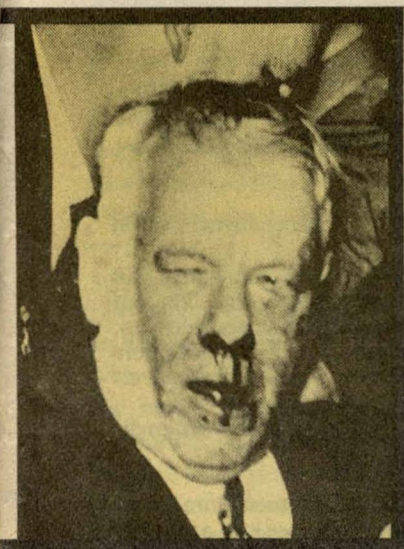

Vrye Weekblad

14 - 20 FEBRUARIE 1992

R2,20 (BTW Ingesluit)

**JFK en HFV: Wat is die volle
waarheid agter die moord op
Verwoerd?**

Potchefstroom:
'n dorp in tweespalt ontvang
en gebore **Houthakkers,**

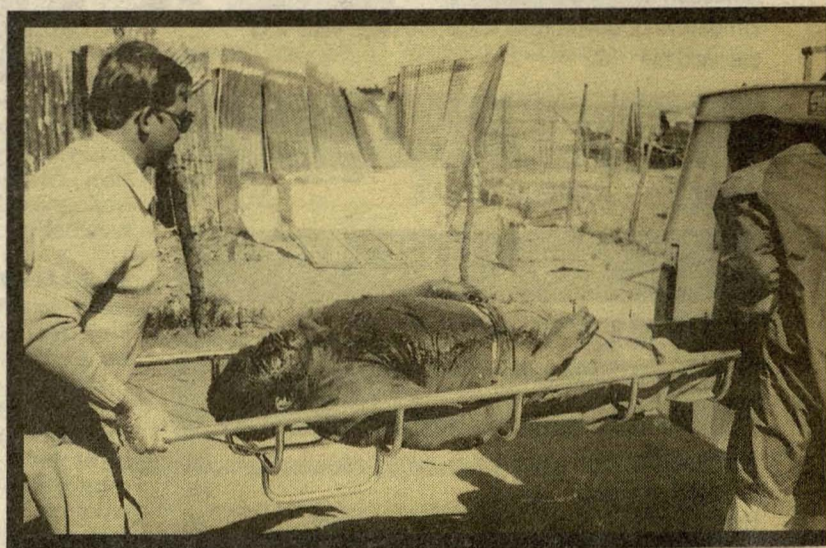
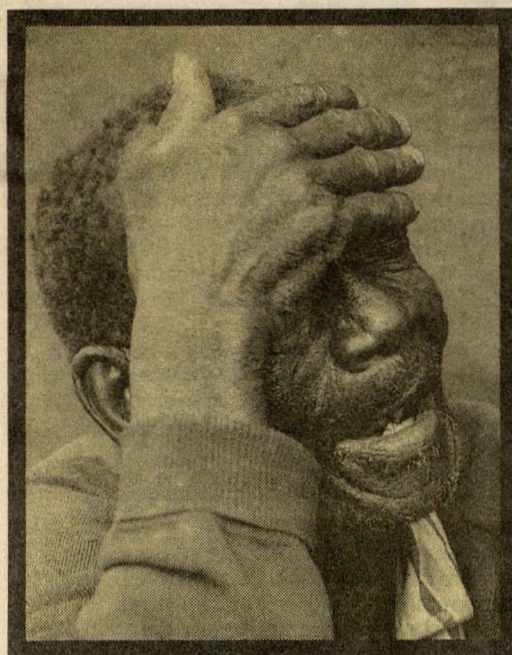
waterdraers en swerwers op eie

geboortegrond Violence, the SAP

and the Third
Force: the
jigsaw is fall-
ing in place

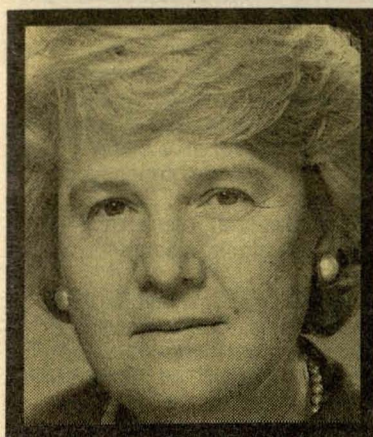
Die minister

van bitter pille en empatie maak haar harl

oop Die intriges rondom Maties,
Nasionale Pers en Van Zyl Slabbert

**Die storie van 'n Boere-sakeman
se "mistieke miljoene"**

Inhoud

Nº 162

V R Y D A G O G G E N D

MAX DUPREEZ

Met die genade van Bo en die wind van agter...

MET die genade van Bo en die wind van agter, soos 'n oud-domeinee die ander dag vir my sê, kan ons dalk 'n ramp hier in SA voorkom en 'n land van vrede en welvaart bou.

Maar dit raak al duideliker dat dit 'n buitengewone balanseertoertjie is wat baasgeraak sal moet word; dat daar 'n hoogs soepele pragmatisme vereis word om die kosbare middelgrond te beskerm; dat die nasionale leierskap die probleem-constituencies behoorlik moet begin ken en aanspreek.

En nou moet ons begin bid dat ons nasionale leiers van alle kante die visie en talente sal toon om die taak van Salomo uit te voer. As jy my vra, moet ons hârd bid, want op die horison sien ek net klein vaal mannetjies met groot ego's.

Denis Beckett van die Sunday Star voer laas Sondag 'n onderhoud met leiers van die PAC-jeug. Dit laat 'n mens se hare rys. Hulle sê aan hom hulle staan by hul rassitiese slagkreet One Settler, One Bullet, en dat alle witmense noodwendig setlaars is omdat hulle deel van die heersersklas is. Hulle voeg by: "There is no reason to believe there are any innocent whites, or any civilian whites." Hulle sal ook nie die uitslag van 'n een mens, een stem-verkiesing aanvaar as enigiemand anders as die PAC wen nie: "Democracy is what the oppressed masses of Azania say, and we, the PAC, are the oppressed masses."

Veel anders as die rassitiese stommiteite van die KP en die ANC is dit nie eintlik nie. En dan het die verskynsel van wit aanvalle op gesiglose, onskuldige swartmense nou 'n weeklikse gebeurtenis geword, en oorlogsverklarings van regse kart so algemeen soos weerberigte.

SO DAAR SIT ONS al klaar met twee rassitiese, fundamentalistiese en oorlogsgtige pole - weliswaar klein, maar as die middel nie kan uithou nie, kan dié pole net sterker word.

Dit moet tog vir die NP en die ANC duidelik wees dat die een of ander kompromis gevind sal moet word om die regses in 'n sekere minimum mate te akkommodeer sodat hulle nie 'n basiese minimum wanhoopsvlak oorsteek en 'n wesentlike bedreiging vir wet en orde word nie.

Maar hoe kan die ANC bekostig om met só 'n kompromis saam te gaan as dit geweldig onpopulêr in die swart gemeenskappe gaan wees en die linkse radikale ooparm staan en wag vir die wat ontvrede is?

Daar is ook 'n ander kant van die muntstuk.

Die een of ander gebaar is ook nodig om die PAC en Azapo sover te kry om aan Kodesa deel te neem, maar so 'n gebaar kan weer die NP sover van sy eie constituency vervreem dat dit 'n bestaanskrisis kan veroorsaak.

VAT DIE KWESSIE VAN 'N REFERENDUM. Die staatspresident het die witmense belowe hy sal hulle mening toets oor 'n nuwe bedeling. Dit was seker praktiese wit politiek. Nou is daar besluit dat almalse mening getoets moet word, maar dat die wittes s'n afsonderlik getel sal word.

Die engste afleiding wat 'n mens uit De Klerkse woorde kan maak, is dat daar 'n wit veto sal wees. Met ander woorde, as die helfte plus een van die wit kiesers 'n oorgangsregering teenstaan, moet dit verwerp word en van vooraf beding word.

Dit sal weer eens beteken dat 5 persent van die bevolking die ander 95 persent kan aansê wat om te doen. En wat as die Zoeloes wil hê hulle moet ook afsonderlik getel word en ook 'n veto kry?

Dit is tog onhoudbaar, maarterselfdertyd is dit ook 'n baie

sensitiewe punt dat die witmense saamgeneem moet word in die nuwe bedeling in.

Grond is 'n ander taai tmeletjie. Die teruggawe van gesteelde grond en 'n meer regverdige verdeling van landbougrond is 'n primêre eis van die swart gemeenskap, maar terselfdertyd is dit een van die mees emosionele kwessies in die wit gemeenskap, veral waar kaart en transport reeds op "gesteelde" grond verkry is.

Soos die Bybel sê: Die een ding moet gedoen word en die ander nie nagelaat word nie.

DAN IS DAAR AFRIKAANS ASTAAL. Daar is geen morele rede waarom Afrikaans 'n belangriker posisie as ander inheemse tale soos Zoeloe en Xhosa moet inneem nie. Boonop is Afrikaans steeds nie 'n geliefde taal onder die meeste landsburgers nie. Maar terselfdertyd is Afrikaans só 'n emosionele kwessie dat baie gewone, mensliwende mense begin praat van geweld as hulle voel Afrikaans word bedreig.

'n Ander neteligheid wat balans, wysheid en takt gaan vereis, is die fisieke beskerming van die kosbare middelgrond en inderdaad die staat self.

As die middelgrond te erg van links en/of regs bedreig word, sal daar polisieoptrede moet wees - en ferme optrede. Maar dit sal gesien moet word as ewe ferm na links as na regs, anders sal die groot partye in die middel weer eens groot probleme met hul constituencies optel. En hoe doen 'n mense dit met 'n polisiemag wat dekades lank gekondisioneer is om wit heerskappy te beskerm?

Daar sal inderdaad 'n delikate balans tussen basiese geregtigheid en stabiliteit en persoonlike vryheid van die individu gevind moet word.

Een van dié kruise voorbeelde van die probleem hier ter sake is dié eis vir 'n wit tuisland. Dit is 'n onsmaklike idee: rassiste wat die integriteit van ons land se grondgebied wil verkrag.

AAN DIE ANDER KANT, is uiterste pragmatisme nie nodig om betyds te voorkom dat die mense ons almal stadigaan in 'n bloedige kommunale oorlog betrek nie?

Soos ek al tevore gesê het, 'n rotsvaste vertroue in ons nasionale leiers in die middelgrond is 'n voorvereiste vir die soort buigsamheid wat vereis gaan word, en 'n vertroue onder die breë publiek dat die leierskap van die groot partye nasionale eerder as seksionele probleme vooropstel. Daarom is dit so bitter jammer dat die NP so liewe-wit is en dat die ANC oorwegend swart is. Ons moet dringend verder wegbeweeg van raspolitiek.

Wat my swartgallig maak, is dat FW de Klerk en sy regering nie lyk of hulle besig is om in nasionale statuur te groei nie - dit is nou bo en behalwe die steun van sê die helfte witmense, die sakesektor en 'n deel van die bruin en Indiër-bevolkings.

Dieselfde geld die ANC. Daar is 'n ongelooflike deurmekaar-praterij (en daarvoor word die pers dan geblameer - 'n ou Nat-truuk); daar is min of geen beheer oor sekurokrate in die organisasie nie, soos ons AWB-storie bewys het; en daar is voortdurende binnegevegte wat die organisasie lam lê.

Van die ANC en die NP kan vandag dieselfde gesê word: daar is 'n onsmaklike arrogansie, maar bittermin visie.

'n Mens moet begrip hê vir die probleme wat die twee partye met hul eie constituencies en die radikales het.

Maar as De Klerk en Mandela en hul mede-leiers meer moeite doen om met die mense te praat, hul probleem-constituencies behoorlik en met deernis aan te spreek, kan dinge net beter gaan.

Ons soek leiers, nie politici nie.

AKTUEEL

A toxic waste: Thor chemicals and the workers	4
Idasa-wërker deur NI genader	4
Slabbert, Maties en Naspers	5
Death in the place of relaxation	6
(Third) forcing the hand of the SAP	7
Codesa: Afrikaans becomes an issue	8
Potchefstroom: In tweestryd ontvang en gebore	9
Tergende vrae rondom Alwyn Lombard se miljoene	15
Plakkers: Houthakkers, waterdraers en swerwers op eie geboortegrond sal hulle bly	16
UFK en HFV? Daar's net soveel vrae oor	
Verwoerd se sluipmoord	23

MENSE

Rina Venter: Die minister van bitter pille en empatie	13
---	----

TRAVEL

Denis Herbststein is Back on the SAR&H, a true story	24
--	----

INTERNASIONAAL

Amerika begin 'n sake-oorlog	24
Amasoon-lande span saam	24
Zimbabwe boer vooruit... maar nie alles vaar voor die wind nie	25

OMGEWING

Dukuduku - 'n bedreigde paradys	27
---------------------------------	----

BOEKE

Three voices from the Cape Flats	28
----------------------------------	----

KUNS

Absent fathers, lost sons	34
'n Triomf vir Marita Napier	34
Homeland: Bird of freedom isn't soaring yet	35
Hollywood is killing Polish films	35
Paroxysms of sincerity	35

RUBRIEKE

Hennie Serfontein het sy Oor op die grond	22
Tim Sandham oor Sport	26
Tienie du Plessis se Groenpraatjies	26
Brolloks en Bittergal	31
Geselsrubriek - Petra Müller se dag in Oos-Berlyn	31
Elmarie Rautenbach se TV-rubriek	33
Nettie Pikeur se kosrubriek	39

GIDSE & DIENSTE

Kleinadvertensies/Smalls	30
TV-programme	32
Rolprentgids	36
Vrye Keuse	38

Immoral morality

Michael J Scallan of Benoni writes:

In response to Tinus de Bruyn's letter (VWB 10 Jan '92) against Johan Bruwer's discussion of De Sade (VWB 13 Dec '91), allow me to make a few points.

The source of De Bruyn's frustration lies in Bruwer's observations that morality creates sexual taboos since pornography, for example, would not be pornography, or immoral if moralists hadn't made it so.

De Bruyn implies that Bruwer's argument is the breeding ground for sexual promiscuity, human debasement and chaos. For De Bruyn, morality is a 'rational', long term plan for protecting the individual within the context of the community interest, 'morality improves the quality of life'. To borrow from George Bernard Shaw, it seems De Bruyn thinks he is moral when he is only uncomfortable.

The morality of De Bruyn and like minded people is based on fear, and repression of natural desire. Morality breeds alienation and social dislocation. It establishes norms for behaviour, sets absolutes and in most instances is unnatural. If it were natural there would not be a reaction against it - or immorality as some would have it. In this sense an 'immoral' person is just someone who doesn't agree with you. Morality is normally determined by those people in positions of authority, the state and the church being two examples. This has led to 'state morality' in South Africa. State morality did serve the community, the white community and it once determined that love and sex across the colour line was immoral. Now it is not. Morality is fickle. Morality is also fascist because it sets limits to and tries to programme human interaction. It assumes that mankind is essentially bad, evil and therefore needs to be guided. It doesn't allow people to be just people, neither does it acknowledge that basically all men and women are essentially the same, with no differences.

All authority tries to enforce its own brand of morality and this usually amounts to censoring human behaviour and communication. Censorship of the press comes to mind. Any freedom loving person must guard against this and react against it.

I congratulate VWB for its courage in this regard.

PS. Let us see more articles by Johan Bruwer - I think he's spot on!

Alternatiewe sensuur?

Gideon Strauss van Bloemfontein skryf:

Max du Preez se rubriek (VWB 17 - 23 Januarie 1992) was interessant. Om aan te haal: "(VWB en ander onafhanklike koerante) het nie die kapitaliste se spel gespeel nie, en kon... nooit so lewenskragtig word soos die hoofstroom-koerante nie. Ons moet dié koerante, en nuwes soos hulle wat dalk na vore kan kom, begin onderskraag en seker maak dat hulle oorleef as die enigste werklike wapen om 'n monopolie van die gedrukte media te ondergrawe."

Overgeset synde: "Van al die miljoene en miljoene Suid-Afrikaners is daar nie genoeg ouens wat bereid is om te betaal om my koerant te lees sodat ons kan oorleef nie, so kom vat geld via belasting van die ouens wat ons nie wil lees nie!" Goeie plan, maar wat van meningsvryheid?

Dié plan klink vir my na ongekende sensuur. Om dit voor te staan laat dit lyk asof VWB eintlik net geleenheidsvryers na vrye spraak is, en asof 'n bewindsverandering die "alternatiewe pers" stewig in die sensuurstoel van politieke korrektheid sou plaas. Ag nee wat, beding tog eerder eerlik en openlik om ons hardverdiende sente deur vernuftige beriggewing, weldeurdatte meningsvorming en aanteklike uitleg.

Die media-handves dui op 'n eienaardige gebrek aan selfvertroue en vertroue in "die massas".

Ns. Is Shell en Wisla Wodka nie kapitalistiese ondernemings nie? Shame on you!

(Max du Preez reageer: VWB is nie, was nog nooit nie en sal nooit "politiek korrek" wees nie. Ons het geen ander invloed op redaksionele besluite as dié van die redaksie - die eienaars van die koerant - nie. My betoeg vir "onderskraging" was juis gerig aan die adres van

adverteerders en lesers. VWB soek geen aalmoese nie. Ons soek 'n gelyke speelveld sodat ons sonder 'n blok aan die been kan meeding. Ons wil nie gepenaliseer word omdat ons nie deel is van die monopolieë nie. Selfs met die blok is VWB besig om dit te maak, veral weens die finansiële sukses van die bebeermaatskappy, Wending Publikasies Beperk, se ander aktiwiteite en ander publikasies soos die VWB/Sowetan Quarterly State of the Nation Report, Two Tone, Full Frame, ens. Maar dit lyk so al of die lesers ook met die simplistiese argument kom dat ons ons bloot deur die "meganismes van die vrye mark" moet laat lei. Al wat die "mark" vir VWB sê, is dat die enigste groot gaping in die mark die regse een is, dus behoort ons nou 'n mondstuk te word vir die KP en AWB wat tienduizende ondersteuners het, maar geen beoorlike koerant nie. Of ons moet seks, skandale, rampe, misdade en kaal vroue in die koerant sit, want só 'n koerant, glo my, gaan verkooop. Ons sien ons koerant egter as meer as 'n blikkie skoenpolitoer wat bemark moet word. 'n Koerant is 'n werktuig van die demokrasie; 'n instrument wat nie net daar is om wins te maak nie, maar om inligting te verskaf en te prikkel; 'n instrument om skoon administrasie en 'n respek vir menswaardigheid te help aanwakker.)

Kinders kom van God

Daniel Heese van Ingwavuma skryf:

Die mens se goddelose pessimisme oor sy medemens se vele kinders, sy ongeduldige en liefdelose versorging van sy eie kinders, sy rasionalisering van sy vrees van verminderde aardse rykdom vir homself tot "bevolkingsbeheer is

voordelig vir almal", sy projeksie van sy eie liefdeloosheid tot die onverantwoordelikheid van sy medemens, sy ontkenning van sy aandeel in al meer en meer hê en al minder en minder gee, sy ongehoorsaamheid aan God aan wie alles behoort, sy weiering om te luister na die Gees van Jesus Christus, - kos nie miljarde uit die staatskas om reg te stel nie. Al wat dit kos is die reeds betaalde bekering van ons armsalige sondaars - wat dan bly go, hoop en liefhê.

As kinders die resultaat is van die liefde tussen 'n man en 'n vrou, is daar 'n liefdevolle manier om die bevolking te beheer?

Aandskool

Joop Lensink van Johannesburg skryf:

VWB kan orals saampraat. Dis 'n Afrikaans waaroor ek nêrens meer skaam voel nie. Ek het besluit om VWB bekend te stel op 'n leestafel in die Denverhostel waar 5 000 mans bly en waar die Departement van Volwasse Onderwys na 'n lang stryd toegelaat het om toe te gee aan versoeke van honderde trekwerkers om 'n eie aandskool te hê. VWB-lesers sal verbaas wees om te hoor hoe baie van hulle wil Afrikaans en Engels as taal leer op enige vlak tot in Matriek. VWB se oopkloof-tot-op-die-been mentaliteit het ons baie nodig onder trekwerkers. Ons organiseer nie net onderwys tot op Matriekvlak nie, ons beveg werkloosheid en dus armoede en geweld. Ons soek dringend belangstellendes wat bereid is om elke week een aand twee uur af te staan (teen betaling) om 'n vak te doseer in Denver-hostel. Bel my asseblief: 477-2919.

so se hulle

"I don't need to defend myself."

FW de Klerk on suggestions that he is travelling overseas too much.

"Wat my verbaas het, is hoe die voël geweet het waar ek woon." Agnes Lysholm, 81, 'n Noorweegse vrou van Oslo, nadat voël haar valstande wat uitgeval het, gesteel het en ses dae later teruggebring het.

"All this talk about free enterprise in this country is just talk. There is no chance of free enterprise unless you are selling peaches on the street."

Tony Crosby, head of the packaging firm Marathon which was broken by Nampak, allegedly by sabotage, intimidation and the use of former CCB-thugs.

"One knows from experience that this sort of crime starts in a small way and grows like the nose of Pinocchio... you were allowed to get away with the theft."

Mr Justice MJ Strydom sentencing Abdul Bhamjee.

"In Europe, extramarital affairs are considered a sign of good health."

Belgian legislator Jean-Pierre Detrenmerle, on European reaction to allegations of marital infidelity on the part of American politicians.

ROGERS IN DIE PITTSBURGH PRESS

HET JY GEWEET

In Suid-Afrika is daar een polisieman vir elke sowat 870 mense. In die VSA is daar een polisieman vir elke 345 mense; in Japan een polisieman vir 480 mense; in Brittanje een polisieman vir 420 mense; in Zambië een polisieman vir 540 mense; in Zimbabwe een polisieman vir 750 mense; in die Ivoorkus een polisieman vir 4 640 mense; in Botswana een polisieman vir 750 mense; in Israel een polisieman vir elke 210 mense.

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse nuustydskrif wat uitgegee word deur Wending Publikasies Beperk (Reg. No. 88/40168/06). Wending Publikasies Beperk en Vrye Weekblad se adres is: Breestraat 153, Newtown, Johannesburg. Die posadres is: Posbus 177, Newtown 2113. Die telefoonnommer is (011) 836-2151 en die faksnommer 838-5901. Die Kaapstad-kantoor se telefoonnommer is (021) 47 8960 of 47 8819, en die Pretoria-kantoor (012) 83-4879.

Redakteur: Max du Preez
 Assistent-redakteurs: Jacques Pauw, Andrea Vinassa (Kuns), Ina van der Linde.
 Politieke Korrespondent: Hennie Serfontein
 Sub-redakteur: Ryk Hattingh
 Kopieredakteur: Johan Bruwer
 Ontwerp: Anton Sassenberg
 Kaapse kantoor: Christelle Terreblanche
 Redaksie: Pearlle Joubert, Esma Anderson, Lucky Khuzwayo
 Advertensies: Joyce Dube, Louwrens Potgieter
 Redaksie-assistent: Irene Zulu
 Kantoor-assistent: Joseph Moetsi, Vernon Zulu
 Bestuurskonsultant tot Wending Publikasies Beperk: Mark Beare

Vrye Weekblad word gedruk deur Caxton Beperk, Kommandoweg, Industria. Vrye Weekblad kos R2,20 (BTW Ingesluit) Dit kos R110 (BTW en aflewering Ingesluit) om vir 'n jaar in te teken, en R40 (BTW Ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die tydskrif R2,20 plus verkoopsbelasting. Tariewe vir buitelandse intekenare is by navraag by (011) 497 2911 beskikbaar. Probleme met verspreiding moet gerig word aan Louwrens Potgieter of Irene Zulu by (011) 836 2151.

Thor's workers wasted by toxins

British-owned Thor Chemicals couldn't get away with poisoning the first world anymore, so they brought their noxious wastes to South Africa. Pity about the workers, says CHRIS ALBERTYN

FIVE former workers at the British-owned Thor Chemicals mercury recycling plant in Natal are suffering from chronic mercury poisoning, and one of them was described by a medical expert to be "quite probably the worst case of occupational mercury poisoning seen in the world this century".

At least another eight retrenched colleagues are said by these workers to be suffering similar symptoms.

The five Zulu men, Siphwe Sibiya (29), Eric Mkhize (25), Gerald Gwala (27) Langalihle Khanyile (42) and Godfrey (surname withheld) (37) have been undergoing extensive medical examinations at the King Edward VIII hospital in Durban. Preliminary medical reports list symptoms including body tremors, emotional instability, bizarre behaviour and auditory and visual hallucinations.

It is expected that further cases of

poisoning will be uncovered in the near future as tests on present workers show that 88 percent of the workforce have levels of mercury in their urine above what is considered the danger level (50 milligrams per litre) by the World Health Organisation. Nineteen of the workers tested at four times higher than the safety standard.

Occupational Health expert Dr Mark Colvin of the Industrial Health Unit at the University of Natal, Durban said it was not improbable that Eric Mkhize - employed by Thor for 18 months - was the worst case of mercury poisoning seen this century.

Mkhize, who worked as a recycling plant operator, claims he was forced to resign after he "went mad" inside the administration building, handing out money to anyone present and playing with imaginary toys on the floor.

Mkhize said he was personally responsible for feeding the incinerator furnace with different kinds of imported waste, including gloves, plastic and drums. He said the waste was of foreign origin and particularly remembers seeing drums from New Jersey in the USA and Manchester and Margate in the UK.

He suffers from whole body tremors, terrifying visual and auditory hallucinations and fear-induced insomnia. Family members said he wakes in the night screaming and has to be restrained from running blindly into the darkness. Mkhize enjoyed perfect health before joining Thor Chemicals.

Colleagues reported similar symptoms and at least one was badly burnt after an accident with the liquid chemical, PMDS.

THE WORKERS RELATE a litany of environmental and safety negligence on the part of Thor. It was commonplace, they claim, for workers to instantaneously collapse when there were leaks in the mercuric chloride plant. They also tell of a mercury-effluent-containing dam bursting and emptying into the Mngcweni stream. Leaks from the

dams were commonplace, they said, and expressed concern that others would become ill from drinking the water at the Tintown refugee settlement downstream. Levels of mercury here are so high they would be classified as toxic wastes in the US or Holland.

The plant at Cato Ridge is the world's biggest mercury incinerator, burning foreign wastes in order to reclaim mercury. Similar plants in the outside world refuse to accept wastes as contaminated with organic compounds.

Following protests by Earthlife Africa and Greenpeace, Thor Chemicals was closed down for a period of three months by the South African government in 1990. This followed international protests around the fact that drinking water contamination ran to 1900 times above WHO recommended levels. Subsequent investigations by Thor showed groundwater had also been contaminated.

Earthlife Africa has been investigating Thor for three years and their complaint has been admitted as one of ten cases worldwide to be heard by the International Water Tribunal held in Amsterdam this month.

Vyande of windmeulens?

Dit lyk of die Nasionale Intelligensiediens steeds dink Idasa is 'n organisasie wat die veiligheid van die staat bedreig, skryf PEARLIE JOUBERT

DIE NASIONALE INTELLIGENSIEDIENS (NI) het verlede week probeer om een van die Instituut vir 'n Demokratiese Alternatief vir SA (Idasa) se nuwe werknemers te werf om op Idasa te spioeneer.

Verlede jaar is twee meeluister-apparate in die Pretoria-kantoor van Idasa gevind toe gloeilampe omgeruil is. Die oorsprong van dié appaarte is nooit vasgestel nie hoewel werknemers glo dit was die werk van NI.

Dit is die tweede aanklag teen NI se spioenasie-bedrywighede die afgelope tyd. Dr Ferdie Hartzenberg van die KP het ook onlangs in die parlement beweringe gemaak dat NI op die KP spioeneer. In

reaksie hierop het Coetsee gesê: "Die NP moet aandag gee aan enigeen wat onrus saai, hom besig hou met geweld, of hom skuldig maak aan oorlogspaatjies en geweldsdreigemente, ongeag sy party-politieke verbintenis."

Die uitvoerende direkteur van Idasa, dr Alex Boraine, het 'n brief aan staatspresident FW de Klerk gestuur en 'n verduideliking geëis oor verlede week se voorval. In die lig van die NI se optrede, sê Boraine, wonder hy hoeveel van sy werknemers wêl vir NI werk doen.

"In view of the spirit of negotiation politics and the clear record of Idasa in its commitment to democracy and non-ra-

Dr Alex Boraine... "nothing secret about Idasa..."

cialism I find it appalling that the NIS should make approaches to members of my staff with a view to their spying on Idasa and reporting to NIS," skryf Boraine in sy brief aan De Klerk. "There is nothing secret or devious or underhand about the work of Idasa. We are in regular contact with many of your ministers and members of Parliament and many of them attend and speak at our conferences and seminars."

De Klerk het nog nie op dié brief reageer nie.

ALMA BADENHORST HET OP 3 Februarie in die Johannesburgse kantoor van Idasa

begin werk. Die volgende aand het die NI-agent by haar en haar man se huis opgedaag en gesê hy behoort aan die "inligtingsgemeenskap". Hy het Badenhorst gevra om inligting vir NI in te samel oor spesifiek die werk wat Idasa doen en oor die direkteur van die Johannesburgse kantoor van Idasa, Paul Graham.

Johan Badenhorst, Alma se man, het die agent ontvang en vertel die volgende van die ontmoeting: "Hy het daar aangekom en gesê hy kon nie 'n afspraak maak nie omdat 'n mens dié tipe reëlings nie oor die telefoon doen nie.

"Al wat hy van sy werkgewers vertel het, was dat hy lid van die inligtingsgemeenskap is en dat dit, ondanks die politieke veranderinge, steeds belangrik is om die regering van die dag ingelig te hou," sê Badenhorst.

Op navraag by die staatspresident se kantoor is VWB verwys na die minister van Justisie waarop 'n woordvoerder van sy kantoor, Nic Grobler, gesê het: "Die minister (Coetsee) het NI versoek om hom aangaande die beweringe in die brief in te lig en sal mettertyd 'n antwoord aan dr Boraine verskaf."

'n Woordvoerder van NI, dr Daan Opperman, sê NI het kennis geneem van die voorval en stel ondersoek in.

BLACK SASH ADVICE OFFICE PRETORIA

ADVICE OFFICE DIRECTOR/RESEARCHER

We invite applications for the above post, which becomes vacant at the end of March.

The position includes management of the office, administrative work, case work, training, publicity work, and liaison with relevant bodies. The research aspect involves collecting and disseminating information on issues relevant to the advice office.

The applicant should be a member of the Black Sash, or be prepared to take out membership. A relevant degree or diploma, para-legal experience and bilingualism are essential.

Please apply in writing to the Pretoria Advice Office, PO Box 9383, Pretoria 0001 by Monday 24 February. We require a full CV and two contactable referees.

For further details contact Penny on (012) 322-3969

jazz!

Remember, next week is Two Tone week in Vrye Weekblad

South Africa's only jazz magazine

Maties grom oor Naspers en UWK

Daar is 'n groeiende opstand onder die akademiese personeel van die Universiteit van Stellenbosch teen die Broederbond se houvas en die "ongesonde" invloed van die Nasionale Pers en veral oor die rol van *Die Burger* en sy houding jeens die Universiteit van Wes-Kaapland. Boonop is die stryd om die verkiesing van nuwe lede van die Universiteitsraad besig om warmer te word, skryf HENNIE SERFONTEIN

'N PROTESBRIEF onderteken deur 65 dosente van die Universiteit van Stellenbosch (US) om beswaar te maak teen *Die Burger* se "negatiewe" beriggewing oor die Universiteit van Wes-Kaapland (UWK) wat "benede peil" is, het die Broederbond-beheerde establishment van dié inrigting geskud.

Dié brief is aan drie senior lede van die Universiteitsraad gerig wat ook direkteurs van die Nasionale Pers, uitgewers van onder meer *Die Burger* en *Beeld*, is.

Hulle is Mike de Vries, David de Villiers, hoof van Sasol en jarelange steunpilaar van die AB, en Piet Cillié, oud-redakteur van *Die Burger* en afgetrede professor in die joernalistiek aan die US.

Die brief is onderteken deur onder meer vier dekane en 31 ander professore.

Die brief teken beswaar aan die "ongesonde noue" verbintenis tussen die US en die Nasionale Pers, en die "politieke inmenging" van laasgenoemde in kampus-aangeleenthede.

Dit is die eerste keer dat só 'n groot groep Afrikaner-akademië 'n Afrikaanse koerant so fel aanval en veroordeel.

Die brief, gedateer 29 November 1991, is geskryf in reaksie op 'n hoofartikel in *Die Burger*, glo deur redakteur Ebbe Domisse geskryf, waarin 'n hewige aanval op UWK gedoen word.

Die Burger het die UWK ook skerp gekritiseer omdat hulle eregrade aan "Comrade" Oliver Tambo en Nelson Mandela toegeken het.

Die Burger beskuldig die UWK daarvan dat hy daardeur hom "verder afsny van die wortels van sy ontstaan, die bruin Afrikaanssprekende gemeenskap." Daar word gewaarsku dat die UWK as "nasionale universiteit" 'n swart Xhosa-universiteit gaan word en dat dié bevolkingsgroep die voedingsbron van die ANC/SACP is.

DIE US WORD DAN AANGEPRYS as die "nuwe toevlugsoord" vir "bruin Afrikaners van die Boland" en as 'n plek waar "akademiese standaarde hoog gehou word".

Die brieffskrywers sê hulle is "geruime tyd reeds verontrus oor die baie negatiewe trant" waarin *Die Burger* oor gebeure aan die UWK berig en kommentaar lewer en dat dié betrokke hoofartikel 'n laagtepunt is.

"Ons het oorweeg om per brief in die koerant daarop te reageer, maar die betrokke artikel is wat inhoud, styl en strekking betref so ver benede peil dat 'n sinvolle debat in die briewekolomme van die koerant kwalik moontlik sal wees."

Na aanleiding van *Die Burger* se aanspraak dat die UWK "die wortels van sy ontstaan in die bruin Afrikaanssprekende gemeenskap vind", sê die brief dit is 'n "goeie voorbeeld van 'n bewering wat letterlik net eenvoudig so onjuis is dat dit heeltemal benede sinvolle kommentaar is", want dit is "ingevolge apartheidsbeleid as etniese universiteit in die lewe geroep".

Die brief sê die kritiek op die UWK se ere-graduandi "getuig van uiters swak smaak", want die US sal "nie genoë"

neem met sulke styllose kommentaar" op huidige en vorige keuses van ere-graduandi nie - "die feit dat sommige van hierdie graduandi van die hoofargitekture van apartheid was ten spyt".

Beswaar word gemaak omdat *Die Burger* die US en UWK teen mekaar afspeel. "Dit is daarom belangrik dat die US hom duidelik en openlik distansieer van afbrekende (en veral ongevraagde) werwingspogings wat andervir en namens hom probeer loods," lui die brief.

Dit word beklemtoon dat die US en UWK in die toekoms as buurinrigtings nou met mekaar sal moet saamwerk. Daarom, word gesê, ondermyn *Die Burger* nie net die UWK se belange nie, maar op die lange duur ook dié van US.

Daar word versoek dat die hoogste gesagsliggaam aan die universiteit onomwonde standpunt inneem teen *Die Burger*.

Onder diegene wat die brief onderteken het, is vier dekane: James Fourie (Regte), Bernard Lategan (Lettere en Wysbegeerte), Bernard Combrink (Teologie) en Blackie Swart (Handel).

Die stryd om nuwe bloed

DIE invloed en "houvas" van Nasionale Pers op die Universiteit van Stellenbosch is blykbaar ook 'n belangrike faktor in die komende verkiesing van drie lede van die Universiteitsraad.

Daarom is die Broederbond-groep aan die universiteit besig met 'n verbete poging om te keer dat Frederik van Zyl Slabbert, gewese PFP-leier, en Martie Meiring, oud-joernalis en DP-kandidaat, ten koste van hul kandidate verkies word.

Dit is betekenisvol dat twee van hulle direkteure van Nasionale Pers is, meen gesoute progressiewe akademië wat ten nouste betrokke is by pogings om nuwe bloed en nuwe denke in die raad te kry in "die tyd van oorgang na 'n post-apartheid SA."

Hulle sê daar is 'n "groeïende ideologiese kloof" tussen die rigting wat Nasionale Pers - en meer bepaald *Die Burger* - inslaan en die denke van 'n sterk groep US akademië.

Die establishment-kandidate is David de Villiers, hoof van Sasol en voorsitter van die Universiteitsraad; J Pauw, 'n opvoedkundige; en Elize Botha, professor in Afrikaans aan Unisa en voorsitter van die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns.

Piet Cillié, ook 'n direkteur van Nasionale Pers, is nie weer verkiesbaar nie. Sowel De Villiers as Botha is direkteure van Nasionale Pers.

Een belangrike aspek van die strategie van die establishment is blykbaar om so 'n lae profiel as moontlik te handhaaf en om toe te sien dat daar geen of weinig publisiteit aan gegee word.

Die lesse van sewe jaar gelede word nog goed onthou toe Slabbert ook as 'n verrassing benoem is om die gewese minister Chris Heunis te opponeer. Miskien is dit nie verbasend dat die uitslag toe geheim gehou is nie, want blykbaar het Slabbert toe verrassend - en vir die establishment ontstellend - goed gevaar.

Mike de Vries

Ander ondertekenaars sluit in professore Gerhard Lubbe, Gerhard Erasmus, Laurie Ackermann, Sampie Terreblanche, Jannie Gagiano, Annemarie Esterhuize, Johan Degenaar, Dean Joubert, Lourens du Plessis en Johan du Plessis.

Martie Meiring

Frederik van Zyl Slabbert

Von Lieres skuld net meer en meer

DIE prokureur-generaal van die Witwatersrand, adv Klaus Peter Constantin Otto von Lieres und Wilkau, SC, het homself dié week nog dieper in die skuld gedompel toe sy poging om teen 'n bevinding van die Hooggeregshof te appelleer, misluk het.

Regter L van Collier het verlede jaar Von Lieres gelas om die koste te dra van 'n lastergeding wat Von Lieres teen *Vrye Weekblad* gevoer het. Dié koste beloop volgens raminge in die regsberoep heelwat hoër as R100 000. Von Lieres het nou teen dié bevel probeer appelleer, maar dit is weer eens met koste verwerp, wat beteken Von Lieres se koste staan nou waarskynlik nader aan R200 000.

Von Lieres se opdraggewende prokureur regdeur die voortslepende saak was die Staatsprokureur, wat beteken die staat (die belastingbetaler) het die koste van die saak gedra.

Von Lieres het egter in kruisondervraging tydens die aanvanklike verhoor onder eed verklaar dat die reëling tussen hom en die staat is dat hy self alle koste sou betaal as daar 'n koste-bevel teen hom is.

Die hele kwessie van staatsamptenare wat deur koerante gekritiseer word oor die uitvoering van hul amptelike pligte en dan met die belastingbetaler se geld peperduur lastergedinge aangaan, is egter nog glad nie opgelos of duidelik gemaak nie.

Die gewese hoof van die SAP se forensiese afdeling, genl Lothar Neethling, het sy lastersaak teen *Vrye Weekblad* verloor. Die koste van dié saak, wat maande lank geduur het, beloop minstens R1 miljoen. Sy saak is deur die staat geborg, so ook sy onsuksesvolle aansoek om verlof tot appèl en sy suksesvolle petisie aan die Appèlhof. Wanneer die saak later vanjaar voor die Appèlhof dien, sal dit steeds op onkoste van die belastingbetaler wees.

Niemand wil egter sê of die belastingbetaler uiteindelik gaan opdok wanneer *Vrye Weekblad* sy astronomiese regkoste in dié saak probeer verhaal in geval die appèlsaak ook in *Vrye Weekblad* se guns beslis word nie.

Die woordvoerders van die minister van Wet en Orde, genl Leon Mellet, het *Vrye Weekblad* ook met die geldelike steun van die belastingbetaler weens laster gedagvaar. Dié saak dien binne enkele weke in die Hooggeregshof.

Vrye Weekblad het versoek dat dié saak uitgestel word totdat die appèlhof uitspraak gegee het in die saak van Neethling, omdat dieselfde regskwessies ter sprake kom en dit behoorlik is dat die hoogste hof eers uitspraak daaroor gee.

Mellet se regspan het egter geweier, wat beteken die eerste hofdag gaan bloot daaraan gewy word om die saak uitgestel te kry. By só 'n eenvoudige proses is daar reeds hoë regskoste betrokke, want dit betrek twee senior advokate en hul twee juniors asook die twee stelle prokureurs.

VWB het al herhaaldelik vertoë gerig dat dié ongewone gebruik in Suid-Afrika dat staatsamptenare wat in hul amptelike hoedanigheid gekritiseer word, met die belastingbetaler se geld die media weens laster kan dagvaar, afgeskaf word. Die regering het tot dusver 'n groot stilsywe daarvoor bewaer en elke verdere sodanige saak laat voortduur.

Death in the place of relaxation

"Khutsong" means "place of relaxation". But between January 1990 and May 1991, the only place you were likely to relax in the Carletonville township was inside a coffin as police allegedly went on a killing spree which only ended when 11 of them were suspended and a police station was closed down. HUFF PRYCE reports

THE EYEWITNESS claims he saw a policeman with a rifle in his hand and a handgun at his hip approach another policeman who had hold of his friend Richard "Pictureman" Dodo.

Let him go, the first policeman says, he'll lead us to his friend. The second complies and Pictureman takes a few delicious steps of freedom. Then the crash of a bullet fired from the gun of the second policeman.

Pictureman falls, shot in the back as the eyewitness looks on.

He's not dead, the first policeman says and puts a second bullet into his back, says the eyewitness.

The police report, when it is filled out, says Pictureman was killed attempting to evade arrest.

Just one of 30 murders allegedly committed by police in and around Carletonville's Khutsong township between January 1990 and May 1991.

But 30 proved too many. In the face of intense pressure from human rights groups a special police on police investigation was appointed under now retired former CID chief Major General Ronnie van der Westhuizen into the alleged cowboy reign of terror by the police stationed in Carletonville and its satellite stations at Khutsong and Welverdiend. Since van der Westhuizen's retirement at the end of last year the investigation has been taken over by Major General Hannes Gloy.

SO FAR IT HAS resulted in:

- The arrest (on often seemingly bizarre charges) and the alleged intimidation of

nearly all the witnesses to the murders

- The arrest and banning from the Carletonville Police Station of human rights worker Sally Sealey of the Independent Board of Inquiry into Informal Repression and her being charged with "intimidating" a police officer when she demanded access to a detainee
- The summary transfer of senior investigating officer, a Colonel D Stear, (for whom the IBIIR says it had only praise), when he forwarded a series of assault and attempted murder dockets to the attorney general and had the notorious Welverdiend Police Station closed down.

But it may already have been too late for such apparent containment measures. Colonel Stear's investigations - assisted by Sealey - had already resulted in the suspension of 11 policemen pending investigation and the laying of a number of charges of assault with intent to do grievous bodily harm.

And the Welverdiend Police Station - notoriously dubbed the House of Horrors - had been completely closed down.

BUT NOT BEFORE A TRULY HORRIFYING chronicle was constructed. It is too long and complicated to detail in this place, but here are a couple more of the murders allegedly committed by the Carletonville police:

In April 1991 Kokhosi Molefe was allegedly killed by a policeman who apparently mistakenly identified him as a supposed troublemaker by the name of William Makage.

May 10: William Makage, 17, was shot dead while in police custody. According to police versions Makage had been attempting to escape after his captors had taken him to Khutsong township in order to point out the location of a concealed weapon. But his girlfriend Mongi Mogale claimed in an affidavit that less than two days before his death Makage had told her that four policemen at the local Welverdiend Police Station had been arguing about who should kill him. She also alleged that a certain policeman boasted to her that his colleagues were planning to kill Makage at Welverdiend Police Station and say that he died at Khutsong. Makage in his turn was a key witness to the alleged torture and death in detention of 15 year old Eugene Mbulawa. The other witness was Richard "Pictureman" Dodo.

A third witness, William Faltein was shot by police in January 1991, and when he attempted to lay charges in September 1991 arrested on charges of suspected possession of a firearm.

But though the charges related to the same period and though Faltein had been hospitalised and detained in the aftermath of the shooting, there had been no mention of these charges until he himself laid charges. In the face of all this police claimed they had had difficulty tracing Faltein. Hence, they explained, the coincidence of his laying charges and his arrest.

Apparently equally cynical is the case of Walter "Blackie" Mningisi, a Khutsong resident who was helping the IBIIR in

assembling evidence to submit to the police investigation.

In November of last year Mningisi was arrested along with 11 other youths on charges of murder and attempted murder. This was in spite of the fact, the IBIIR claims, that two eyewitnesses to the crimes for which the 12 were arrested identified an entirely different group of youths as being the guilty ones.

TO FURTHER PUT THE MATTER in doubt, the investigating officer in the case declined on three separate occasions to take a statement from one of the eyewitnesses to the killing. An attempt has been made on this eyewitness' life.

This was the second time Mningisi had been arrested since he began assisting the IBIIR in gathering evidence. On the first occasion he was questioned extensively about the investigation and lists of witnesses drawn up by then investigating officer Colonel Stear were confiscated by the Carletonville police, who, according to Mningise then claimed these were precisely the people they had been looking for. Most of the people mentioned in the lists have subsequently been arrested on one or other charge, Sealey told Vrye Weekblad, but all who got as far as appearing in court were acquitted.

Thus far the IBIIR has secured provisional charges of attempted murder, assault and intent to do grievous bodily harm against five of the 11 suspended policemen. Most of the dockets are still under consideration by the attorney general of the Transvaal, Mr Don Brunette, but some policemen have already made their initial court appearances.

According to the IBIIR it was Brunette who, in the case of the first of the spate of Carletonville deaths in detention, that of Maxwell Phiri in January 1990, declined to prosecute on the basis that the evidence suggested death by epilepsy - in the face of an independent pathologist's report to the effect that the victim had died of brain haemorrhaging consistent with the alleged tortures described in statements taken from fellow prisoners.

Both of the witnesses to Phiri's death were subsequently shot dead in what police described as "unrest incidents".

Die legkaart val in plek

Jare lank is bewerings van 'n "Derde Mag" wat die geweld help aanstook en van die betrokkenheid van die veiligheidsmagte by die geweld, afgemaak as "linkse propaganda".

Maar stadigaan kom getuienis na vore wat al dié bewerings staaf. Die Goldstone-kommissie het byvoorbeeld reeds aangehoor dat Militêre Intelligensie, die Suid-Afrikaanse Polisie en

Inkatha in die geheim saamgewerk het om geweld teen ANC-lede aan te vuur, skryf **CHRISTELLE TERREBLANCHE**. Verskeie getuies beweer Inkatha-gesinde vigilantes is gebruik in die bloedige

gevegte van die laaste twee jaar, waarin duisende mense dood is

VAN die opspienbare bewerings - wat tot dusver buitengewoon min media- en openbare reaksie gewek het - is:

- Geheime frontorganisasies van Militêre Intelligensie het geweldpleging teen die ANC befonds.
- Geld is deur geheime rekenings via top-amptenare van Inkatha vir die opleiding van vigilantes gekanaliseer.
- SAP-identifikasie is aan lede van die KwaZulu Polisie (en vigilantes) uitgereik jare vóórdat dit verlede week in die

parlement gemagtig is.

- Inkatha-gesinde vigilante-bendes in 'n township in Transvaal is deur die polisie teen ANC-gesinde civics gebruik.
- Geen rekord is gehou van 150 of 200 "jong mans" wat in die tagtigerjare met geld van 'n MI front-organisasie spesiale opleiding ondergaan het nie.

Die Goldstone-kommissie het verlede week opspienbare getuienis aangehoor. Mbongeni Khumalo, voormalige leier

van die Inkatha Jeugbrigade, het getuig dat Inkatha-lede wat na bewering met behulp van die SAW opgelei is, steeds in die KwaZulu Polisie se diens is. Hy maak verskeie aantygings oor geweldpleging deur Inkatha, die polisie en SAW-sameswering teen die ANC.

Twee mans met balaklavas gekamoefleer, het getuig hulle was lede van die "Black Cats" - 'n groep jeugdige van die Ermelose township, Wesselton - wat in 1990 gestig is. Hulle het as

misdadbetrydingsgroep die township gepatrolleer en selfs wapens gekonfiskeer totdat hulle gebots het met die plaaslike ANC-gesinde civic. Ná bloedige botsings is die "Katte" se leier, Chris Ngwenya, glo deur 'n leier van UWUSA (die Inkathavakbond) gevra om in die stryd teen civic-ondersteuners te help, mits hulle hulle by Inkatha aansluit. Die meeste "katte" (32 van hulle) is glo in Augustus 1990 by kampe (na bewering sommige SAW-kampe) in Zoeloland opgelei in ontvoeringstegnieke en die gebruik van wapens en politiek.

Kort ná hul terugkeer is 'n Inkatha-tak in Wesselton gestig en na bewering het die Black Cats sedertdien die "oorhand" in die township en het hulle tot Kersfees verlede jaar geweld teen ANC-ondersteuners gepleeg. Volgens die bewerings sou die SAP in sommige van die voorvalle geïmpliseer kon word.

(Third) forcing the hand of the SAP

People are suggesting these days, with more than a little prima facie justification, that maybe the "Third Force" is not really a beast living inside the security forces, but something kept alive by the judicial establishment. HUFF PRYCE weighs the options

MR JUSTICE LOUIS HARMS gave them an absolutely clean bill of health after weighing up literally tons of evidence relating to alleged death squad activities.

They were never found actionably guilty in the death of Black Consciousness activist Steve Biko or the deaths of thousands of kids in Soweto in 1976 and afterwards.

After a November inquest under Mr Acting Justice O'Donovan into the killing in March last year of twelve ANC members it was recommended that murder dockets be opened against them. But the case was dropped by the Witwatersrand Attorney General ostensibly for lack of evidence.

In the face of 194 statements alleging complicity in untold death and destruction around Pietermaritzburg between 25 and 31 March 1990, not one criminal prosecution against them resulted.

Only last week they emerged from the Goldstone Commission inquiry into the Bruntville massacres of November 3 and 4 last year with little more than a slap on the collectivewrist.

There can hardly have been a class of people against whom so many allegations of corruption, brutality and culpable partiality have been made and from whom so little retribution has been exacted as the South African Police.

AND NOW, MR JUSTICE RJ GOLDSTONE and his learned commission ponder allegations of security force involvement in violence through covert funding of anti-ANC elements, and as they consider allegations of "Third Force" involvement in the ongoing ANC/Inkatha conflict, the question remains in many people's minds: just when is something definitive going to be done to curb their unbridled power?

Legal sources close to the recent investigation into November violence at Mooi River by the Goldstone Commission of Inquiry regarding the Prevention of Public Violence expressed concern at the evident reluctance of the report to convincingly apportion blame.

According to evidence led by human rights legal teams representing the largely ANC-supporting residents of Bruntville, the police had allowed Inkatha-supporting hostel dwellers to slaughter, burn and pillage while sometimes looking on and without making any intervention until the damage had been done. And despite the volatility of the situation, hostel dwellers had consistently been allowed to move around in armed bands, whereas ANC-supporting residents were confronted, arrested and disarmed.

A FURTHER SET OF ALLEGATIONS - substantiated with hard evidence in the form of alleged torture equipment after Legal

Resources Centre attorney Howard Varney obtained a court order allowing him to search Bruntville Police Station - claimed that scores of ANC comrades had been arrested in the wake of the massacre and subjected to various tortures, ostensibly in order to induce them to reveal the location of illegal firearms.

Meanwhile, amid mounting pressure for them to take action against the murderers, police briefly arrested and disarmed 172 hostel dwellers, but apparently held none of them. Later statements were taken to the effect that their so-called cultural weaponry (the murders were overwhelmingly committed with Zulu cultural weapons in this instance) was later returned.

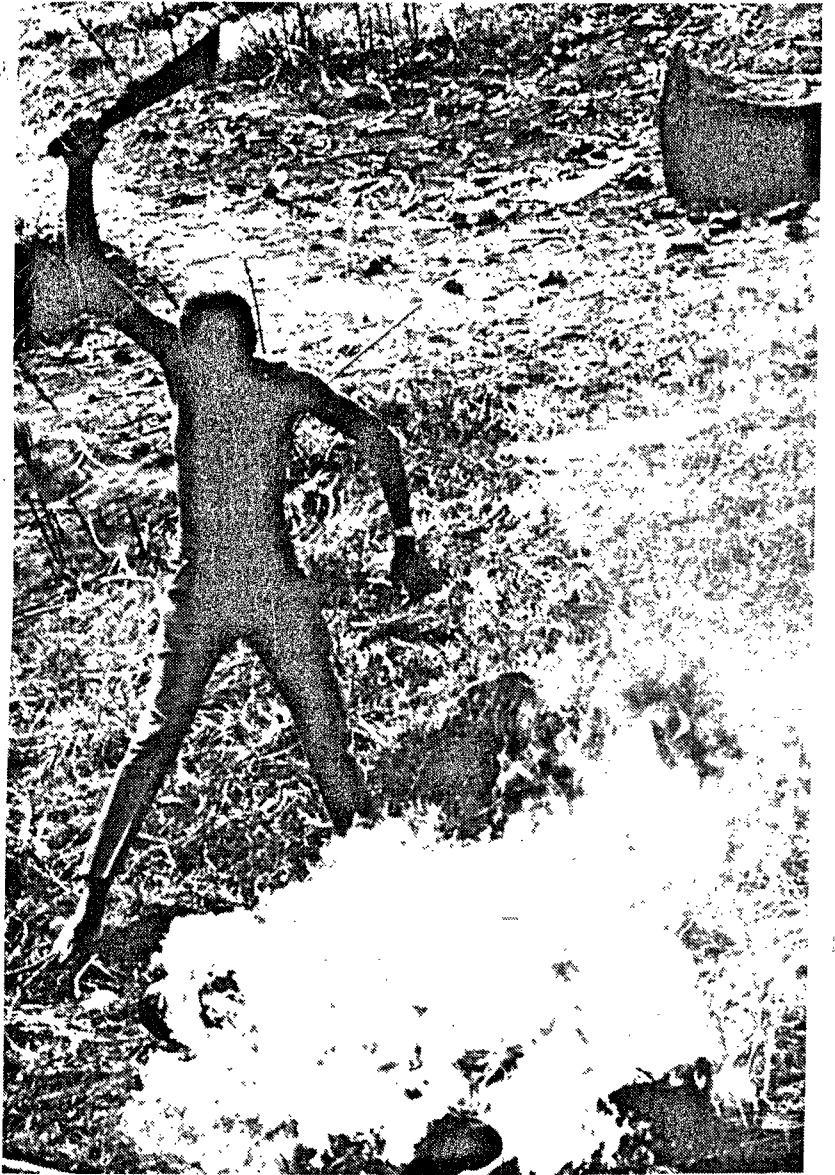
In view of all this, sources expressed disappointment with the fact that the Goldstone report ruled that "evidence before the Commission did not in the opinion of the Commission establish any prima facie unlawful conduct on the part of any police officer save in regard to the improper use of a forfeited vehicle with false number plates." It didn't quite seem enough.

However, the apparent reticence of the Commission is perhaps more strategic than real. The Commission as mandated is one concerned with the prevention of public violence, and not immediately with the apprehending of its perpetrators. It is a structure sustained by the National Peace Accord whose stated goal is reconciliation, not punishment.

LOOKED AT IN THIS WAY, the report starts to seem a little more effectual, especially with regard to its treatment of the vexed question of the IFP's cultural weapons. While police and the government have routinely permitted the public display of such weaponry by the IFP - and, in many documented cases, firearms as well - the Commission (following a recent Supreme Court judgement overturning empowerments effected by State President FW de Klerk in 1991) insists that "the law obliges the police to confiscate such weapons and prefer criminal charges against such persons. That must be made clear."

It also unambiguously accuses the SAP of pro-Inkatha partiality and insists that such attitudes be stamped out. In what might be interpreted as an attempted empowerment (however little faith South Africa in general may have in those structures) it goes on to make the enforcing and policing of all this the responsibility of the fledgling Peace Accord structures established over the past two months in the region.

But if there is room for cautious optimism in the functioning thus far of Judge Goldstone's Commission, there is little

enough in the situation as a whole.

It remains the case that nearly every major police trial comes to court only as the result of maverick investigators apparently swimming against the stream of police culture. In the ongoing Trust Feeds Massacre case, for instance, it was only the efforts of a single policeman - whom fellow officers have on various occasions attempted to close down - that ever brought the case to court. The same policeman investigated and exposed an incident in which a security policeman allegedly bought several handguns on behalf of Inkatha impis.

A similar scenario is evident in the case of the Carletonville killings (see separate report).

And meanwhile the allegations mount. In a highly suspicious incident in

Sharpeville last month, ANC activist Tshepo Lengwati died allegedly from a sniper's bullet while in police custody after he had complained of severe torture and predicted his own death at the hands of police.

And on the other end of the scale a riot police constable was recently fined R3 000 and given a three year suspended sentence after being found guilty of shooting a youth in the back.

Whether good and reconciliatory intentions are going to be enough in this kind of situation, remains to be seen. But as opponents of the government have pointed out on numerous occasions, a failure to act decisively now leaves the door open to Nuremberg-style trials in the future.

Geheimsinnige sak krap gemeenskap om

'N SAK met wat na bewering Dinsdagoggend ontdek is in die agterplaas van 'n huis - die terrein van 'n skietvoerval - in Khayelitsha naby Kaapstad het die fokuspunt geword van hernieude aantygings dat die SAP en/of kitskonstabels betrokke is by voortgesette geweldpleging in die township die laaste paar maande.

Die sak bevat volgens ooggetuies 'n balaklava, 'n polisiepet, 'n polsiehemp met epoulette, die broek van 'n polisie-uniform, 'n gebruikte geweerkoel en 'n polsie-notaboek met die naam van ene Eric Ntandane, 'n leerling-polisiekonstabel by die Lingulethu-Wes polisiekantoor in die township.

Die sak is in terrein C van die township gevind ná 'n skietvoerval die vorige aand waarin 'n broer en suster (na bewering ook 'n derde mens - 'n ANC-lid) ernstig verwond is toe 'n groep mans vermom met balaklavas met haelgewere op hulle losgebrand het. Die verwondes was Mbjehto Dlabengo, 30, en sy suster, mej Kholeka, 24.

Die gemaskerde mans is na bewering in 'n Datsun-voertuig sonder nommerplate gesien. Die groep het glo gevlug en die sak agtergelaat toe bure uit hul huise kom.

"Ons glo die jongste voorval wys weer eens dat polisiemane, in watter kapasiteit ook al, betrokke is by die geweldpleging," sê die ANC Wes-Kaapse Streek in 'n verklaring dié week. "Ons eis dat 'n openbare ondersoek na die rol van die polisie in Khayelitsha gedoen word."

MAJ GYS BOONZAAIER VAN DIE SAP se Wes-Kaapse skakelafdeling het die aantygings dat die polisie betrokke is by aanvalle op onskuldige mense "verwerp met die minagting wat dit verdien".

"Dit is net nog 'n deursigtige poging om die polisie te diskrediteer," sê hy aan VWB. Boonzaaiersê hy dra nie kennis van die verband wat deur sekere ooggetuies en waarnemers gelê is tussen die aanvanklike geskil en die skietery nie.

Boonzaaiersê bevestig dat 'n man die volgende oggend deur lede van die gemeenskap aan die polisie oorhandig is. Die mense het beweer hy is 'n polisieman en dat hy verantwoordelik was vir die vorige aand se skietery. Die sak is hierna deur die polisie in die agterplaas van die huis gevind. Volgens ooggetuies, wat met waarnemers gepraat het, is twee geweerkoel saam met die haelgeweerpatrone ook op die terrein gevind.

Boonzaaiersê die man wat oorhandig is, Zanenvula Npukasha, 38, is nie 'n polisieman nie, maar 'n messelaar met geen SAP-verbintenis nie. Die inhoud van die sak is geëien as die eiendom van Eric Ntandane, 'n polisie-assistent van wie in November verlede jaar verskeie besittings gesteel is. Npukasha sou gister (Donderdag) in die landdroshof op Mitchells Plain verskyn op twee aanklagte: poging tot moord en die besit van gesteelde eiendom.

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Codesa screws down the nuts and bolts - for the interim

The ANC and the NP are achieving a surprising degree of consensus on formerly deadlocked points. But there could still be screws in amongst the nuts and bolts, writes HENNIE SERFONTEIN

THE NEXT few weeks will be crucial to the outcome of the Codesa deliberations. Because from the past week the five working groups got down for the first time to the "nitty gritty" and the "nuts and bolts" details of the various complicated transitional/interim structures and arrangements.

As from tomorrow the working groups, and in some cases their sub committees will begin to grapple in earnest with the delicate issues as points of agreement and difference between the parties have become clearer.

There is cautious optimism amongst senior ANC and DP negotiators that the parties were moving closer to consensus on issues such as an interim/transitional government and constitutional principles - despite important differences and warnings by Tertius Delpont, the deputy minister of Constitutional Affairs, that it would be premature to expect agreements in a matter of weeks, as some delegates and observers are predicting.

The fact that the national working group of the ANC - shadow cabinet - and all the negotiators and advisers involved in Codesa together with Nelson Mandela are holding a special "bosberaad" somewhere out in the Transvaal during the last three days of this week, is an indication that the negotiations are now entering their most critical period.

A senior ANC leader told VWB: "A priority in our strategy and planning discussions will be the issue of an interim government. Although it is true that there are other important hurdles to be overcome, an early agreement on the interim government issue is of vital importance. Because that will kick off the whole process and make decisions on other issues so much easier."

Confirming that a compromise consensus between the ANC and NP was developing on the possible basis for a two-phase implementation of an interim Government - an interim cabinet council to be appointed by Codesa followed by elections or a referendum for a new Parliament - he highlighted two major obstacles:

"THE ISSUE OF A SEPARATE white referendum is difficult for the ANC to accept. Then the smaller parties, including the IFP, all want to delay any election as long as possible, hereafter they will simply be wiped out, as most have little grassroots support."

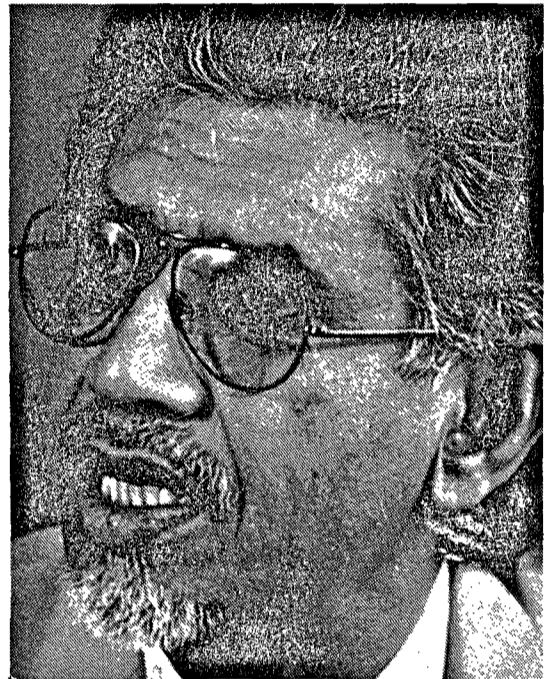
A senior DP negotiator said he "was very happy" about the convergence taking place between the ANC and NP proposals. "The ANC finds it difficult to reject the NP proposal for an elected interim government and the principle of proportionality in the interim execu-

tive and parliament on the basis of a pre-arranged powersharing basis."

However he believed the ANC was "way out unrealistic" in its expectation that all this can be thrashed out by March 30. A second Codesa plenary by May to finalize matters seemed inevitable, he stressed.

Mac Maharaj

Afrikaans: Codesa under fire

THE leadership of Codesa is regarding widespread criticism by Afrikaans cultural organisations, newspapers, and even the Nederduits Gereformeerde Kerk (NGK) about the "gross neglect" of Afrikaans and of the virtually exclusive use of English during the deliberations, in a very serious light.

The critics all insist that as Afrikaans is one of the two official languages, it must be used together with English. Should delegates not understand Afrikaans, simultaneous translations should be used, they insist.

This contentious question will very soon be discussed by the Daily Management Committee (DMC) of Codesa which will prepare a report for the next meeting of the full Management Committee.

Mac Maharaj, who with Fanie van der Merwe, forms the joint Codesa secretariat, told VWB: "In the light of all the unhappiness in Afrikaans circles about the language issue, the DMC is giving urgent attention to it."

He explained that at the preparatory meeting for Codesa at the end of November, it was unanimously agreed that the proceedings would be in English "and the language issue was thus never raised."

Maharaj said he was urgently preparing a financial feasibility study and was busy assessing just what would be involved if simultaneous translations were to be used in the working groups and or in the plenary session.

"Of course, matters could become complicated and costly if Zulu, Venda and Xhosa speakers also demand simultaneous translations into their languages", he observed.

In the six weeks since the Codesa One plenary, there has been a spate of attacks by letter writers, editorials, cultural organisations such as the FAK and Die Kerkbode, the official mouthpiece of the NGK, because Afrikaans, as one of the two official languages, was set aside.

The matter has also been exploited to the full by the CP as justification for its boycott of Codesa.

THE FACT THAT THE CODESA secretariat is giving urgent attention to the language issue, reveals its sensitivity to the wider political ramifications of this very contentious issue.

This was reflected by its quick correction this week of a mistake when a letter it distributed for publication to Afrikaans newspapers was sent in English. In a fax message it apologised within 24 hours for the mistake, explained it was the result of using programmed despatch methods, and sent a letter in Afrikaans.

In that letter Codesa asks "all South African interest groups to take submissions to the specific working groups".

The five working groups deal with the following issues: number one with the creation of a climate for free political participation, and the role of the international community; number two with general constitutional principles and the constitution-making process; number three with transitional measures/interim government/transitional authority; number four with the future of the TBVC states and number five with time schedules and the implementation of Codesa decisions.

Submissions are to be sent to the Codesa secretariat: PO Box 307 Isando 1600, World Trade Centre, Kempton Park. Telephone 011-397 1198 and Fax 011-397 2211 - HENNIE SERFONTEIN

Potchefstroom:

in tweestryd ontvang en gebore

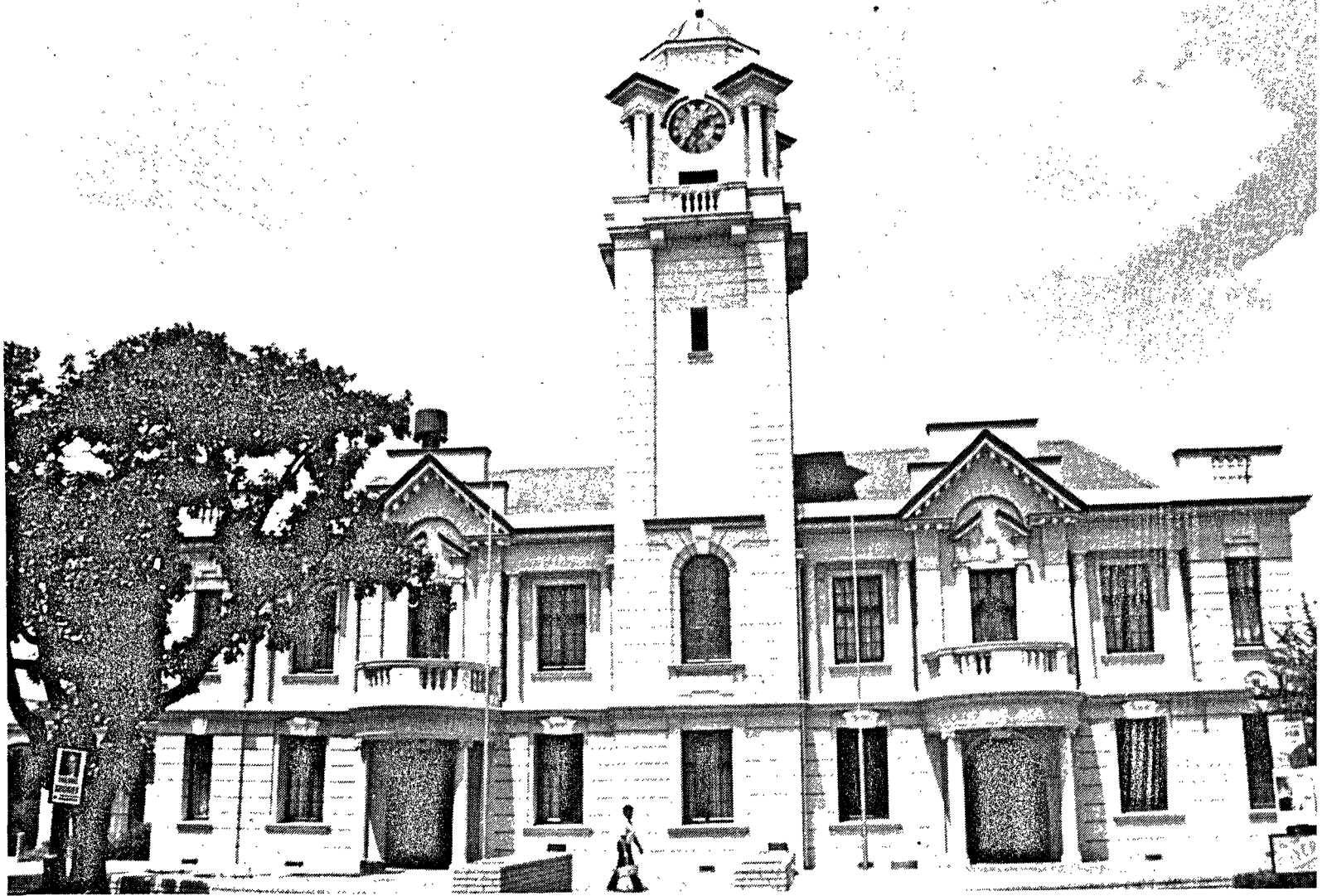
Die geskiedenis van **Potchefstroom** is die geskiedenis van die Transvaalse Afrikaner in die klein: Vanselfsprekend 'n geskiedenis van verdeeldheid, tweespalt, rebellie en laertrek. Nou, in 1992, is dit weer sulke tyd. **INA VAN DER LINDE** skets die agtergrond

VAN die oudstes op die dorp onthou nog die dae van die Sap-kerk en die Nat-kerk. Die dae van die 1914-rebellie toe die Smuts-regering besluit het om vir "die Engelse" te gaan veg in die Eerste Wêreldoorlog. En toe die lidmate van die NG Kerk so verdeeld was dat ondersteuners van die Suid-Afrikaanse Party Sondae na die Sap-dominee van die moedergemeente gaan luister het, en NP-onsteuners na die Nat-dominee van die gemeente Mooirivier.

Vandag, op die vooraand van een van die belangrikste wit tussenverkiesings, is Potjiesroom net so verdeeld as destyds.

"Of so verdeeld soos altyd," sê dr Dion Kempff, afgetrede redakteur van *Die Kerkblad*, nuusblad van die Gereformeerde Kerk. "Wys my 'n tyd wat Potchefstroom nie verdeeld was nie," sê hy.

Vervolg op bladsy 10

Die stadsaal van Potchefstroom

Vervolg van bladsy 9

Want saam met die sonde, is die eertydse hoofstad van die Zuid-Afrikaansche Republiek ook in tweestryd ontvang en gebore.

Vat nou maar die ding tussen Andries Pretorius en Hendrik Potgieter, stigter van die dorp in 1838. Van meet af aan was daar wrywing tussen die twee. Pretorius as kommandant-generaal van Magaliesburg en Mooirivier, en Potgieter as baas van Potchefstroom. Terwyl Pretorius besef het die Trekkers sal nooit onder die bedreiging van Britse imperialisme kan uittrek nie, en met die Britse regering wou onderhandel vir erkenning van die ZAR, wou Potgieter niks daarvan weet nie.

Maar Pretorius was gewilder as Potgieter. Sy kans het in September 1851 gekom. Toe 'n groep volksraadslede van Lydenburg nie by 'n volksraadsitting van die ZAR opdaag nie, het hy na ware Afrika-tradisie 'n militêre staatsgreep uitgevoer, die mag van die volksraad opgeskort en die bestuur aan homself en sy krygsraad oorgedra. Hy het dadelik met die Britse owerheid oor onafhanklikheid begin onderhandel.

DIT HET GELEI TOT DIE SANDRIVIERKONVENSIË in Januarie 1852, toe die Britse regering amptelik die onafhanklikheid van die ZAR erken het. Twee jaar later is ook die Bloemfontein-konvensie deur die Britse regering erken, wat onafhanklikheid aan die Vrystaters gegee het.

Kort daarna is eers Potgieter en toe Pretorius dood. MW Pretorius volg in sy pa se voetspore as president van die ZAR.

Toe MW in 1859 ook in die Vrystaat met 'n oorweldigende meerderheid as president verkies word, verplig die volksraad van die ZAR hom om sy presidentskap van Transvaal neer te lê. Wéér is Potchefstroom in die kollig, want MW Pretorius se volginge op die dorp is bitter ontevrede.

Korrelkop Stephanus Schoeman

Potchefstroom in die ou dae

verskyn op die toneel as MW se bondgenoot - 'n man by wie Oupa Gqozo moontlik 'n paar lesse kon leer. In Desember 1860 ruk Schoeman met 'n aantal gewapende Potchefstromers na Pretoria op en verklaar homself tot waarnemende staatspresident en vir bykans 'n jaar regeer hy onwettig.

MAAR NOU IS DIT DIE LEEU VAN DIE NOORDE, kommandant Paul Kruger, se beurt om 'n rebellekommando teen Schoeman op die been te bring. MW kom om te bemiddel en 'n nuwe volksraad word verkies, maar nie vir lank nie.

Op 15 Augustus 1862 voer Schoeman 'n tweede onsuksesvolle staatsgreep uit. Weer vlug hy na Potch. Skaars 'n jaar later kom die "staatslaer" onder Paul Kruger op die dorp te staan teenoor Schoeman se "volkslaer". Weer daag MW daar op, maar dié keer om die rebelle te steun. Die dorp

word onder die koeëls gestee en een man sterf. MW en Schoeman vlug Vrystaat toe.

Van Schoeman is dit het einde niet. In Januarie 1863 daag hy weer in Pretoria op en probeer 'n derde staatsgreep.

Wéér verjaag Paul Kruger hom Vrystaat toe. In April 1863 bedank MW Pretorius as president van die Vrystaat en keer terug na Transvaal. Dadelik begin hy weer die waters beroer en saam met Jan Viljoen en Schoeman is dit nou weer hulle beurt om Paul Kruger by Potch Vrystaat toe te verjaag.

In Januarie 1864 word die rebelle verslaan. MW oortuig sy rebelle om hul wapens neer te lê en dieselfde jaar word hy as staatspresident van die ZAR verkies.

OF WAT VAN DIE ANDER OORLOG - die kerkstryd wat gelei het tot die stigting van die Gereformeerde Kerk, en voor dit, die afstigting van die Nederduitsch Hervormde

Kerk waarin Potchefstroom ook sterk na vore getree het.

In 1859, die jaar nadat die ZAR se grondwet geskryf is, besluit ds Dirk Postma, 'n predikant van die Christelike Gereformeerde Kerk in Nederland wat as predikant van die Nederduitsch Hervormde Kerk in Transvaal beroep is, om hom van die kerk af te skei. Die hoofrede was die sing van gesange (evangeliese liedere) in plaas van die berymde Bybelse Psalms in die kerk. Op 10 Februarie 1859 stig hy die Gereformeerde Kerk, wat mettertyd 'n hooftuiste op Potchefstroom sou vind.

Dié invloede speel steeds 'n rol op Potchefstroom - van die konserwatiewes wat weier om te onderhandel oor hul "vryheid", tot die sterk stempel wat die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys, en deesdae in mindere mate die Gereformeerde Kerk, op die wit gemeenskap afdruk.

Dan was daar natuurlik die groot NP/SAP-stryd in die jare van 1915 tot ongeveer 1930. Later is die SAP se plek ingeneem deur die Verenigde Party (VP), die "bloedsappe". Tot 1921 was die kiesafdeling in SAP-hande. In 1921 is dit met 'n naelskraap oorwinning deur die NP gebuit, wat dit weer in 1938 moes afstaan aan H van der Merwe van die VP.

In 1948 het die Arbeidsparty in 'n kort tussenspel die Potch-setel van die VP gebuit. Van 1953 tot met die laaste verkiesing in 1987 was dit 'n veilige NP-setel, met so tussendeur die "verligtes" teen die "verkrampes". Fakkeldraers van die verligtes was onder andere Wimpie de Klerk, Hennie Coetzee, Johan van der Vyver, Elaine Botha, Tjaart van der Walt, Lourens du Plessis, Theuns Eloff en Bennie van der Walt. Aan die ander kant van die spektrum was daar ook altyd die Connie Mulders, die Fanie Jacobse, die Peet Coetzee en die Klipoo Bingles.

Dis asof die verligte stem van Potchefstroom die laaste tyd stil geword het. Die verkiesing sal wys of dit heeltemal van die toneel af gaan verdwyn.

Die gerestoureerde huis van die eertydse president van die Zuid-Afrikaansche Republiek, Marthinus Wessel Pretorius. Van die akkerbome in die tuin is oor die honderd jaar oud.

Die witmense is besig om gereed te maak vir 'n **verkiesing op Potchefstroom**, 'n wêreld op sy eie, 'n Doppe-dorp tussen die bos en die dam. En dit is die meeste inwoners se totale wêreld. Maar agter die fabriek lê Ikageng-township, 'n plakkerskamp en die wye wêreld.

INA VAN DER LINDE het met van die mense van die dorp gaan praat.

DIE deel van die dorp waarop die universiteit geleë is, word Die Bult genoem. Waarom kan niemand my sê nie, want hier is Potchefstroom net so plat soos die res van die dorp.

Trouens, dis so plat dat 'n oningewyde nooit sou kon vermoed dat daar 'n uitgebreide swart township en nog 'n groter plakkergebied agter die nywerheidsgebied lê nie. Nog minder dat daar 'n bruin gebied nog verder, agter die enigste ware bult, 'n mynhoop, lê nie.

Dit moet 'n metafisiese toestand wees, besluit ek. Hier woon al die professore en lektore en studente. Die huise is ouerig, eenvoudig, stylvol, en met groot erwe.

Hier is die universiteit, die onderwyskollege, die museum (van Totius tot president Pretorius). Groen akkerbome hang mildelik oor die breë, stomende teerstrate.

Die middelpunt van die universiteitskampus is 'n boomryke laan wat herinner aan Die Tuine in Kaapstad. Die studente is sulke netjiese, skoon, oopgesig Afrikaners, vriendelik en hulpvaardig, en noem my tannie. Hier en daar is daar 'n roker, en 'n swart gesig. Die rokers en die swartes is opsigtelik eenkant. Diegene met effens langer hare, stywer broeke, of andersdenkend, word "weirdo's" genoem. "Kyk, daar loop een van ons weirdo's," sê 'n vriend. Aan enige ander universiteit sou sy doodgewoon gewees het.

Prof Arrie de Beer van Kommunikasiekunde noem dit "sterk sedelike konserwatisme, maar nie politieke benepenheid nie. Hier geld ou-wêreldse waardes nog. 'n Punk-haarsstyl word skeef aangekyk."

DIT HET MOONTLIK IETS TE MAKE met die Doppe-invloed op die kampus waar tradisies soos ordentlikheid, sosiale en

etiese konserwatisme nog geld. Oud-Pukke onthou die nougesetheid, die eng Calvinistiese interpretasie van Christenskap. Diegene wat nie hieraan hou nie, word as buitelanders behandel.

Hulle onthou ook die drama rondom die eerste trompoppies wat opdrag gehad het om met knie-lengte rokke op te tree en toe kom een daar aan met 'n korter rok. Of die drama rondom Theuns Eloff, doppe-dominee wat met sy eie vrou 'n draaitjie op die dansbaan gegooi het.

"Net 'n sekere soort Christenskap word hier geduld," sê een oud-student. "Dis die spesifieke Doppe-interpretasie van wat Christenskap beteken. 'n Bevrydingsteoloog of 'n Katoliek sal nie hier tuis voel nie."

Maar streng Calvinisme het ook 'n ander sy. 'n Nugtere, onemosionele beginselvastheid wat gegrond is op dieselfde Calvinistiese opvatting van die Bybel. Dis uit dié stroming wat die Woord-en-Daad-Potchefstromers kom. Woord en Daad was 'n blad van die Instituut vir Reformatoriese Studies, die verligte beweging wat vanuit die gereformeerde beginsels bedryf is. Dit was ook die oorsprong van die Koinonia-verklaring in 1977 kort voor 'n algemene verkiesing waarin studente-leiers en dosente verklaar het dat die NP-beleid onversoenbaar is met Christelike beginsels.

Dis hier waar die eerste swart studente aan 'n Afrikaanse universiteit toegelaat is. En dis hier waar dieselfde Theuns Eloff en sy studenteraad vir die afskaffing van

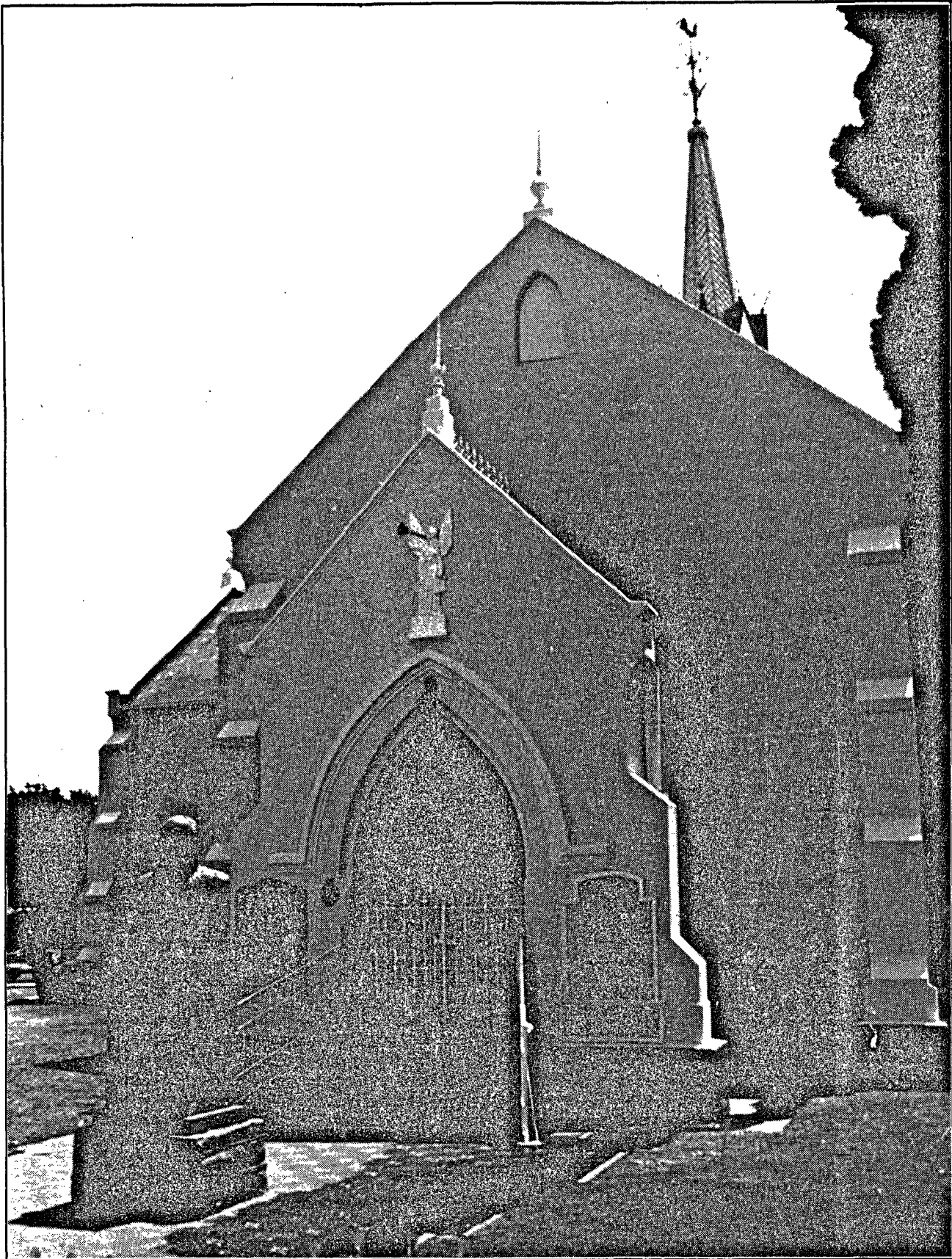
Vervolg op bladsy 12

Die lang pad na Ikageng
(Foto: Brett Eloff - Southlight)

"Ek is gek oor Potch. Lektore sê gereed vir ons, pasop, daar's 'n wêreld anderkant die Mooirivier. Hulle dink ons is te naïef en beskermd en sal nie die mas opkom in die wêreld daar buite nie. Ek hoop nie hulle is reg nie."

"So what as die KP wen. Dit gaan geen verskil aan die toekoms maak nie. Die ware kiesers loop in die strate van Ikageng rond."

Die Hervormde Kerk op Potchefstroom

Artikel 16 van die ontugwet geveg het.

De Beer sê sy sterkste kritiek is gemik teen studente wat in die algemeen nie lees nie. "Hulle lees nie koerante nie, hulle lees nie boeke nie, hulle luister nie eens radio of nuus nie. Die wêreld tussen die bos en die dam is hulle totale wêreld."

Hy verklaar dit in terme van die sisteemteorie. Privatisering: die wêreld daar buite is vir hulle onhanteerbaar, daarom keer hulle na binne en werk net met dit wat hulle wel kan hanteer. Dit word hulle totale werklikheid. Hulle weet skaars van die enorme plakkerkamp by Ikageng, of dink na oor die politieke werklikhede. Of narkotisering: "Die inligting van buite is so oorweldigend dat net dit wat sin maak of aanvaarbaar is, gebruik word. To be an informed citizen is to be an active citizen. Dis die aksie wat kortkom by die meeste studente."

MARGARETHA GEERTSEMA, 21, gebore Potchefstromer en koördineerder van die Politieke Raad van die Pukke, die liggaam wat politieke bedrywighede op die

kampus beheer, sê: "Ek is gek oor Potch. Lektore sê gereeld vir ons, pasop, daar's 'n wêreld anderkant die Mooirivier. Hulle dink ons is te naïef en beskerm en sal nie die mas opkom in die wêreld daar buite nie. Ek hoop nie hulle is reg nie."

Almal gaan nog Sondae kerk toe. En meeste dans, sy ook, al dink haar pa dis sonde. Studente praak dikwels oor hulle "christenskap". Sê Geertsema: "Ons is nogal bekommerd oor die toekoms omdat ons nie weet wat gaan gebeur nie, maar ons is nie negatief nie. Dinge sal in elk geval uitwerk soos die Here dit wil hê."

Die universiteit maak sowat 10 persent van die kiesafdeling uit. Die res van die dorp, wat deur 'n KP-stadsraad beheer word, word bestempel as "baie konserwatief". Hieronder tel die hoofkwartier van die Kommandement Wes-Transvaal, 'n aantal hoewebewoners, myners, en witboordjiewerkers. Die res is sakemanne, staatsamptenare en afgetredenes. In sy samestelling word Potchefstroom vergelyk met "n klein Pretoria".

"DIE AKADEMICI EN DIE BESKAAFDE Afrikaners het Potchefstroom al die jare NP gehou. Hulle het sterk gekliek rondom Louis le Grange (die vorige LP) en partytjies by sy huis gehou. Noudat Le Grange dood is, is die mense in sy kliek vrygemaak om te stem waar hulle wil. En onder hulle is baie verkramptes," sê 'n joernalis en oud-Potchefstromer.

Skerp kritiek word deur Nasionaliste uitgespreek oor die swak organisasie en die gebrek aan geesdrif onder die NP. Hierenteen bruis die KP-kantoor van geesdrif en word werkers weggegewys omdat daar te veel is.

Sê Dolf Willemse, voorsitter van die Bestuurskomitee van Promosa - die bruin woongebied agter die regte bult: "Ek is teleurgesteld oor gerugte dat die NP so bietjie slap is. Hulle besef nie dat dit om baie meer as 'n oorwinning vir die NP gaan nie. Hulle hou ons almal se toekoms in hulle hande."

Johan Seghala, 'n werker in die midde-dorp, gee die swartmagteken by 'n plakkaat van die NP-kandidaat, Theuns

Kruger: "Ja, ons sê dat die NP goeie support moet hê."

Douglas Gaduka, 22, van Ikageng, 'n onderwysstudent in sy finale jaar aan die Puk, is minder geesdriftig. Hy het hier kom studeer omdat dit die naaste universiteit is. Hy is 'n lid van die ANC. Almal in Ikageng is lid van die ANC.

"Dis 'n konserwatiewe plek dié. Ons het nog nooit deel gevoel van die dorp nie en voel ongemaklik om daar rond te loop, selfs al het die diskriminerende wette verdwyn.

"Vir ons is die uitslag van die verkiesing irrelevant, veral noudat daar algemeen gepraat word van 'n oorgangsregering. Ek glo nie eens wit verkiesings is meer nodig nie. Selfs al wen die KP, sal dit geen verskil maak nie. Al wat wel sal saakmaak is hoe die NP daarop reageer."

Nog 'n swart student sê: "So what as die KP wen. Dit gaan geen verskil aan die toekoms maak nie. Die ware kiesers loop in die strate van Ikageng rond."

die minister van
bitter
pille
en empatie

Sommige sê sy is 'te sag' vir die pos van kabinetsminister, ander noem haar 'n 'arrogante boelie'. **CHRISTELLE TERREBLANCHE** gesels met **dr Rina Venter**, minister van Gesondheid en Bevolkingsontwikkeling en die NP se eerste vroulike kabinetsminister, om te kyk watter uiterste die naaste aan die waarheid lê

VERLEDE jaar het die Mediese Vereniging van Suid-Afrika (MVSA) haar bedanking geëis - en was daar selfs 'n voorstel dat 'n standbeeld opgerig word vir die minister wat die land se gesondheidsdienste "in Derde Wêreld-toestande laat verval het".

Van regs en van links is dr Rina Venter deur die publiek en die mediese establishment gekasty sedert sy in 1989 ná ses jaar as NP-MP minister geword het. Wat die mediese wêreld betref, het sy ongetwyfeld baie bitter pille uitgedeel in dié tydperk.

Onder haar parlementêre kollegas het sy egter stil-stil die respek van haar opposisie - links en regs - verwerf en word selfs na haar verwys as die regering se

"bekwaamste minister". In 'n gesprek met haar word dit gou duidelik dat sy oor die
vervolg op bladsy 14

rare vermoë (in terme van NP-kultuur) beskik om die gesondheidsproblematiek van al die land se inwoners te ontleed en aan te pak.

Tog bly die kritiek inrol. Die vraag is watter van die teenstrydige persepsies kom die naaste aan die waarheid?

IN HAAR RUIM KANTOOR in die Parlementsgebou in Kaapstad praat Venter openlik oor die aantygings wat menige openbare ampsdraer van stryk sal bring. Sy laat haar nie daardeur intimideer nie, onderstreep sy. Sy het werk om te doen. Later bieg sy dat sy dikwels daama hunker om self moue op te rol en aan die werk te spring wanneer sy regstreeks gekonfronteer word met die haglike maatskaplike omstandige van die armste helfte van die bevolking.

Probeer jy meer van haar as mens te wete kom, plaas sy eerder die klem op die erns van pogings om die gesondheidsdienste te "rekonstrueer". Dit is gou-gou duidelik dat sy nie aan die stereotipe van "supervrou" gemeet wil word nie, maar bloot op grond van haar bekwaamheid al dan nie as 'n "verantwoordelike minister".

In die diepgewortelde manlike kultuur van die staat het sy egter gou 'n eie styl gevestig - en ontleed mens die persberigte van die laaste drie jaar, lyk dit amper asof dit dié eiesoortige manier van doen is wat onder skoot kom, eerder as die inhoud van die ingrypende besluite wat sy in dié tydperk geneem het.

Dit sluit die moratorium op die bou van wit hospitale in, asook die oopstelling van mediese geriewe om die nypende tekort onder die swart bevolking te verlig. Die grootste kritiek het loshande gekom van die medici oor haar besluit om outonomie aan akademiese hospitale toe te ken, sodat hulle bedryf kan word met inagneming van die oorweldigende behoeftes in die land. Hulle sukkel nou nog om haar medisyne te sluk.

VENTER WEET MAAR alte goed dat nie een besluit wat sy neem, "deur almal met gretigheid ontvang kan word nie". "Daar is soveel gevestigde belange. Jy is altyd in 'n situasie waar jy op tone trap. As ek wil populêre standpunte inneem, dan is dit vreeslik maklik. Ek hoef dan niks te doen nie - ek hoef net die eise wat aan my gestel word op ad hoc grondslag en met krisisbestuur te hanteer. Maar dan los ek nie die probleme op nie!"

Venter spreek herhaaldelik haar afkeer uit van krisisbestuur en ad hoc besluite - 'n benadering wat nie noodwendig deel van die NP-regeringskultuur is nie.

Sy gee toe dat sy gefassineer is deur die aantygings wat na haar geslinger word. "In onderhandelinge kom ek dalk sag voor, want ek luister, ek hoor wat mense vir my sê." Diste danke aan haar opleiding as maatskaplike werker, sê sy.

"Maar as ek eers die feite op die tafel het en 'n besluit geneem het, is ek nie bang om daai ding deur te voer nie!"

"Ek is in my hart heeltemal oortuig daarvan dat ek 'n gesondheidsbedeling geërf het wat ontwikkel is vir die gesofistikeerde behoeftes van die Eerste Wêreld, maar dat ons in werklikheid Derde Wêreldse gesondheidsbehoefes het," sê Venter. Sy het "geen gewetenswroeging" oor dié stelling nie, sê sy.

"Dit is nie ék wat ons in 'n Derde Wêreld-situasie gedompel het nie. Ek is

net besig om die werklikhede van Suid-Afrika vierkantig in die oë te kyk - en ek meen ons moes al jare gelede 'n gesondheidsbenadering ontwikkel het in plaas van dié fantastiese sofistikasie van ons geneeskundige benadering.

"Toe ek die pos in 1989 oorneem, was daar 'n baie hoë openbare ontevredenheid oor gesondheidsdienste. Trouens, toe ek Innesdal se verkiesing geveg het, het ek al die klagtes oor dié goed gehoor en elke keer gesê ek sal met my kollega (dr Willie van Niekerk, haar voorganger) gesels - min wetende dat dié babatjie ná die verkiesing in my skoot sou beland."

Venter is nie noodwendig op die verdediging met dié stellings nie. Sy sê sy verwelkom enige kans om "die vreeslik baie wanpersepsies" oor die gesondheidstoestand op te klaar en dit "in perspektief te stel".

SY GESELS VRYSOEDIG en deins nie terug vir kritiese vrae nie. Sy praat vinnig, asof sy haastig is om by die werk uit te kom, maar empatie en medelye skemer heeltyd deur.

Meen sy dat mense haar as 'n "token" beskou omdat sy 'n vrou is?

"Nee. Ek ken die president - en hy sou onmoontlik so 'n moeilike portefeulje vir 'n "token" gee," onderstreep Venter - maar erken dat haar vroulikheid in sommige mense se oë 'n rol speel.

"Ek het my voorgeneem om nooit daarvoor te praat nie. Maar toe ek nou dié mosie van wantroue van die mediese verenigings ontvang, en ek dink ek moet ook 'n slag eerlik wees, het hulle my aangeval en gesê ek is nie 'n leier nie ensovoorts... Ek het besef die aanval is op my as persoon gerig en hulle kritiseer nie wat ek doen nie. Daarom het ek uit die geveg uitgebly.

"Ek het my leierskap en verantwoordelikhedsin bewys. Die feit dat hulle daarvoor gegaan het, dink ek, was omdat ek 'n vrou is."

Dit is in enige omstandighede 'n moeilike bekentenis vir 'n vrou.

Terselfdertyd het Venter duidelik nooit probleme gehad om dinge soos 'n vrou te sien, te voel en te doen nie. Boonop is sy steeds huisvrou - naweke wanneer sy na Pretoria pendel om by haar man en kinders te wees.

In die week by haar ampshuis, "Orania", in Kaapstad is dit egter werk en nogmaals werk....

"NA MY AANSTELLING het ek besef ons sal die proses met groot ondernemingsgees moet aanpak. Ek het onmiddellik met 'n ondersoek begin. Daar was oral probleme - die akademiese hospitale was in 'n krisis, die hospitale was ontoeganklik, die plakkerskampe, mediese skemas, Aids... Nou waar begin jy om dié oorweldigende probleme uit te sorteer?"

Ná talle gesprekke, sê sy, het sy besef 'n totale strategie is nodig om die probleme gelyktydig en op alle vlakke aan te pak. Onder die statistieke wat op haar tafel beland het, was dat wit hospitale 'n oormaas van 11 000 beddens gehad het en nog in aanbou was - terwyl 'n tekort van 7 000 beddens in "sogenaamde swart hospitale" bestaan het. Sy het uitbreiding met 'n moratorium van die kabinet af gestop en die hospitale oopgestel.

"Nou, jy weet self die politieke implikasies wat dit na regs het! Dat daar probleme was, het ons nie laat terugdeins nie. In sommige hospitale is daar nog probleme, maar ek is heeltemal tevrede dat die houding van (wit) pasiënte besig

is om te verander."

Dit sê sy met 'n tikkie verbasing en 'n vonkel in die oog.

"Ek is skaam - en ek sê dit sonder om te huiwer - oor die gehalte van geriewe aan die swart kant. En ek dink dié punt word nou baie deeglik tuisgebring wanneer 'n blanke in daai hospitale gehuisves moet word - eers dan word hulle gekonfronteer met die ongelykhede van ons situasie."

Beslis medisyne sonder suiker.

"En ek sit nou met die dilemma dat ons nie fondse het om op te gradeer nie en die beste moet maak van die saak. Maar daar is by my geen twyfel dat ons op die regte koers is nie."

HAARTWEEDE STAP was om die kabinet om raamwerk-outonomie vir akademiese hospitale te vra. "Ek het agtergekom 47 persent van die totale begroting vir gesondheid gaan na 13 akademiese hospitale," sê Venter. Die hospitale se doeltreffendheid is egter terselfdertyd ondermyn deur burokrasie en sy het besluit hulle moet hulself bestuur.

Aan die hand van riglyne van die Wêreld Gesondheidsorganisasie het sy

Sy is met 'n dokter getroud en het die ma getroud van twee seuns, nou in hul twintigerjare.

Sy was 17 jaar lank 'n huisvrou. Daaroor is sy nie spyt nie, maar sy het op 'n keer laat val: "Om elke dag 'n telefoon af te stof was nie genoeg van 'n uitdaging nie".

Sy het haar as maatskaplike werker bekwaam deur Unisa en uiteindelik haar doktorsgraad verwerf met 'n proefskrif oor hulpverleningsaksie en die proses van verandering. Sy het ook haar kragte ingegooi by vroue-organisasies, waar sy gou-gou tot die hoogste ampte gevorder het.

Met dié agtergrond het sy met haar aanstelling as president van die Suid-Afrikaanse Vroue Federasie in 1980 'n motivering regdeur die organisasie se 119 takke gevoer vir dienslewering aan die swart gemeenskap. "Ek het gesê dié besondere vroue het 'n bedryf van welsyn in die blanke gemeenskappe tot stand gebring. Waar is óns nou nodig?"

Met die skeuring van die NP in 1982 het die program tot stilstand gekom. "Toe is dit gepolitiseer," sê sy. Dit het haar voor 'n krisis te staan gebring. "Dienslewering aan die armes en ander gemeenskappe

"Ek is skaam - en ek sê dit sonder om te huiwer - oor die gehalte van geriewe aan die swart kant. En ek dink dié punt word nou baie deeglik tuisgebring wanneer 'n blanke in daai hospitale gehuisves moet word - eers dan word hulle gekonfronteer met die ongelykhede van ons situasie."

vyf beginsels uitgesonder waarvolgens "die konglomeraat van problematiek" ontleed kan word - toeganklikheid, bekostigbaarheid, doeltreffendheid, aanvaarbaarheid en regverdigheid.

"Toe sien ek hier kristalliseer 'n plan uit - ons moet onmiddellik op twee gronde begin werk: die primêre gesondheidsvlak en die tersiêre, byvoorbeeld die opleiding van dokters.

"Die klemverskuiwing om basiese gesondheidsdienste sterker na vore te bring was nie 'n gewilde besluit nie, veral nie onder sekere akademiese nie," sê sy sonder skroom.

"Ek het besef dit gaan hier oor die openbare belang en dat ek net één criterium het - om as verantwoordelike minister 'n gesondheidsbedeling daar te stel wat almal se belange dien. En ons sal van alle kante af toegewings moet doen om uit te kom by só 'n bedeling."

Kan die rekonstruksie egter doeltreffend plaasvind voordat die konstitusionele proses volvoer is? wil ek weet. Venter gee toe: " 'n Nuwe staatsbestel gaan uiteindelik bepaalde vereistes stel aan die gesondheidsbedeling. Maar dit sou verkeerd wees as ek nou sou sit en wag daarvoor, want die behoefte is te groot.

"As jy my beleidstandpunte bekyk, sal jy agterkom daar was nog nooit een stukkie kritiek teen wát ek doen nie. Die kritiek gaan oor die proses, want mense wil deelneem en hulself polities posisioneer, en daarvoor het ek begrip..."

HOE HET VENTER oorspronklik in dié "mynveld", soos sy dit noem, beland? Dis 'n lang storie. Sy wou pianis word, maar 'n besering het dit onmoontlik gemaak.

was vir my 'n baie hoë prioriteit. Dit het my ontvanklik gemaak toe die President my vra om LP te word. Ek het besef ek kan nie as president van die SAVF 'n politieke 'cap' opsit nie - maar as parlamentslid kan ek nou sê wat ek glo."

As kind op Carletonville het sy geen aspirasies vir die politiek gehad nie, sê Venter. "Toe die President my benoem, wou ek dit eers nie aanvaar nie, omdat ek in daardie stadium baie aktief in die vroue-wêreld was. Ek het dit baie geniet en mis dit vandag nog. Ek mis die dinamika van die vrouewêreld - waar jy nie net praat nie, maar doen ook. Vroue is doeners..."

"Die politiek is baie meer gekompliseerd. Maar ek is tuis hiero. Ek is nie bang om te doen wat ek wêet ek moet doen nie."

WORD SY NIE DIKWELS swartgallig as sy koue werklikhede so dikwels in die oë moet kyk en moet simpatiseer met mense se lot nie?

Sy is 'n optimis van geaardheid, sê Venter. Boonop is sy duidelik 'n pragmaties.

"Soms as ek deur sommige van die swart plakkersgebiede gaan, dan voel ek ek mors my tyd om hier in die beleidsposisie te sit. Ek kry lus om af te klim en die vroue bymekaar te maak en vir hulle te sê: Klim in, ons kan dit doen!"

"Ek sien daarna uit om, as ek nou uit dié pos uit is, wél so iets te kan gaan doen. Ek sien 'n interessante uitdaging vir my wag - om deel te neem aan die maatskaplike opgradering. Ons het mense nodig wat positief en konstruktief gaan werk aan die probleme. Dis maar hoe my geaardheid is."

Tergende vrae rondom Alwyn se

'mistieke miljoene'

Wat is die ware verhaal agter die 'mistieke miljoene' van **Alwyn Lombard**, bankrot-sakeman van Pretoria en lid van 'n gesiene familie? Was die Reserwebank en die regering enigsins by dié beweerde finansiële bedrogspul betrokke? Op dié vrae moet die Hooggeregshof, wat in April vanjaar getuienis oor Lombard se vermeende swendelspul gaan aanhoor, 'n antwoord verskaf. **JACQUES PAUW** doen verslag

Alwyn Lombard

NGROEP Saoedi-Arabiëse prinse probeer miljoene ton goudstof by die Suid-Afrikaanse Reserwebank koop, Staatspresident FW de Klerk ontmoet geheime geldskieters in Switserland en Spanje en 'n reeks internasionale finansiers soek honderde miljoene dollar vir 'n bankrot Pretoriase sakeman.

Dit is enkele van die tergende finansiële intriges en bewerings wat ter sprake kan kom in een van Suid-Afrika se grootste bedrogsake nog wanneer Alwyn Lombard, 'n Pretoriase sakeman en broer van 'n gewese vise-president van die Reserwebank, in April vanjaar weer in die hof verskyn. Die soeke na 'n lening van honderde miljoene Amerikaanse dollar is glo in dié bedrogsaak betrokke.

Dokumentasie rondom die beweerde bedrog vertel 'n ongelooflike en soms, bisarre verhaal van Lombard wat na 'n bewering probeer het om buitelandse lenings van tot 1 000 miljoen Amerikaanse dollar te bekom om 'n nuwe township net buite Pretoria te bou. Die SA Regering sou glo die lenings waarborg, het sy prokureur en buitelandse finansiers geglo.

Van die belangrikste vrae wat beantwoord moet word, is:

- Het enige geld van hande verwissel?
- Wat het die Reserwebank en die regering se beweerde betrokkenheid by die waarborg van die lenings behels?
- Wat het agter die goudverkope aan die Arabiese prinse en die Staatspresident se beweerde ontmoetings met die geldskieters gesit?

ALWYN LOMBARD WORD daarvan beskuldig dat hy tussen 600 en 1 000 miljoen Amerikaanse dollar op 'n bedrieglike wyse probeer bekom het. Sy neef, Jan Carl Kruger, staan saam met hom tereg. Omdat Lombard 'n ongerehabiliteerde insolvent is, mag hy nie 'n direkteur van enige maatskappy gewees het nie, voer die staat ook aan.

Hy het glo valslik voorgegee die Regering en/of die Reserwebank sou waarborg verskaf en sekuriteit bied vir 'n lening om die township Rosslyn Uitbreiding 2 by Pretoria te ontwikkel.

Midde-in die polemieë is die kwessie van swart behuising in Suid-Afrika:

Lombard se maatskappy, Supra Tech, sê in 'n memorandum, gedateer 15 November 1989, aan voornemende finansiers dat dié maatskappy deur die regering gestig is met die uitsluitlike doel om 'n nuwe, swart township by Rosslyn net buite Pretoria te bou. Supra Tech sê hy beoog om duisende huise en verskeie geriewe te bou.

Supra Tech gee die versekering dat die Tesourie finansiële waarborge lewer. Hy benodig minstens \$100 miljoen vir die eerste fase van die projek, en sowat \$800 miljoen vir die voltooiing van die hele projek.

In die memorandum sê Supra Tech die regering besef dat huiseienaarskap stabiliteit meebring en dat private maatskappye oral gestig is om dié ideaal te bereik.

Lombard het verlede week vlugtig in die Johannesburgse streekshof verskyn op aanklagte van bedrog. Die saak is tot 21 April vir verhoor uitgestel.

Dr Jan Lombard het in Mei verlede jaar as senior vise-president van die Reserwebank afgetree en daarna raadgewer by die Ontwikkelingsbank van Suider-Afrika geword. Sy seun, Jan Lombard jr, staan tans tereg op 65 aanklagte van bedrog waarby R33 miljoen glo betrokke is.

'n Prokureur van die Johannesburgse firma Bowens sê in 'n memorandum hy het verskeie ontmoetings in die buiteland bygewoon om die miljoene Amerikaanse dollar vir Supra Tech te probeer leen.

VRAE ONTSTAAN RONDOM die SA Regering se betrokkenheid. Die prokureur sê hy het in opdrag van Supra Tech aan voornemende finansierders die versekering gegee dat tesourie-obligasies, verskaf deur die regering, die lenings sal waarborg.

Die selfde prokureur sê 'n verteenwoordiger van die Suid-Afrikaanse regering met die naam "Zig" het glo na onder meer Milaan in Italië gevlieg om waarborge vir die lening daar te verskaf. Die Italiaanse bankiers was glo verbaas oor hoe goed die waarborge was.

Volgens die prokureur was daar glo in die Suid-Afrikaanse ambassade in Suid-Afrika-Huis in Londen verskeie ontmoetings tussen die finansiers en "Zig". Geheime telefoonnummers is uitgeruil

om kontak tussen die onderskeie partye te beveilig en te vergemaklik.

Die hof sal na verwagting verdere getuienis aanhoor wat sal aandui of die beweerde ontmoetings van Staatspresident De Klerk hoegenaamd verband hou met die saak. Die prokureur sê in sy memorandum: "It was at this stage that the State President, FW de Klerk, embarked on his tour around Europe. I was advised by Mrs Woodland that President De Klerk met with Mr Baxter, the Arab Consortium's agent in England, and in Switzerland he met with Mr Rhadler of the Swiss lending consortium. On his return trip, he took an unscheduled flight from Barcelona to Italy where he met representatives of the Bank of Milano."

Volgens die Johannesburgse prokureur het ontmoetings tussen 'n persoonlike vriend van die Staatspresident en finansiers uit Italië, Switserland en Brittanje plaasgevind.

Dokumentasie vertel 'n verhaal van hoe welvarende en gesiene finansiers in onder meer Brittanje, Switserland, Italië en Israel die gevraagde lening probeer kry het. Een van hulle was dr Ian Waitt, voorsitter van die Euro-Korea Development Corporation in Londen.

Dr Waitt, het die Johannesburgse prokureur glo gevra om by die Reserwebank vas te stel of enige goud aan Arabiese prinse verkoop kan word. Verskeie onderhandelings is gevoer rondom die verkoop van goud aan die Arabiere.

DIE ARABIESE KOPERS word in 'n brief van die Euro-Korea Development Corporation só beskryf: "The purchasers are a syndicate, whose members are senior members of an Arab Royal family. This family has some 3 000 princes... The purchasing ability of the prospective buyers is virtually limitless: these are the resources of one of the world's richest families."

'n Londense rekenmeester sê die Arabiere stel daarin belang om 36 maande lank tot vyf miljoen ton goud per maand te koop. Hulle is onder meer meegedeel dat die Reserwebank wel soms goud verkoop en op daardie tydstip op soek was na 'n koper in die Midde-Ooste. Dit is onwaarskynlik dat enige goud ooit by

die Arabiese prinse uitgekóm het.

Volgens 'n brief van een van die buitelandse finansiers was daar in September 1989 'n ontmoeting tussen bankiere en amptenare van die SA Reserwebank by die eksklusiewe Royal Ocean Racing Club in Londen. Die goudaankope van die Arabiere is bespreek, maar die onderhandelings het skynbaar misluk. Dié mislukte ontmoeting word só in 'n brief bespreek:

"It is our opinion that the matter must be brought to the attention of the Minister of Finance of the Republic of South Africa. A major nation has been insulted by the Reserve Bank's conduct of today, with an incalculable loss to your country."

Lombard het glo by een van die ontmoetings rondom die verkoop van goud gesê hy kan die Arabiere teen "vergoeding" van R100 000 aan die regte mense by die Reserwebank voorstel. Hy wou ook \$3 miljoen as voorskot hê om solank die grond vir die beoogde township te koop.

Die Londense finansiers was glo so geskok oor Lombard se gedrag dat hy "geswartlys" is. Een van die finansiers skryf: "There can be no repetition: school-boy club it may be, but the city is powerful and can gravely affect us all."

Volgens die brieffoof van Supra Tech was sy direkteur onder andere: Joubert Pienaar, direkteur van die Natalse Bouvereniging, WJ de Kock, direkteur van Eskom, WS Lombard, direkteur van Gencor en dr P Truter, 'n prokureur. Dis egter onbekend of enige van hulle wel in die direksie van Supra Tech gedien het.

In dokumentasie deur die Johannesburgse prokureur aan die buitelandse finansiers word hul keer op keer daarvan verseker dat die SA Regering wel die lening waarborg en die projek goedkeur. Die prokureur sê in 'n brief aan die Britse finansier dat tesourie-obligasies sekuriteite is wat deur die Reserwebank gewaarborg word en in die buiteland uitbetaalbaar is.

Houthakkers, waterdraers

Apartheid as 'n ideologie-op-die-wetboek is iets van die verlede. Maar skielik is een van die lelikste gesigte van ou apartheid, die gedwonge verskuiwing van swartmense wat huis- en grondloos is, weer met ons. Die mense van Zevenfontein buite Randburg, waar wit gemoedere die laaste tyd so hoog loop, is maar een gemeenskap wat dié lot in die gesig staar. Veral in Wes-Transvaal is daar gemeenskappe, sommige wat reeds geslagte lank op 'n stuk grond woon, wat nou ingevolge die Wet op Onwettige Plakkery verskuif kan word. PEARLIE JOUBERT ontleed dié nuwe brandpunt wat in die komende dae tot groot konflik kan lei, en sy en LLEWELLYN RODERICK vertel van gemeenskappe wat nou ontworteling in die gesig staar

"Ons bly al lank hier. Ek en die kind het ook ons eie tuin gemaak hier langs die voordeur."
(Foto: Ellen Elmendorp/Southlight)

Die wittes is bitter, maar die swartes is dakloos

Zevenfontein se 750 families word plakkers genoem - hoewel van dié mense al sewe jaar lank daar woon. Maar hul lot word bepaal deur die Transvaalse Provinsiale Administrasie, die wit middelklas Bloubostrand-gemeenskap en die Randburgse stadsraad wat dié mense soos goedere van die een stuk ongebruikte grond na die ander skuif. Nou moet hulle wéér skuif - in die woorde van een inwoner, "die Here alleen weet waarheen"

DIE INWONERS van Zevenfontein raak vuisvoos. "Hulle kan ons maar kom skiet, as ons weg is, sal hier ander wees. Hulle kan ons maar weer skuif ook," sê Johannes Moseki, "solank ek net eendag iewers - vir langer as vyf jaar - my kop kan neersit en rus."

Zevenfontein se inwoners, waar sommige van die meer as 750 families vir so lank as sewe jaar al woon, sou 'n week gelede na die nabygeleë Bloubostrand-gebied verskuif word.

Bloubostrand Uitbreiding 1 is 'n kaal stuk grond noord van Johannesburg. Zevenfontein, buiten die 750 families, is ook 'n kaal stuk onontwikkelde grond. Maar Zevenfontein kan nie ontwikkel word nie omdat dit aan die provinsie behoort en Bloubostrand Uitbreiding 1 is volgens die wit inwoners ook nie geskik nie omdat dit die waarde van die huise in die omgewing sal laat daal indien die families van Zevenfontein daarheen gebring sou word.

Die 44 hektaar Bloubostrand Uitbreiding 1, wat onder die Randburgse munisipaliteit val, is deur dié munisipaliteit aan die Transvaalse Provinsiale Administrasie (TPA) beskikbaar gestel vir die hervestiging van die Zevenfontein-inwoners.

Soos die woningnood groter geword en meer mense hulself in Zevenfontein gevestig het, is die TPA gedwing om 'n oplossing te vind vir dié hawelose mense en is die Randburgse munisipaliteit, as korttermyn-oplossing, genader om hulp. Dit is toe dat eers Diepsloot en later die Bloubostrand-gebied beskikbaar gestel is vir hervestiging van die Zevenfontein-gemeenskap en wit histerie uitbreek het. Op dié stuk grond sou tussen 10 000 en 20 000 mense gevestig kon word.

Selfs die inwoners van Zevenfontein wat al vir sewe jaar die grond beset, word plakkers genoem en dié

mense gaan ingevolge die Wet op Onwettige Plakkery verskuif word, al was hulle die eerste bewoners van dié stuk grond.

Na twee weke se haarklowery, padversperrings oprig en baklei het die wit middelklas van Bloubostrand hul sin gekry: Die inwoners van die nabygeleë Zevenfontein sal nie meer na dié woonbuurt buite Randburg verskuif word tensy hulle formele behuising kan bekostig nie.

Wat van die Zevenfontein-inwoners gaan word, is egter nog nie duidelik nie behalwe dat hulle verskuif gaan word en dat dit voor 31 Julie moet gebeur.

DIE "NIMBYS" (NOT IN MY BACKYARD) van Bloubostrand het behoorlik bohaai gemaak oor die beplande verskuiwing.

Wat dié inwoners ontstoke gehad het toe dit bekend raak dat die Zevenfontein-gemeenskap na Bloubostrand Uitbreiding 1 verskuif gaan word, was nie die moontlike gevaar aan diefstal of inbrake nie, maar dat die waarde van hul eiendomme gaan val én dat die swart gesinne 'n gesondheidsrisiko sou inhou.

Uit protes stap so 'n paar honderd inwoners van Bloubostrand toe verlede Vrydag deur Randburg se strate en betoog teen laekoste-huise in hul woonbuurt. En langs die pad staan die toeskouers: die werkloos wat bedel, die huisloos wat piesangs verkoop én die ander wit bewoners van Randburg se boomyke woonbuurtes.

Die Bloubostrand Aksiekomitee het gesê die ontwikkeling van dié gebied is 'n "nie-onderhandelbare" opsie omdat sub-ekonomiese huise die waarde van hul eiendom sal verlaag. "Solank hulle net nie 'n R20 000-huis bou langs een wat baie meer kos nie, is alles reg," sê 'n eiendomsagent van Bloubostrand.

Bloubostrand Uitbreiding 1 lê tussen die Inadan-kleinhoues, waar huise tot soveel as R1 miljoen werd

is en Bloubostrand-kleinhoues waar huise tussen R130 000 en R180 000 werd is.

Een van die inwoners van Zevenfontein, die 58-jarige Johannes Moseki, woon reeds vyf jaar daar. Hy en sy gesin word al die afgelope 15 jaar van die een stuk grond na die ander afgeskop en moet dan weer iewers anders gaan bly. "Ek kan nêrens heen gaan nie omdat ek in Randburg werk. As ek nie werk nie, kan my kinders nie eet nie. Nou trek ons van die een stuk onbesette grond na die ander in die Randburg-omgewing," vertel hy.

Moseki, wat nie familie het in ander dele van Johannesburg waar hy en sy gesin kan gaan woon nie, sê hy sal nie omgee as hulle verskuif word nie. "Solank ons naby die stad is sodat ek nie my werk verloor nie. En solank ek net iewers - vir langer as vyf jaar - eendag my kop kan neersit en rus."

Die Stedelike Stigting het dié week 'n plan voorgestel vir die plakker-probleem in die PWV-gebied. Die stigting en die ANC het bykans dieselfde voorstel gemaak en gesê 'n liggaam, saamgestel deur Staatspresident FW de Klerk en Kodesa, moet 'n komitee saamstel uit alle belangegroepes om grond te identifiseer vir ontwikkeling en behuising.

en swerwers op eie

geboortegrond

sal hulle bly

Drie gesigte van die grond-probleem: James Gavel van Boskuil naby Welverdiend wat sedert 1921 daar woon; een van Bloubosrand se bitter betogers; en Looseboy Mokgaro, een van die oudste inwoners van Welverdiend (Foto's: Paul Weinberg en Ellen Elmendorp/Southlight)

Die Nuwe Suid-Afrika se Nuwe Plakkers

Die herroeping in 1990 van die wette van 1913 en 1936 wat handel oor grond en die Wet op Groepsgebiede het dit moontlik gemaak vir alle Suid-Afrikaners, wit én swart, om op enige plek grond te koop waar hulle dit kan bekostig. Dit lyk egter asof die Wet op Onwettige Plakkery as 'n plaasvervanger vir dié uitgediende wette geïmplimenteer is

GEDWONGE verskuiwings sou, met die afskaffing van die grond-wette in 1990, iets van die verlede wees. Tussen die sestiger- en die tagtigerjare het dié verskuiwings in die naam van "tuisland-konsolidasie" plaasgevind. Maar 'n ander wet het die plek van dié gebruik ingeneem: die Wet op Onwettige Plakkery. En vandag vind gedwonge verskuiwings steeds plaas - maar nou in die naam van die regte van die private grondeienaar en nie meer bloot om die regering se politieke ideologie te dien nie.

Meer as 80 persent van al die grond in Suid-Afrika behoort aan private eienaars en die meerderheid swartmense is ekonomies nie in staat om grond te koop nie. Tot twee jaar gelede kon swartmense ook nie grond buite die tuislande koop nie. Dit is dus onvermydelik dat huis- en grondloses buite die tuislande die wet sal oortree.

Dié mense - die meer as 3,5 miljoen wat die laaste 30 jaar in Suid-Afrika gedwonge verskuif is sowel as die byna vyf miljoen Suid-Afrikaners wat in informele strukture woon - word almal plakkers genoem.

Wat die Wet op Onwettige Plakkery in wese dus doen, is om grondeienaars die reg te gee om enige mens wat op sy grond woon - en dit maak nie saak hoeveel jare en hoeveel geslagte al nie - as 'n plakker te bestempel en van sy grond af te skop (of kragtens dié wet te vervolg) sonder om hom enige ander heenkome, vergoeding, of verduideliking te gee.

KRAGTENS DIE WET OP ONWETTIGE PLAKKERY is die eienaar van die grond ten volle daarop geregtig om; ondanks enige vorige ooreenkomste - "stilswywend of andersins" - enige mens van sy grond af te skop wat nie wettig 'n

deel van die grond besit of huur nie.

Aangesien die meeste swart plaaswerkers en inwoners van plase waarop hul voorheen gewerk het, geen skriftelike kontrak met die boer aangegaan het oor verblyf of die huur van die grond nie, het boere wettlik die reg om hulle af te skop.

Die laaste paar maande lyk dit asof veral die Wes- en Suidoos-Transvaalse boere 'n gesamentlike strategie beplan het oor hoe om van die swartmense op hul plase ontslae te raak.

In Suid-Afrika is letterlik honderde voorbeelde van gemeenskappe wat óf reeds verskuif is óf gedreig word met verskuiwings omdat hulle sogenaamde plakkers is: Welverdiend in Wes-Transvaal; Driefontein in Oos-Transvaal; die gewese Machaviestad buite Potchefstroom; Roosboom buite Ladysmith; die sowat 2 000 Mfengu naby Port Elizabeth; Doomkop naby Middelburg; die Bakubung-boere in Wes-Transvaal; Thornhill in die Noord-Ciskei; Saaihoek in die Piet Retief-omgewing; Onverwacht in Qwa-Qwa; Criemen naby Elandslaagte in Natal; Charlestown naby Volksrust; Matiwane's Kop; Steinfoelspruit; Welgevonden en Goedgevonden buite Ventersdorp - en natuurlik die Zevenfontein-inwoners buite Randburg in Johannesburg wat die jongste voorbeeld is.

Waarom skop die boere die mense van hul grond af? Die swartmense sê dis omdat dié boere landhervorming en -verdeling onder 'n ANC-regering vrees en hul eienaarskap van hul grond probeer verseker. 'n Tyd gelede het dit ook bekend geword dat die Suid-Afrikaanse Landbou-Unie besig is om boere in te lig oor hoe om van die swartmense op hul plase ontslae te raak.

Maar waarom, vra mense, het die regering én boere die mense so lank op die grond laat bly?

Die enigste mense in Suid-Afrika wat nie plakkers is nie en dus nie vervolg kan word nie, is die wettige huurders of die kaart en transport-houers van grond.

'n Woordvoerder van die Transvaalse Provinsiale Administrasie het onlangs gesê 'n beraamde drie miljoen "plakkers" van oor die hele Suid-Afrika gaan binne die naaste toekoms hervestig word kragtens dié wetgewing.

TOE STAATSPRESIDENT FW DE KLERK IN 1990 die grond-wette herroep, kon alle Suid-Afrikaners vir die eerste maal grond koop waar hulle ook al wil. De Klerk het onderstreep dat grond gekoop en verkoop sou word op 'n vrye mark-grondslag en hy het huidige grondeienaars (veral die boere-gemeenskap) verseker dat hul eienaarskap geensins deur die afskaffing van dié wette geraak sou word nie.

Die afskaffing van die grond-wette het egter nie die grondkwessie werklik aangespreek soos die onteindes gehoop het nie. Gemeenskappe wie se grond in die verlede van hulle onteien is of wat gedwing is om te verskuif, se reg om nou wettig grond te koop kan steeds nie dié mense se geboortegrond aan hulle teruggee nie. Onteinde gemeenskappe glo in elk geval dat hul grond van hulle gesteel is (deur gedwonge verskuiwings) en dat die grond teruggegee moet word.

Dr Gerrit Viljoen, die minister van Staatkundige Ontwikkeling, het ook gesê dat grond nie aan onteinde gemeenskappe teruggegee sal word nie "omdat dit 'n revolusie dwarsdeur die wêreld sou ontketen."

Dié lot is nié Welverdiend

In Wes-Transvaal staan een van die oudste gemeenskappe in Transvaal ook verskuiwings in die gesig omdat hulle plakkers genoem word. Die Welverdiend-gemeenskap naby Lichtenburg bewoon dié grond al veel langer as die boer, maar onder die Wet op Onwettige Plakkery vervolg hy nou dié gemeenskap, breek hul huise af en het onlangs hul diere geskiet

DINSDAGAAND het die eienaar van die plaas Welverdiend, Willem Mouton, met 'n vragmotor en stootskrapers by die swart gemeenskap van dié plaas opgedaag.

Mouton is die eienaar sedert 1988 en van swart inwoners van Welverdiend woon op die grond sedert 1926. Maar, Mouton het kaart en transport en volgens die Wet op Onwettige Plakkery kan hy dié mense afskop.

"Ja, ek wou hulle skuif en ek het gedreig, maar ek hét nie omdat die Wesvaal-komitee ingegryp het. Ek sal wag tot Vrydag wanneer daar 'n vergadering gehou sal word. Maar as daar Vrydag niks gebeur nie, gaan ek die mense self skuif. Dit is my grond en die mense moet af," sê Mouton.

Die Wesvaal-komitee is vroeg vanjaar deur die TPA saamgestel om die "plakker-probleem" in die Wes-Transvaal op te los en bestaan uit lede van die TPA, die grondeienaars en die gemeenskap wat gedreig word met verskuiwings.

Die mense van wie Mouton praat, was deel van die eerste mense wat in die Wes-Transvaal aangekom het toe diamantontginning in dié streek begin het. En vir die afgelope 65 jaar woon dié groep mense reeds op die grond, word hul kinders daar gebore, gaan hulle daar skool en besit van die mense hul eie gesaides en diere.

In 1926 is die plaas Welverdiend tot 'n diamant-ontginningsgebied verklaar en aangesien die gemeenskap nog nooit deur vorige eienaars of die staat verbied is om daar te woon nie, het die bewoners van die grond aangeneem dat hul verblyf op die grond stilswyend goedgekeur word.

Volgens die Minerale Wet van 1956 is dele van die plaas Welverdiend vandag nog steeds geproklameerde grond. Dié bepaling verval eers in 1993.

Toe die delwerye in 1960 toemaak, het die grootste deel van die gemeenskap aangebly en aanhou delf of op naburige plase gaan werk. Reëlings met vorige eienaars of owerhede het dié mense in staat gestel daar aan te bly en huise te bou.

JOHANNES MOUTON HET EERS IN 1988-die grootste deel van die Welverdiend-plaas gekoop en vandag is hy die eienaar en die swartmense, wat 65 jaar al daar woon, is die plakkers.

In Oktober verlede jaar het Mouton die TPA gevra om die mense so gou as moontlik van sy plaas te verskuif. Mouton sê die TPA het beloof dat die verskuiwing binne 21 dae sou geskied. Toe die TPA, volgens Mouton, niks doen nie het hy vroeg in Januarie 25 huise platgestoot.

Hoewel Mouton volgens Regslui vir Menseregte in die Wes-Transvaal net 'n huurder van Welverdiend is (wegens die Minerale Wet) én hy geen hofbevel gehad het om van die mense ontslae te raak nie, het hy steeds heeltemal wettig opgetree toe hy die 25 huise op sy grond platgestoot het: Die Wet op Onwettige Plakkery het hom bevoeg om dit te doen.

Paul Masia is 'n jaar nadat die plek tot stand gekom het, op Welverdiend gebore. Vandag is hy 66 en het 'n hofbevel ontvang dat hy onwettig op sy geboortegrond woon en drie weke het om pad te gee.

Ongeveer 'n week gelede het Mouton die gemeenskap laat weet dat hulle oor drie weke die grond moet verlaat waarna hy "met behulp van ander boere" hulle van die grond sou afskop.

Die afgelope week het Mouton 33 van die 700 inwoners aangekla onder die Wet op Onwettige Plakkery. Dié mense moet op 16 Maart in die hof verskyn. Mouton het ook laat verlede jaar die gemeenskap laat weet dat hulle van al hul skape en ander diere ontslae moet raak. Toe hulle nie gou genoeg hul vee kon verkoop nie, het Mouton die diere geskiet.

DIE 91-JARIGE LOOSEBOY MOKGARO, die oudste inwoner van Welverdiend, vertel sy storie sô: "Toe ons hier kom, was daar geen plaas nie. Ons het net hier ons plek gemaak en gedelf vir Daantjie Malan, Charlie Bosman en Robert van Niekerk."

Malan, Bosman en Van Niekerk is intussentyd dood of êrens anders, maar Mokgaro en sy familie en vriende het gebly.

"Ek gaan net hier sit, ek gaan nêrens nie. Hoekom moet ek nou na 'n ander plek gaan? Ek wil net hier sit en oud word en hier doodgaan. En dan gaan ek daar lê daar waar my ma en pa nou lê."

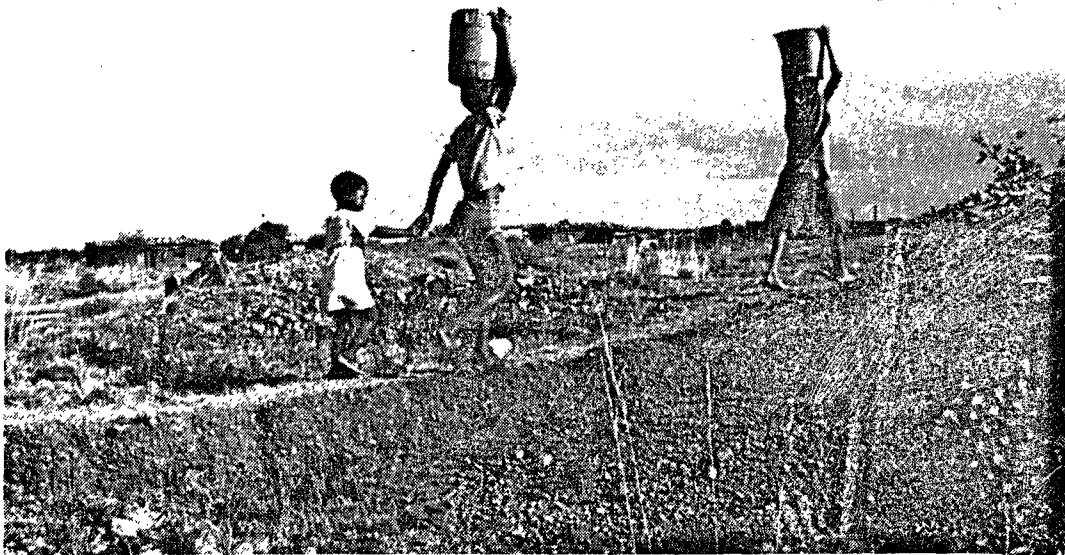
MAAR DAAR IS OOK ANDER gemeenskappe in die Wes-Transvaal wat 'n soortgelyke bedreiging probeer afweer. Naby Welverdiend is die gemeenskap Carlsonia wat nog nooit deur die owerhede as 'n volwaardige dorp of township erken wou word nie. Die enigste rede waarom dié gemeenskap verdra is, is omdat die land onder beheer van die myn-kommissaris van Klerksdorp val en 'n openbare ontginningsgebied is.

In 1989 is Carlsonia gedeproklameer en in plaas daarvan dat die TPA dié gebied tot 'n township verklaar, is die grond aan Mouton gegee. Mouton, onder die Wet op Onwettige Plakkery, het die mense as onwettige plakkers aangekla wat beteken dat hulle vervolg kan word.

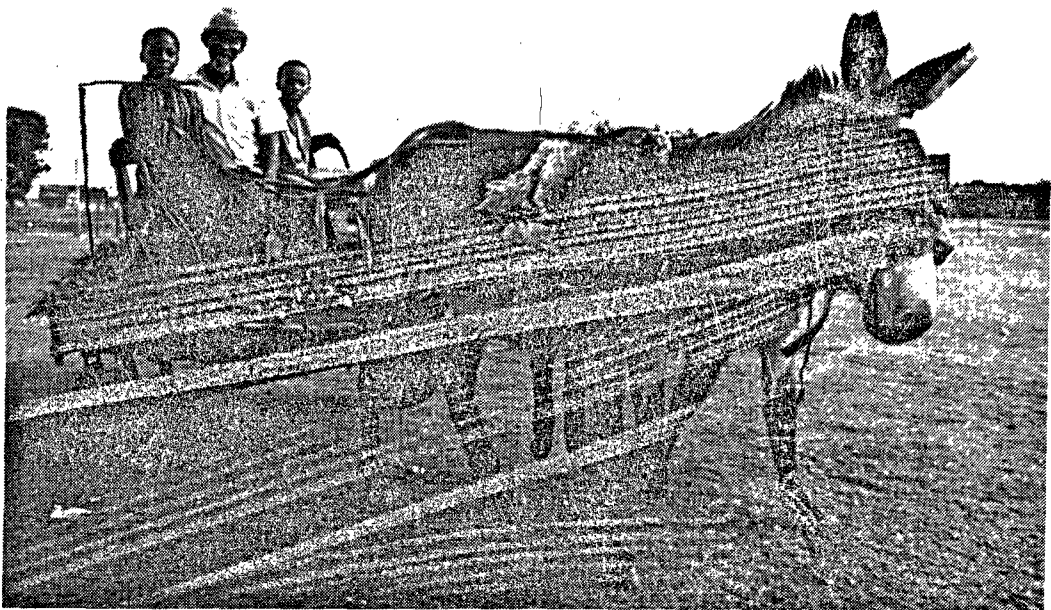
Boskuil en Kareepan het ook as gevolg van die diamant-toeloop in die vroeë twintigerjare ontstaan en die inwoners van dié gemeenskappe is ook onlangs deur die TPA genader om hervestig te word.

Die afgelope 80 jaar woon ongeveer 1 500 mense in dié twee gemeenskappe. Die ouer mense vertel in besonderhede hoe hulle nog met pikke en grawe diamante gedelf het. Deesdae werk 'n paar van hulle nog vir private delwers, maar hulle kinders werk in die goudmyne waar meer geld is.

In Boskuil en Kareepan se gevalle was dit nie die boer of eienaar wat die gemeenskappe wou verskuif nie, maar die TPA.

Die kinders dra water, agter hulle sluimer Boskuil, onder hulle voete slaap diamante. (Foto: Paul Weinberg/Southlight)

Die twee donkies is al wat oorgebly het nadat Welverdiend se boer die res saam met die skape geskiet het. (Foto: Paul Weinberg/Southlight)

'Ons woon al van die Boere-Oorlog af hier'

Die lot van die Driefontein-gemeenskap naby Piet Retief in Suidoos-Transvaal, wie se voorouers "iewers ná die Anglo-Boere-oorlog hier kom woon het", hang ook af van die Wet op Onwettige Plakkery

EINDE verlede jaar het tagtig inwoners van Driefontein "trekpas" ontvang van die onderskeie eienaars van dié grond. Die mense is drie maande tyd gegee om hul grond te ontruim. Van die boere het egter net 24-uur kennisgewings aan die swart bewoners van die grond gegee.

Die meeste van die swart gesinne bewoon die grond al geslagte lank - en solank daar genoeg werkers vir die boer was, kon die families aanbly, hul eie diere aanhou en soms hul eie landerye besit. Van dié families woon al vier geslagte lank op plase in Driefontein.

Die meeste van die 80 inwoners wat aangesê is om te trek, het geweier om hul grond te verlaat - en baie van hulle is toe aangekla kragtens die Wet op Onwettige Plakkery.

Een van die inwoners van die Driefontein-omgewing is die 87-jarige Amos Hlope, wat nie kan onthou hoe lank hy al daar woon nie, maar sê "dit was lewers aan die einde van die Anglo-boere-oorlog".

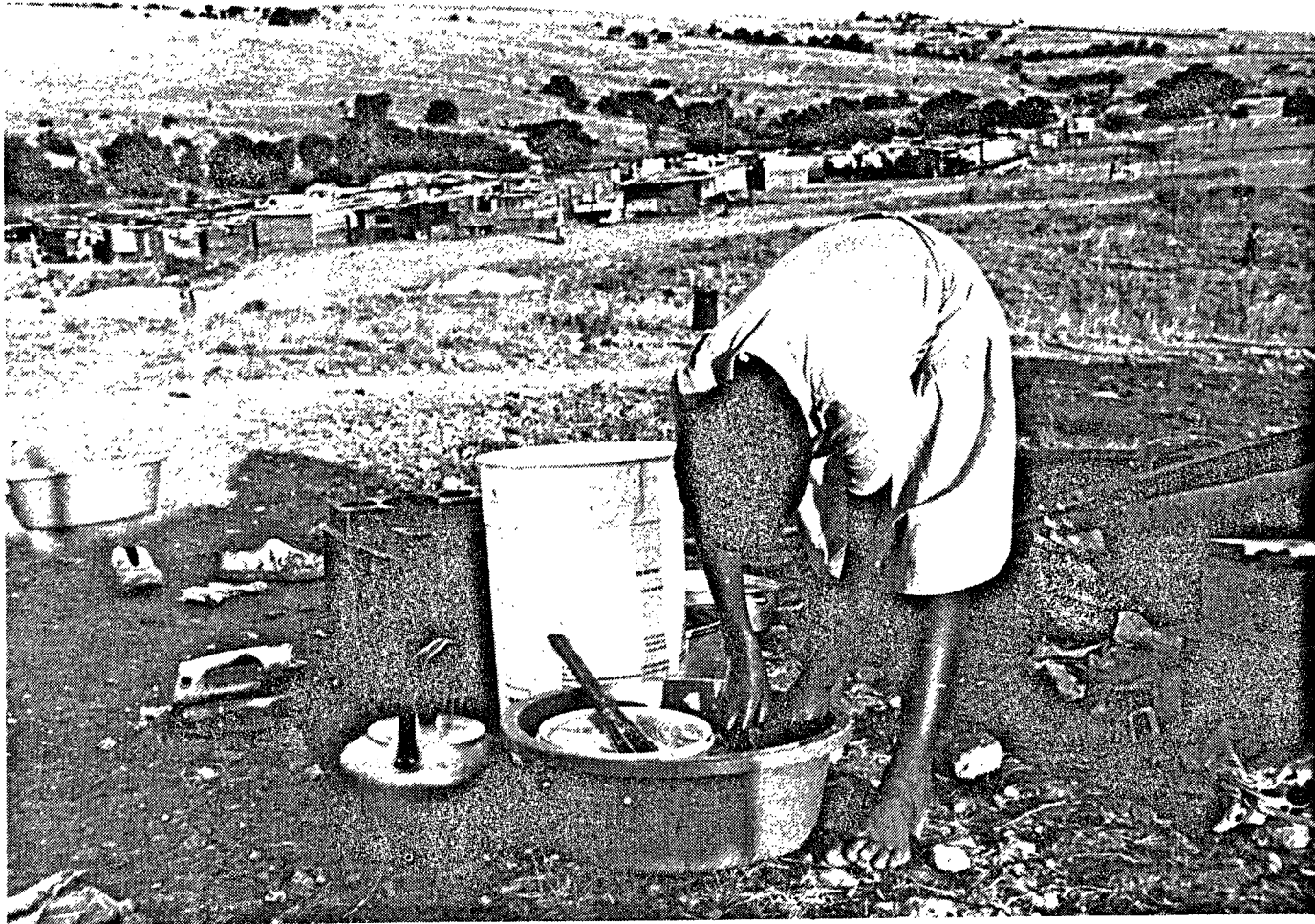
Sedert Hlope en sy familie op die plaas Strekfontein woon, was daar al nege verskillende eienaars. Die huldige eienaar het maar drie jaar gelede die plaas gekoop.

In ruil vir die eienaar se "goedhartigheid" dat Hlope op sy plaas mag woon, moes Hlope sy seuns en later sy dogter (hy het agt kinders) vir R45 per maand vergoeding by die boer laat werk. Hlope is ook toegelaat om agt beeste aan te hou en het 'n stuk land gehad waarop sy kinders mielies geplant het.

Hlope kan nie lees of skryf nie en die boer het hy hom gedwing om sy duim-afdruk op die trekpas te maak.

Christina Hlatswayo, die eienaar van 19 beeste wat al die laaste 15 jaar op 'n naburige plaas woon en werk, het saam met Hlope die trekpas gekry. Die boer het haar beeste in 'n skut laat sit omdat die beeste kwansuls in sy landerye was. Om haar beeste terug te kry, het die boer gesê, moet sy R10 000 betaal. Haar jongste seun het 26 beeste - en dié beeste is ook almal deur die boer geskut.

Dié gemeenskap se toekoms is nog in die weegskaal.

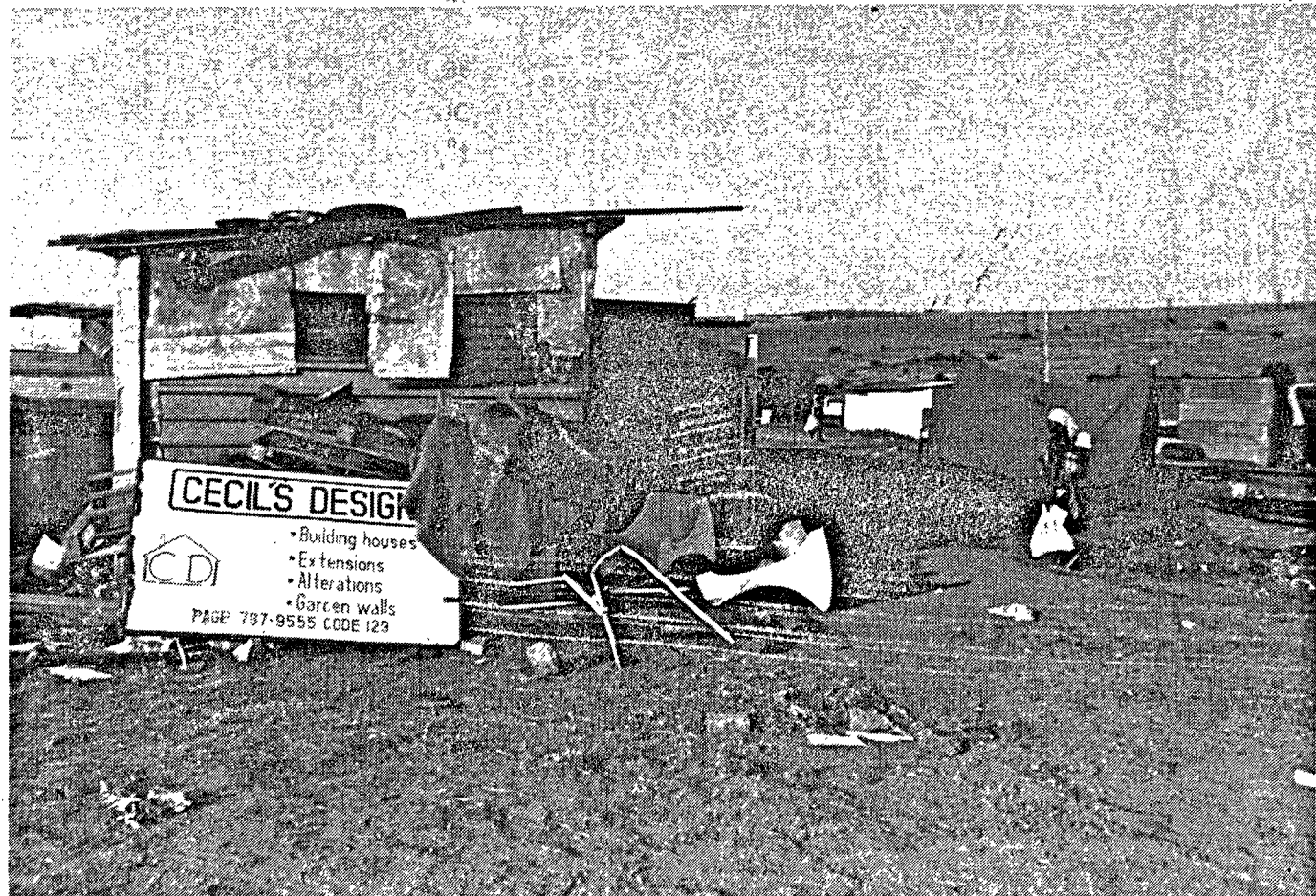

B O : Een van Bloubostrand se wit inwoners se grootste vrese vir die verskuiwing van Zevenfontein se inwoners was dat dit 'n "gesondheidsrisiko" sou inhou.

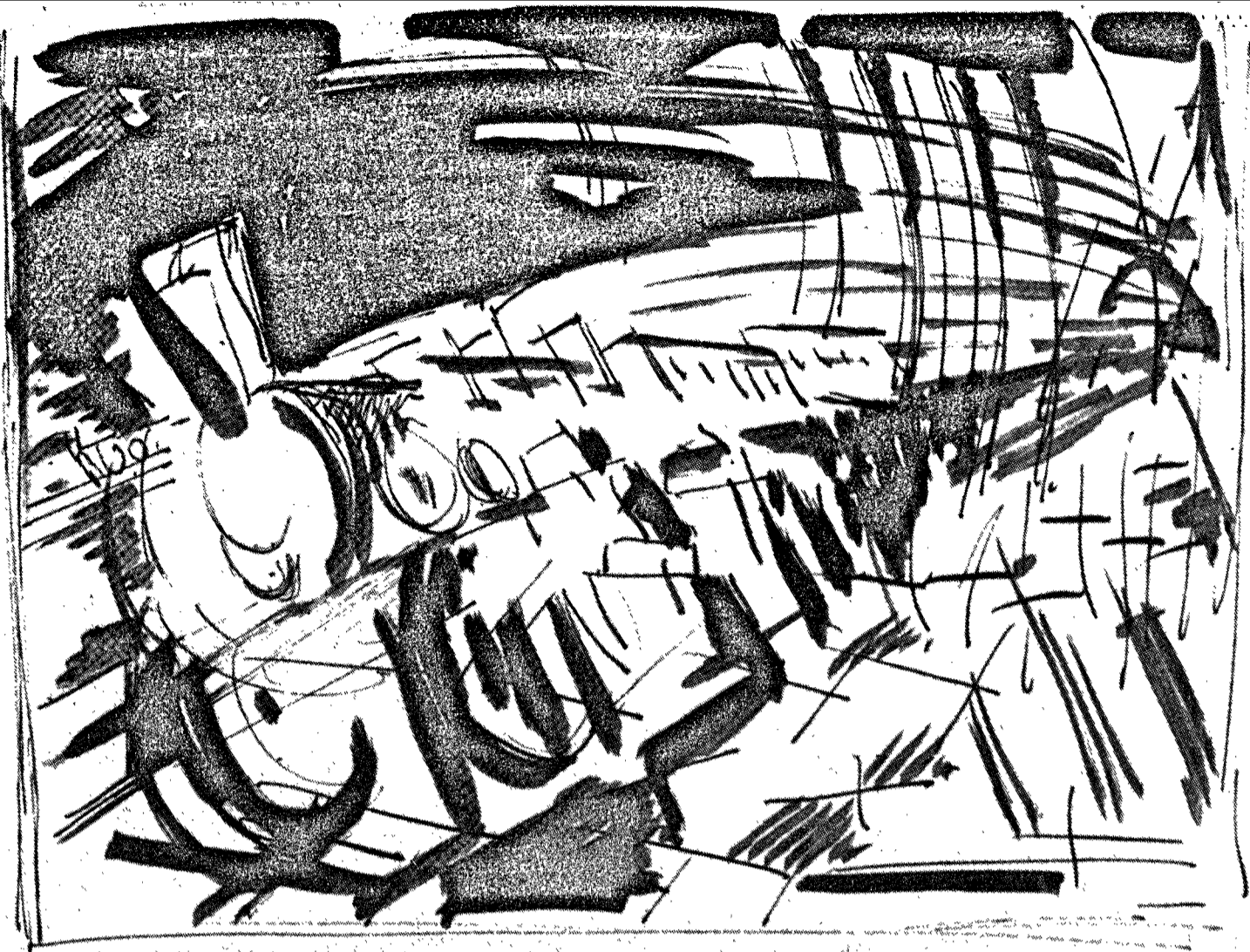
R E G S : Die woedende Bloubostrand-inwoners tydens 'n protes-optog teen die Zevenfontein-gemeenskap.

O N D E R : Die Zevenfontein-gemeenskap het met huis opsit nog hul sin vir humor verloor nie.

Foto's deur
Ellen Elmendorp
- Southlight

back on the SAR & H

a true story

by DENIS HERBSTEIN, an anti-apartheid activist who went into exile in 1976

FOR a while it looked as if I might have the compartment to myself. There weren't many travellers on the "Trans-Karoo", and the pedlars huddled around waiting for a big spender. One of them must have decided I had the look of a foreigner. He tapped on the window and unrolled a palmful of necklaces from a newspaper. "For real," he assured me.

Maybe they were, like the 22-carat necklace ripped from the shoulders of a friend in a busy downtown street which would have entered the black market of goods "liberated" from white ownership. There could even be economic sense to it: reduce the wealth gap by the constant circulation of tiaras and television sets between suburb and township.

The man glanced down the platform. "You want Kruger rand, boss?" I shook my head.

A train pulled in, spilling out national servicemen home from the border. Whatever their ferocity in the field, they were not trained in the art of haggling. Necklaces changed hands at the asking price.

HE CAME LIMPING down the platform past my window, climbed into the coach and in a moment was pushing a frayed suitcase into the compartment. "Allow me to

introduce myself," he said. "My name is De Villiers."

I'd been warned that people who travelled first class to the coast in the off-season were likely to have a railways connection. De Villiers had retired then years before as station master at Worcester, a busy country place not too far from Cape Town.

Despite a life-time on the "SAR & H", (the Railways and Harbours) he'd had more than enough of this particular trip, which was now entering its fifth day. Five days? I said, "Been to Dar-es-Salaam or something?" He laughed ruefully, as if to say, "Nothing quite so outlandish." No, he'd taken his son to boarding school in Komatipoort. The boy was a strapping seventeen; even played first team rugger. "I said he had arrived at an age when he was quite capable of going on his own, but my wife raised hell."

For any man in his right mind, Komatipoort was the wild west, where "ters" were wont to cross the border from Mozambique and shoot up the first white man they encountered, no questions asked. If you lived placidly down in the Cape, twelve hundred miles away, "heart of darkness" was a better description.

I leafed through *The Star*, he stared out the window at the western suburbs of Johannesburg snaking by. My paper reported that the previous night three Zulu migrant workers were burnt to death in a hostel, but it hadn't happened around here. We were sizing each other up. The preconceptions were in place; was there room to move away from them?

I was savouring the prospect of a solo day and night down to the sea, leisurely meals, a quiet moment on a platform in the Karoo staring at the neon-lit Southern Cross. And tuning into the sort of people you met on this proletarian form of travel, who would be certain to offer a different pulse beat from the one I was accustomed to hearing in London.

A rattle on the door-handle issued in an Indian attendant, in railways regalia, inquiring if there were any takers for lunch. De Villiers eyed him warily and ordered a toasted bacon and egg sandwich and a pot of tea. When the man had gone, he said mysteriously: "Things are not like they used to be; hell, the railways have changed."

I walked along the corridors to the dining coach.

De Villiers was a willing companion, happy to indulge in small-talk and ex-

change gossip about his fellow man. As an Afrikaner speaking English to 98 per cent perfection, he had a liking for the elegant turn of phrase. Behind his back, the gangers and shunters of the southern region of the SAR & H must have considered him quite an egghead.

"Wilbur Smith - now there's a man who has prodigious things to say," he said, on learning I was a writer. "But Jeffrey Archer (this, believe me, unsolicited) phew. I won't let my boy read that smut." The moustache, cribbed from the matinee idols he saw at the bioscopes of his boyhood, actually quivered. He'd joined the railways at fifteen, and done his time in the far-flung places of the network, which remains one of the decent legacies of imperialism, whatever they said afterwards about the British.

The present Mrs De Villiers, wife number two, was twenty years his junior. They met when she was on the telephone exchange at Barberton, and he was there on a posting. But she was an Eastern Transvaler and, evidently mistrustful of the Cape and its liberal ways, insisted that their only child go to school in the land of her fathers, in the humid Lowveld. Five days there and back by concessionary

fare, père et fils, pappie en seuntjie. If only it had been South African Airways he'd retired from.

We leant out the window at Leeudoringkop. Years ago, a dynamite train blew up there, wiping out half the dorp. It was orderly now, though the flowerbeds must have been prettier in the days when the rains were reliable. How did you shape in the best-kept station prize? I inquired. "We won the regional competition at Barberton, but it was a piffing twenty rand, so I divided it up between the two garden boys."

He smiled; whether out of embarrassment or at the thought of his generosity, I wasn't sure.

A squatter camp took ages to go by. De Villiers, not sure of the tone to adopt for the returning exile - Hampstead commie, maybe? - came on serious. "That's our biggest headache, you know..." - how the character of South Africans change when the talk switches to THE question - "I often wonder how they can live out here where there's bloody nothing - still, I suppose they're better off there than where they come from."

He shook his head at the thought of what that must be like. Small boys gave up kicking their football to wave and shout cheeky things at the white man's coaches. I waved back, but he didn't respond. Later, still standing at the corridor window, we lamented the sight of the mielies withered on their stalks: "You know, our big problem in South Africa is water - hell, what we couldn't do if we had all we needed" ...we chugged on a while, "And distance, those are our two biggest problems."

THERE WAS MORE to De Villiers than met the eye. Like any old-timer, he harped on about the railways not being the glory they once were. I reminisced about my travels in black Africa. It's a habit of mine, part showing off, but educative too. South Africans are wholly ignorant of the continent to the north. Their primary source of information is the SABC and the press, which retail a diet of wars, drought, famine, coups d'etat, nun rapes, Idi Amin and Bokassa. Matching their ignorance is a strong desire to see these places, or at least to meet someone who has actually been there, and confirm that it is all true.

I said it wasn't, well, not all of it, that Mugabe was a success story of sorts, and that the Ghanaians were the nicest people in Africa, and did you know, I'd seen rugby played in the desert in Mauritania. Nothing is more calculated to reassure the Afrikaner of a man's civilized tendencies than the fact that he plays their national sport.

When I got onto my train-ride down the Nile, the conversation took an unexpected turn.

Yes, he too had travelled by rail in Egypt during his time with the South African army in the war. He'd also got some shrapnel in the knee in Italy, and was hospitalised in Rome for nine months. "Carmen, La Boheme," came the flat Afrikaans vowel sounds, "La Force of Destiny, I saw them all..." He stared at the veld, unable to register that Verdi and Puccini could exist on the same planet.

De Villiers was having to watch the rands. Concessions were not on offer in the buffet, so now he ordered steak on toast and a pot of tea from the Indian. At supper I was seated with a mechanic from Marble Hall, a dorp way out in the Transvaal bundu. His job was to repair Casspirs, the armoured personnel carrier used by the army with devastating effect on the civilian populations of Namibia and the Transvaal townships. His English was unpractised, but he managed well.

Everyone in Marble Hall, he said - by which he meant every white - was "KaaPee", for Conservative Party, hastening to add that of course he wasn't, nor his

parents. "The KaaPee will fight...they won't accept FW's reforms, (he pronounced the "W" as "Vee", the Afrikaans way) and will never live under an ANC government."

We "slukked" our Castles and stared out the window.

IT IS LOVELY eating in an "SAR" dining salon. I don't care for fancy cuisine on wheels because it's never worth the money. The food here was plain tomato soup, stokvis (hake) with tartare sauce, sinewy lamb chops and pumpkin, and for pudding, pears and custard, all served at the breakneck speed hallowed in the country's commercial hotels, where the African staff had to finish quickly to get home before the curfew. I lingered on, sipping KVV (Kaa-Vee-Fee) ten-year-old brandy, as the crew ate their meal, mixing talk of rugby with a thrice retold account of how one of their number fell into the arms of a female passenger when Lappies, the driver, braked on a curve. There was little sign of racial integration here. Not one homme or femme de couleur other than the Indian ferrying trays to the compartments. The meal cost the equivalent of 3 pounds, which in rands was greatly beyond the earning capacity of many whites and most blacks. That the apartheid of the statute book was being replaced by segregation of the pocket book was confirmed when we made a twenty minute stop at Kimberley.

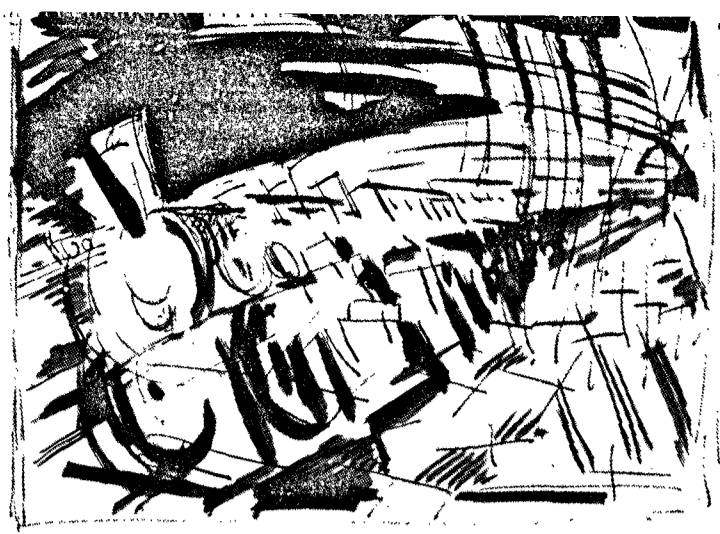
De Villiers' knee was giving him hell and I suggested we stretch our legs. This was sacred turf. Cecil Rhodes and Baden Powell trod here or hereabouts.

Now we could see that our train was a cross-section of the "New South Africa". The top four coaches were the first class, under-populated, with a family of British tourists, a scattering of middle-class white South Africans, and the rest, the railway reduced. "Spierwit", shining white. Second class, downwind from the dining saloon, was the place for Coloureds and Asians who are one below in the racial pecking order - did Coloured railway employees, I wondered, get second class concessions?

White soldiers en route to the base at Upington jampacked other coaches. And there were the whites who hadn't made it, or who had, but were being left behind; pensioners, the burgeoning unemployed, civil servants without travel aids, petits blancs mauled by the galloping inflation. Africa arrived, at last, in the third class, those whose circumstances had been and for the foreseeable future would be severely reduced. This was how I travelled in my explorer days in Europe and Africa, with the peasants and their chickens. Wooden bunks; bring your own bedding, save seven rand. In the new dispensation whites could not be denied if they wished to go steerage. In their straightjacket of a land, nothing would possess them so to do.

DE VILLIERS' WAR was coming back. "Who was the English lord who discovered Tutankhamun's tomb?" Camarvon, I said. "And the man who dug it out for him?" Can't remember. I worked through the alphabet, to no avail. By now it was dark, and we couldn't tell if more squatters were out there. Funny, I said, how apartheid was collapsing just like communism in Eastern Europe. He said yes, but was it really collapsing there? Or here? I asked. He lifted an eyebrow - "no, it has to go, but there are some people who won't let it." He sounded almost glad. Politics were not discussed again.

Time to hit the hay. De Villiers unlocked his suitcase and rummaged through five days of dirty washing for his shorty pyjamas, which he donned for the last time. "I'll go and perform my final ablutions," he said. The immense and simple pleasures of going to bed on a train. No

longer the hissing and sighing of the days of steam, but still an intimate world of halts in the early hours, whistles, tears, exhortations, a coach door slamming as the train gathers speed, a shout of relief from the platform and the clanking and lurching resumes. De Villiers, as if to prove he was not czar of all Worcester for nothing, dug out the conductor's key which he had omitted to hand in at the end of 43 years of faithful service. He locked the compartment from inside. "That should forestall any attempt to board," he said, poker face.

A twenty-five watt bulb lit the top bunk. I opened *The Castle*, but the seductive swaying of a slow train doing forty was not the moment for a fresh start of Kafka. I lifted the blind as we crossed the Orange River and prepared to enter the arid expanses of the Karoo. De Villiers slept, dreaming of switched points and well-watered gardens and handsome filly on the telephone exchange.

At twelve thirty we were in De Aar ("the artery"; there must be water somewhere). The army decamped for Upington. Through the night we beat back the tide of history... along here the Boers trekked, away from the British, followed half a century later by Victoria's slouch hats, greedy for gold and diamonds. We were in the land of the sliced-topped hill, the kopje... I once climbed Colesberg kopje in the conservatory heat of the morning, slowly, overhearing a family of Griqua nomads call to each other as their donkey carts moved across the landscape. At the summit two soldiers had scratched "Dorset Regiment 1901" on a rock in the neat script of the parish school.

The "Trans-Karoo" called at Merriman, Hutchinson, Nelspoort. No one attempted to board. We slept through Beaufort West, birthplace of the heart transplant, where Christiaan Barnard awaited his monument, and rolled on south-westwards to Leeu-Gamka and Prince Albert Road.

I AWOKE AT SIX to find De Villiers on the edge of his bunk sipping coffee. That was a smooth night, I said. His response might have been rehearsed. "I was like the wooden horse of Troy... I would not have known what was going on." The north-south divide, cause of his travails, was on his mind as he mused once more on the state of the railways. "These fellows down in the Western Province know how to handle a train. On the other hand, you have the other side of spectrum. A fellow between Pretoria and Witbank almost had me out of bed on one of the curves..."

He paused for the words to sink in. "Are you about to get angry with me if I have a cigarette?" He lit up. Do you think your boy will be allowed back on his own next time? I asked. "Hell," he spluttered. "I must think seriously about giving these up."

We stepped down sharply at Laingsburg, where the train took a one-minute breather. Ten years before, a flash flood raced along the dried-out Wildhout River causing death and destruction. Today it looked as though it had not rained since.

We had other things on our mind; Camarvon's grave robber. "Cooper," he said. "Carpenter?" No, but close.

Beyond Matjiesfontein, as the landscape turned to thorn bushes and dry riverbeds, I glimpsed the desolate cemetery where the Edwardian cricketer, George Lohmann, was buried. The Karoo was his last chance to beat the demon tuberculosis, but his final appeal was turned down by the great umpire in the sky.

De Villiers was not stirred by purple passages about flannelled fools. His thoughts were on home, more precisely whether the Spar supermarket manager would give his supervisor, Mrs D, the morning off to drive 30 miles to collect him and his dirty washing at Worcester station.

We streamed across the plain towards the blue mountains. On a fence post, motionless, sat a kite, for long the only living thing from the Soviet Union permitted in the land of apartheid. De Villiers stuffed his shortie pyjamas into the suitcase.

The soldiers were in their barracks by now. I breakfasted alone. Porridge oats, mince on toast, bacon, eggs, tea. You had the feeling that a request for yoghurt and muesli would be dealt with under SAR & H regulations - ejection from the buffet car and a week in solitary.

We passed through the mountains into a country so lush that the previous twenty-four hours seemed like a mirage. In the Hex River valley the handsome Barlinka grape is grown for export to Safeway and Sainsbury. The dreamy fume of grape juice floated in from the keldery over the road from the station. De Villiers was glad to be in the home straight. The name is French, and here we were in the Cevennes of his Huguenot ancestors. He was also tense. In half an hour, Worcester.

Would she be there, grateful for the completion of another successful mission? Or irritated at the prospect of the once powerful station master with a literary bent hanging about the house again? I foresaw further concessionary trips for the male De Villiers of Robertson. He shook his head. "Jeece, if only I could remember his name before we get there." I'll look it up and drop you a line, I said. We swapped addresses.

THERE WAS NO SIGN of her at the station. He limped down the corridor. I hoisted the suitcase through the window. If his Italian knee was playing up, he didn't show it. Cheers!... Totsiens, heh, thanks for the company... I'm sure she's waiting on the other platform. Probably left Robertson late, you know what women are.

We stopped and started at stations of hibiscus and bougainvillea and lavishly watered lawns, for here the rains come in the winter. We passed through the last range of rugged peaks. The flat mountain on the picture postcard was the end of the line. No one was expecting me and the welcome would be warm.

"Carter, that's the bloody Englishman," I could hear him saying. But would she care a damn?

het sy oor op die grond

KP se droomwêreld

MET die tussenverkiesing op Potchefstroom op hande is daar een ding waarmee 'n mens die Nasionale Party moet gelukwens. En dit is vir die manmoedige wyse waarop die NP onbeskroomd voortgaan om sy beleid van onderhandelings, die algehele afskaffing van apartheid, en die skepping van 'n nie-rassige Suid-Afrika aan die blanke kiesers uitspel.

In dié verband is ek beïndruk deur die onlangse toesprake in die wantroue-debat in die parlement.

Staatspresident FW de Klerk het die holle argumente van Andries Treurnicht, leier van die KP, oor hoekom sy party nie aan die onderhandelings by Kodesa deelneem nie, eenvoudig vermorsel.

Treurnicht sê die KP sal slegs met die leiers van volke, en met niemand anders nie, onderhandel. Maar, sê De Klerk, al die volke na wie Treurnicht verwys is óf reeds daar, óf hul tradisionele leiers is in die proses om ingesluit te word.

Boonop sê al dié leiers Kodesa is die aangewese onderhandelingsforum, en ook hulle versoek die KP ernstig om by die tafel te gaan sit.

Die vraag is nou: In watter onwerklike droomwêreld leef Treurnicht en die KP, want met wie anders kan hulle onderhandel?

'n Beter verlede?

David Kramer... deel van ons wêreld

DAN het Leon Wessels, minister van Plaaslike Regering, Nasionale Behuising en Openbare Werke, in 'n vurige aanval op Treurnicht die werklikhede onomwonde uitgespel: hoe apartheid misluk het en hoe swartmense oral in die meerderheid is. Toe roep hy uit: "Die KP veg vir 'n beter verlede. Die NP daarteenoor bou deur onderhandelinge 'n beter toekoms!"

Met verwysing na die KP se wilde geweldspraatjies, sê Wessels hy wil hulle herinner aan Herodotus se wysheid: "In die tyd van vrede begrawe die seuns hul vaders, maar in die tyd van oorlog begrawe die vaders hul seuns."

Volle punte aan Wessels as hy die KP daarop wys dat hulle nie alle Afrikaners verteenwoordig nie. "Ons wêreld is groter as die van kakieklere en velskoene van die KP-AWB-alliansie." Hy sê verder David Kramer en Paul Simon is deel van ons wêreld, ook Anneli van Rooyen en Juanita Claasen, Miriam Makeba en Ladysmith Black Mambaso.

Viva ondubbelsinnigheid!

EK het nooit gedink ek sal in my lewe 'n NP minister hoor wat die regses ondubbelsinnig kortvat omdat hulle gemengde skolesport wil saboteer nie.

In die derde toespraak het Piet Marais, die minister van Mannekrag en van Onderwys - en Kulturele Administrasie in die volksraad - die regses van "blatante rassitiese politieke inmenging" beskuldig.

Marais het dit duidelik gestel dat hoewel heelwat kinders nie gedwing kan word om daaraan deel te neem nie, die regeringsbeleid in onderwys nou op die beginsel van nie-rassigheid gegrond is.

Dit lyk of die dae toe die NP die blanke kiesers met dubbelsinnige praatjies om die bos wou lei, finaal verby is.

Monde vol tande

As die KP so seker is dat hulle die meerderheid witmense verteenwoordig, waarom is hulle dan so huiwerig om 'n beslisse antwoord te gee op die vraag of hulle die uitslag van 'n referendum sal aanvaar?

In die wantroue-debat het De Klerk en ander NP-ledede byna tot vervelens toe in toesprake of met tussenwerpsels die KP uitgedaag om uit te spel wat hul standpunt hieroor is.

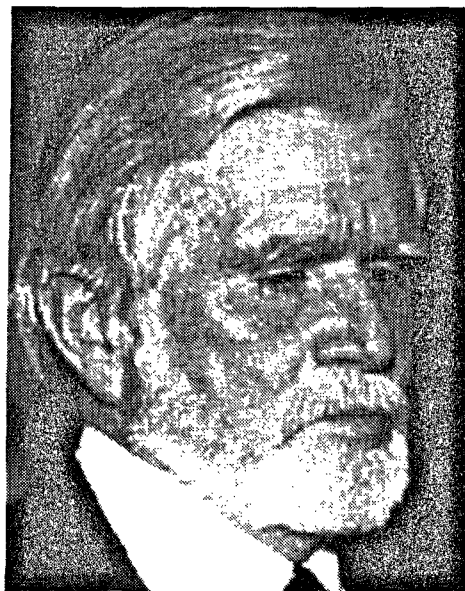
Tydens een sarsie tussenwerpsels deur De Klerk het 'n agterbanker uitgeroep: "Ja, ons sal dit aanvaar!" Maar toe De Klerk hom na Treurnicht wend, sit dié politieke sfinks roerloos en uitdrukkingloos - en soos so dikwels in sy loopbaan sê hy nóg boe nóg ba.

Selfs die spraaksame Andries Beyers, die KP-kandidaat in Potchefstroom, wou weke

lank geen duidelike antwoord gee nie. Maar in 'n onderhoud met *Beeld* dié week laat hy tog blyk dat die KP hom nie noodwendig sal neerlê by 'n uitslag van die referendum ten gunste van die NP nie.

Dan is die KP mos alte skynheilig in sy heftige aandrag daarop dat die wit kiesers se mening tot elke prys getoets moet word.

Waar's Fellgate?

Walter Fellgate... in onguns by Buthelezi?

Wat het geword van Walter Fellgate, die stormram van die Inkatha Vryheidsparty (IFP)? In Kodesa-kringe is daar nuuskierigheid hieroor nadat dit bekend geword het dat dié omstrede man in geneene van Kodesa se vyf werkgroepe dien nie.

Die afgelope jaar was hy telkens 'n sleutelfiguur van die IFP - tydens die twee vredeskonferensies en in die gesprekke ter voorbereiding op Kodesa.

Op die Kodesa-byeenkoms was Fellgate selfs lid van 'n loodskomitee wat sekere verslae oor werkgroepe aan die afgevaardigdes voorgelê het. Hy was een van die eerste wit lede van die IFP en is al die laaste vyftien jaar 'n vertroueling van Mangosuthu Buthelezi, die IFP-president, wat hy ook as toespraakskrywer gedien het.

Fellgate se weglating uit die IFP se onderhandelingsproses is onverklaarbaar - tensy hy om onbekende redes ná al die jare by Buthelezi self in onguns geraak het.

'n Wit Afrikaner-eiland?

DIS nie net die Universiteit van Stellenbosch wat besig is met planne om te verseker dat dit 'n knusse wit Afrikaner-eiland bly soos ek verlede week berig het nie.

Dieselfde ding gebeur nou by die RAU, verneem ek. Dié feit het vir die eerste keer aan die lig gekom tydens besprekings verlede jaar wat deur progressiewe studente georganiseer is om die rol van dié universiteit in 'n post-apartheid Suid-Afrika te bespreek.

SR-lede - waarvan verskeie tot die Ruiterswag, die junior Broederbond, behoort - het dit duidelik gemaak dat die RAU sy "Afrikaner-Christelike" karakter moet behou.

Dié beskrywing - wat nog nie tevore gebruik is nie - is allerweë vertolk as 'n snelskrifbegrip wat beteken die RAU moet wit en Afrikaans bly.

Die universiteit het boonop 'n dekreet uitgevaardig dat publiseitsverklarings en die pamflette van alle studente-organisasies slegs in Afrikaans mag wees. Word Engels wel gebruik, moet dit op die grondslag van 50 persent Afrikaans en 50 persent Engels wees.

Geen sodanige geskifte mag egter slegs in Engels wees nie. Die vereniging van Griekse studente, wat almal Engelsspreekend is, is byvoorbeeld verplig om tweetalige kennisgewings van hul vergaderings uit te stuur.

Die SR het ook 'n nuwe reël neergelê: die voertaal van RAU Radio en die studentekoerant moet uitsluitend Afrikaans wees. Engelsspreekende platejoggies en joernaliste wat Afrikaans nie vlot kan praat nie mag nie meer deur die radio en die koerant gebruik word nie.

Dis nogal ironies - want die RAU trek 'n groot aantal konserwatiewe Engelsspreekendes vir wie Wits té radikaal en te revolusionêr is.

JFK? Daar's net soveel vrae oor VERWOERD se sluipmoord...

Die meeste Amerikaners glo vandag, veral ná die rolprent JFK, dat president John F Kennedy in 1963 die slagoffer van 'n komplot was en dat Lee Harvey Oswald nie die enigste moordenaar was nie. Daar is ook vandag ernstige vrae oor die beveiliging van die president, die moontlike rol van die staat en Oswald se kommunistiese bande. Minder as drie jaar ná die moord op Kennedy is dr Hendrik Verwoerd in die Volksraad in Kaapstad vermoor. 'n Kommissie van ondersoek het, soos in die geval van Kennedy, bevind dat Dimitrius Tsafendas die enigste moordenaar was en dat hy nie deel was van 'n groter komplot nie. Maar daar is ook vrae rondom Tsafendas se persoon, die beveiliging van Verwoerd en die moordenaar se kommunistiese bande. Die ooreenkomste tussen Oswald en Tsafendas is merkwaardig, sê JACQUES PAUW

DIT is 2.14nm op Dinsdag, 6 September 1966. Hendrik Verwoerd het pas die Volksraad binnegekom en met 'n glimlag in sy bank gaan sit. Die klankies wat die begin van die sitting aankondig, lui nog.

Dimitrius Tsafendas, wat as parlementêre bode vrye toegang tot die Volksraad het, stap vinnig na Verwoerd en werp hom bo-op die Eerste Minister. Verwoerd is half orent, steeds met 'n glimlag, en hou sy hande voor hom. Ander LV's dink die man het bloot gestruikel. Maar Tsafendas kry Verwoerd se baadjie beet - en dié keer kan almal sien hy is besig om Verwoerd herhaaldelik met 'n dolk in die nek en die bo-lyf te steek.

Op Maandag, 17 Oktober 1966, maak Tsafendas tussen twee polisiekonstabels sy verskyning in die hofsaal en neem voor regter AB Beyers en sy twee assessore in die beskuldigdebank stelling in. Die aanklag teen hom is moord deurdat hy Verwoerd "erkeerdelik, wederregtelik en opsetlik gedood het"...

DIE SKRYWER Beaumont Schoeman het in sy boek *Die sluipmoord op dr Verwoerd* die legkaar rondom die Eerste Minister se dood in Kaapstad probeer pas - en tot die slotsom gekom dat daar talle vreemde en verdagte vrae rondom die gebeure is wat ernstige agterdog wek, maar onbeantwoord bly.

Die verhaal van die moord op Verwoerd begin volgens Schoeman ses jaar vroeër, toe David Beresford Pratt die Eerste Minister op die Randse Skougronde verwoond het. Pratt, soos Tsafendas, is ook as geestelik versteurd gesertifiseer.

Volgens Schoeman het Pratt intieme verhoudings met die ver-linkse in Brittanje gehad en was hy sedert sy jeug 'n lid van die Kommunisteparty. Hy het glo in Engeland steun gewerf vir 'n opstand in Suid-Afrika.

Schoeman wonder: "Is dit blote toeval dat die persoon wat dr Verwoerd in 1960 wou vermoor, en die persoon wat hom op 6 September 1966 met 'n dolk om die lewe gebring het, albei tot die ver-linkse politiek behoort? Is dit blote toeval dat albei min of meer dieselfde tyd in Engeland was en dieselfde vyande van die Verwoerd-bewind opgesoek het?"

"Kan die rol van die toeval so groot wees dat twee aanslae op die lewe van dieselfde persoon binne ses jaar en vyf maande gedoen is terwyl politieke sluipmoorde iets heeltemal vreemds aan Suid-Afrika was? Is dit blote toeval dat albei geestelik versteurdes was?"

TSAFENDAS, WAT IN 1918 in Mosambiek gebore is, het kort ná die Tweede Wêreldoorlog 'n lid van die Kommunisteparty geword. Tsafendas is al in 1941 as Kommunis gebrandmerk en

9 April 1960 - die eerste aanslag op dr HF Verwoerd se lewe.

het gereeld vergaderings van die Party in Suid-Afrika bygewoon.

Hy verlaat Suid-Afrika in 1942, gaan na Kanada en sluip Amerika onwettig binne. Hy word daar gevang en bring kort rukkies in sielsieke-inrigtings deur waar sy toestand as psigo-neurose gediagnoseer word.

Tsafendas word kort hierna gedeporteer na Griekeland, van waar hy weer aansoek om permanente verblyf in Suid-Afrika doen. Die Suid-Afrikaanse owerheid skryf egter die volgende nota in sy lêer: "Hy is 'n kommunist, 'n halfnaaitjie en 'n vroeëre onwettige immigrant. Weiering sterk aanbeveel."

Hy doen hierna weer verskeie kere aansoek om verblyf in Suid-Afrika, maar dit word keer op keer geweier. Hy maak in 1955 in Duitsland in 'n hospitaal vir die eerste keer melding van 'n lintwurm.

Tsafendas beland uiteindelik in Engeland, waar hy vergaderings van onder meer die Anti-Apartheidsbeweging bywoon en aan gesprekke deelneem waar beplan word om Verwoerd te skiet. Volgens Schoeman moet Pratt ook aan dié gesprekke deelgeneem het. Ses maande later volg die eerste aanslag op Verwoerd se lewe.

DIE VERHAAL VAN DIE MOORD op Verwoerd is boonop 'n verhaal van growwe nalatigheid deur staatsdepartemente. Het die SA owerhede hul werk behoorlik gedoen, sou Tsafendas nooit in die land gewees het nie.

Hoewel Tsafendas se naam op die SA Departement van Binnelandse Sake se swartlys was, kom hy die land in 1963 binne en kry 'n tydelike verblyfpermit.

Twee jaar voordat Tsafendas die Volksraad op daardie dag met twee dolke binnegesluit het, op 10 Julie 1964, het hy 'n werkgewer gedreig wat hom ontslaan het: "Jy is nes jou verdomde regering. Ek sal nog jou eerste minister vermoor!"

Byna 20 jaar lank was Tsafendas aan die owerheid in Suid-Afrika as Kommunist bekend. Hoe gebeur dit dat só 'n man met só 'n rekord dit regkry om doeanbeampies en amptenare van Binnelandse Sake, bekend vir hul deeglikheid, om die bos te lei en hom in die land te vestig?

Regter JT van Wyk is aangestel om die geregtelike kommissie van ondersoek na die dood van Verwoerd te lei. Sy verslag is in Januarie 1967 in die Volksraad ter tafel gelê.

Verskeie amptenare het voor die kommissie getuig dat hulle nie Tsafendas

se naam op die voorbehoudlys kon vind nie. Sy naam het sedert 1959 op die lys verskyn.

Daar was nog 'n kinkel in die kabel: in Desember 1965 het die Streekverteenvoerder aanbeveel dat die minister van Binnelandse Sake Tsafendas moet deporteer. Die uitsettingsbevel is eers agt maande later geteken.

Toe Verwoerd op 6 September vermoor is, was die uitsettingsbevel nog nie aan die polisie vir uitvoering gestuur nie.

Schoeman vra: "Watter magte het agter die daad gesit? Hoe het hierdie mens in Suid-Afrika gekom, terwyl hy gebrandmerk was op 'n lys van verbodenes? Hoe het hy dit reggekry om tot in die hart van Suid-Afrika se konstitusionele orde in te dring...?"

Op 18 Julie 1966 het Tsafendas hom by die Volksraad aangemeld waar hy aansoek om 'n werk as bode gedoen het. Hy is verspot-maklik in diens geneem: slegs die hoofbode en nog twee senior bodes het hom ondervra en twee dae later is hy in kennis gestel dat hy die werk het.

Vervolg op bladsy 24

KORT VOOR DIE SLUIPMOORD was Verwoerd se dood ter sprake in 'n vreemde voorval in die Tafelbaai. 'n Griekse skip, die Eleni, was daar vasgemeer en is dikwels besoek deur Tsafendas, wat 'n pistool of 'n mes wou koop. Drie dae vóór die moord op Verwoerd het 'n man van die dek af aan sy ma, 'n Griekse weduwe van Kaapstad, op die kaai geskreu of sy gehoor het Verwoerd is vermoor...

Drie jaar ná die moord het bewyse na vore gekom wat daarop gedui het dat Tsafendas ingeskakel was by die kommunistiese M-APPARAT, die geheime sel binne die seemansunies wat verbind is met die Russiese vlootspioenasiediens. Die SA Polisie het aanvanklik versuim om dié inligting in hul ondersoek op te diep.

Drie dae voor Verwoerd se dood, sê Schoeman, het 'n man in Londen by 'n politikus navraag gedoen oor die dood van Verwoerd. "Gebeur hierdie dinge maar toevallig?" vra Schoeman.

Regter Van Wyk sê in sy verslag: "Die waarskynlikheid is dat dr Verwoerd se dood nie toevallig by daardie skip ter sprake gekom het nie."

Nogtans kritiseer Schoeman die Van Wyk-verslag omdat hy nie meer feite oor die Griekse skip, Tsafendas se kommunistiese verbintenisse en die navraag in Londen opgediep het nie.

Van Wyk het verder in sy verslag bevind dat 'n getuie, wie se identiteit geheim gehou is, gesê het hy is al in 1960 met 20 000 Britse pond genader om Verwoerd dood te maak. Dieselfde mens sê hy het in 1965 'n geheime oproep ontvang dat Verwoerd binnekort vermoor sou word.

'n Gewese misdadiger wat by Libertas gewerk het, Christo von Malan, het ná die moord aan die polisie vertel drie mans het hom in 1964 probeer omkoop om hulle toegang tot die premierswoning te gee. Hy het gesê een van die mans was Tsafendas.

VAN WYK HET BEVIND dat Tsafendas alleen opgetree het en dat daar geen gronde was vir die gerug dat hy deskundig opgelei was in die gebruik van messe nie.

Schoeman stem glad nie saam nie. Hy sê: "Enige van daardie steke kon die dood veroorsaak het. Daar was geen amateuragtigheid nie. Geen mens wat onkundig is oor die menslike liggaam, kon met so 'n sekerheid en presiesheid die regte plekke uitgekies het nie."

In 1972 het 'n sielkundige van Port Elizabeth, Willie Visser, in 'n verslag gesê hy glo Tsafendas het die Eerste Minister onder dwang van intensiewe breinspoeling en sterk ná-hipnotiese suggesties vermoor. Iemand of 'n organisasie het dus agter die moord gesit.

Schoeman sê naas die owerheid se ernstige blaps om Tsafendas in die land toe te laat, was die veiligheidsmaatreëls om Verwoerd erg gebrekkig. Boonop het die polisie om 'n onverklaarbare rede in 1963 hulle oor Tsafendas, 'n ongewenste immigrant en gebrandmerkte kommunist, vernietig.

Schoeman sê: "Net soos dr Visser is daar baie mense in Suid-Afrika wat vandag nog wonder en twyfel of die werklike verhaal van die moord op dr Verwoerd al vertel is; wat twyfel of die volle waarheid, al die feite oor hierdie skokkende daad, ooit bekend geword het."

Tydens die hofspraak het drie psigiaterse en mediese spesialiste getuig Tsafendas is 'n skisofreen. Die beskuldigde het dikwels oor sy lintwurm gepraat. Hy het soms daarna verwys as as 'n wurm, dan weer 'n draak, 'n duiwel en 'n bose gees. As die wurm nie daar was nie, sou hy nie Verwoerd vermoor het nie, het hy gesê.

Ná vier dae is Tsafendas as geestelik versteurd verklaar en die hofspraak was verby. Hy word vandag nog in die Sentrale Gevangenis in Pretoria aangehou.

Amerika begin 'n sake-oorlog

Koop Amerikaans! (nie Japans nie) is 'n versugting wat al meer in Amerika gehoor word, skryf **JEAN-LOUIS SANTINI**

WASHINGTON - Japane motorvervaardigers kry skielik opdraande weens ekonomiese nasionalisme in Amerika - die gevolg van die resessie en werkloosheid in 'n presidensiële verkiesingsjaar in die land. Die Amerikaanse sakesektor is druk op soek na maniere om hul produkte te bemark - ten koste van Japan.

Die "Koop Amerikaans"-banier is veral gerig teen die Japane motormark, wat in die laaste dekade meer as 30 persent van die Amerikaanse mark ingepalm het en verantwoordelik is vir 75 persent van die Amerikaanse handelstekort met Japan, 'n beraamde \$42 biljoen in 1991.

Al hoe meer sake-ondernemings is vasbeslote om dié probleem te oorkom en van hulle het begin om hul werknemers bonusse te gee as hulle 'n Amerikaans-vervaardigde voertuig koop.

Die chemiese reus Monsanto in St Louis, Missouri, bied 'n bonus van \$1 000 aan elk van sy 12 000 werknemers wat 'n voertuig koop wat in Amerika aanmekeer gesit is, Japane voertuie inkluis.

Ander ondernemings se aanbiedinge is meer beskeie. In Ohio bied die Gino's Pizza-groep twee groot pizzas gratis aan elke familie wat 'n 1992 model Chrysler-jeep koop. In die stad Fremont, ook in Ohio, is daar 'n handelaar wat weier om bande aan Japane motors te sit.

Dié grassroots-proteksionisme om die ekonomie reg te ruk en werkloosheid te bekamp, is klaarblyklik die gevolg van 'n skokaankondiging in Desember 1991 deur General Motors dat 74 000 mense afgedank gaan word. GM is die land se grootste motorvervaardiger en 'n simbool van industriële mag.

ONLANGSE MENINGSPEILINGS wys dat Amerikaners teleurgesteld is in pres George Bush: vergesel van die wêreld se drie grootste motorvervaardigers, het hy soms - of so het dit gelyk - gesmeek om Japane handelskonsessies.

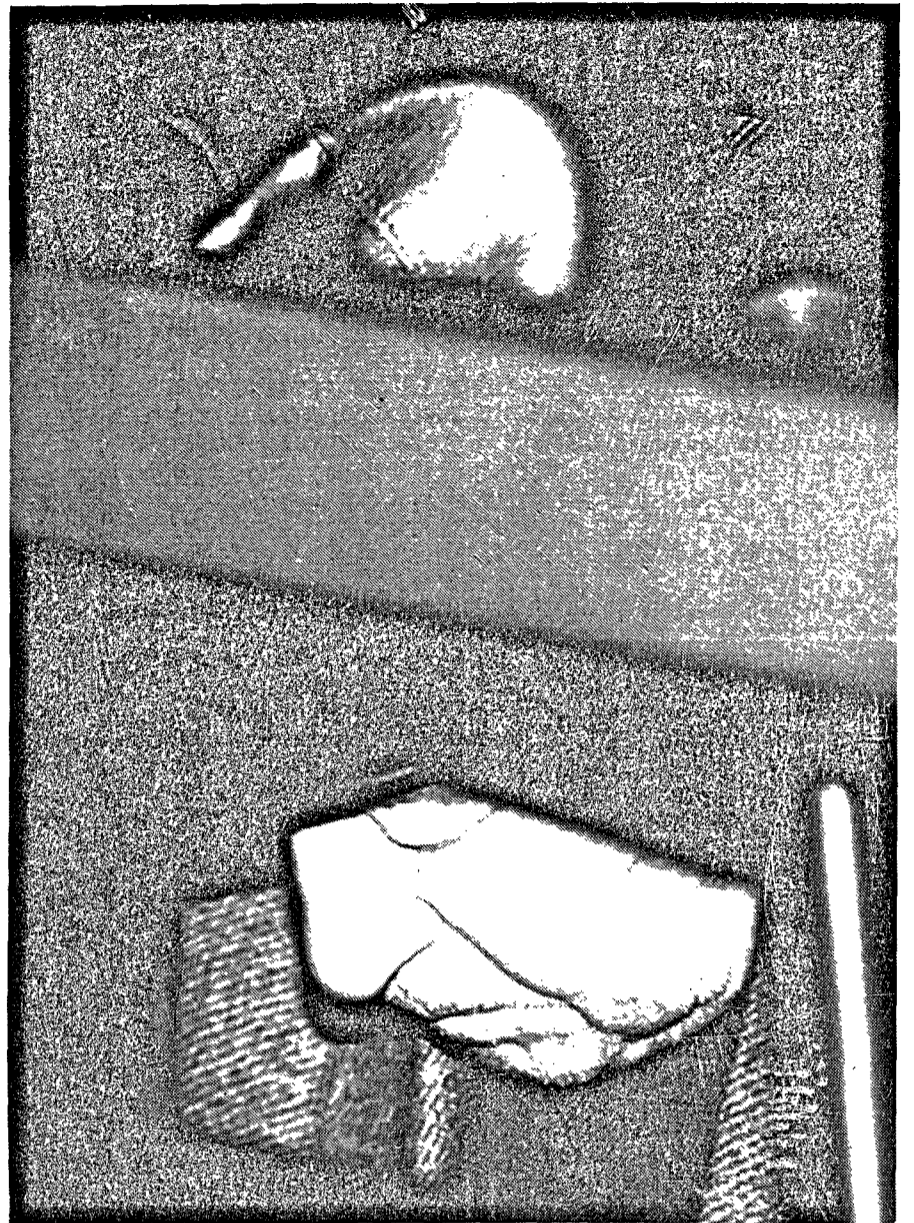
Die Amerikaners, wat Japan dikwels verwyrt vir hul ekonomiese smart vanweë beweerde onregverdigde handelspraktieke, beperk hul "Koop Amerikaans"-veldtog nie net tot die motorbedryf nie.

Die openbare vervoer-kommissie van Los Angeles het onlangs eenparig besluit om 'n kontrak van \$122 miljoen met die Japane Sumitomo-firma vir 41 treine vir die stad se spoornetwerk, te kanselleer. Dié kontrak gaan nou aan 'n Amerikaanse onderneming oorgedra word.

Anti-Japane sentimente is vererger deur onlangse uitlatings deur Japane amptenare oor sowel die gehalte van Amerikaanse produkte as die motivering van Amerikaanse werkers.

Die Japane eerste minister, Kiichi Miyazawa, byvoorbeeld, het verlede week gesê die Amerikaners "het moontlik 'n gebrekkige werketiek".

Maar dié anti-Japane sentimente en proteksionistiese uitsprake het nie die amptelike verhouding tussen dié twee lande beïnvloed nie. Die rede daarvoor

Mielke agter glas

BERLYN - Erich Mielke, die gewese Oos-Duitse minister van staatsveiligheid (Stasi), by die begin van sy verhoor in die Berlynse streekhof dié week. Die 84-jarige Mielke word daarvan aangekla dat hy twee Berlynse polisiemane in 1931 tydens 'n protesoptog vermoor het. Mielke, eens die tweede-in-bevel in Oos-Duitsland, sit agter koeël-vaste glas vir die duur van die verhoor. (Foto: AP)

Amasoon-lande span saam

MANAOS - Leiers van agt Amasoon-lande het dié week ooreengekom om 'n verenigde front te vorm op 'n omgewingskonferensie van die Verenigde Volke wat in Julie in Rio de Janeiro gehou gaan word.

Saam met dié besluit het die agt lande - Brasilië, Bolivië, Colombië, Ekwador, Guyana, Suriname, Venezuela en Peru - ook 'n beroep op industriële lande gedoen om meer by te dra tot die balansering tussen bewaringsdoelwitte en ekonomiese ontwikkeling.

"Die industriële lande is geskiedkundig verantwoordelik vir die wêreldwye ekologiese agteruitgang, en dié lande moet dus proporsioneel bydra tot die proses van volgehoue groei," sê dié lande in 'n verklaring.

Die verklaring sê die Rio-konferensie, wat bekend staan as die "Aarde Beraad", kan 'n "geskiedkundige geleentheid bied om nuwe verhoudinge te begin" tussen industriële en ontwikkelende lande.

Die sogenaamde Amasone Agt sê in hul verklaring dat hulle by die Rio-beraad veral klem gaan lê op sake soos die beskerming van woude, klimaatsveranderinge, gronderosie, waterbronne, toksiese afval en die oordrag van tegnologie. - AFP

is duidelik: dié twee lande word by die dag meer afhanklik van mekaar.

Volgens die Amerikaanse departement van handel, is Amerika besig om sy handelsagterstand met Japan in te haal - Amerikaanse uitvoer na Japan het sedert 1985 verdubbel, en

het sowat \$50 biljoen bedra in 1991.

Japan, naas Kanada Amerika se grootste handelsvennoot, belê steeds op groot skaal in Amerika. Japan was in die laaste 10 jaar verantwoordelik vir 600 000 werkgeleenthede, waarvan 400 000 in die vervaardigingssektor. - AFP

Zimbabwe boer vooruit

Is Afrika noord van die Limpopo 'n kontinent van mislukking, agteruitgang en Aids? Nee, sê RORY RIORDAN, wat Zimbabwe onlangs besoek het

DIT is 'n ou gewoonte onder witmense in Suid-Afrika om met minagting na Afrika noord van die Limpopo te verwys. Dié plekke word gewoonlik beskryf as ekonomies afgetakel, kultureel ongeletterd, polities outoritêr, ekologies vernietig. 'n Kontinent van mislukking en Aids.

Daar is seer sekerlik genoeg skietgoed vir die kritici van Afrika se klomp despotiese regimes, en die meeste daarvan is waar. Post-koloniale Afrika was tot onlangs 'n katalogus van mislukking met min of geen hoopvolle ontwikkeling nie.

Ek het onlangs twee weke in Harare, Zimbabwe, deurgebring. Dié land het ongetwyfeld probleme, maar terselfdertyd bied dit hoogs insiggewende voorbeelde waarna ons hier "down-South" kan kyk en kennis neem.

Zimbabwe is 'n derde so groot soos Suid-Afrika, het 'n bevolking van 10 miljoen mense en 'n Bruto Nasionale Produk (BNP) omtrent 'n kwart van Suid-Afrika s'n (1 370 dollar in Zimbabwe teenoor 5 480 dollar in SA). Zimbabwe is dus heelwat armer as Suid-Afrika.

Die Suid-Afrikaanse regering bestee vier keer per capita wat die Zimbabwiese regering bestee. Daarom, as sekere dienste in Zimbabwe doeltreffend gelewer word, moet ons daaruit kan leer. En daar is lesse te leer.

Veral op die gebied van die onderwys, gesondheidsorg, geboortebepanking en kleinskaalse boerdery,

ONDERWYS

Toe Mugabe en sy regering in April 1980 aan bewind kom, het hulle 'n onderwysstelsel geërf wat op die randjie van ineenstorting gestaan het as gevolg van 'n sorgelose wit regering en 'n bosoorlog. In 1979 was 42 persent van Zimbabwe se kinders van laerskool-ouderdom op skool, en minder as 20 persent van dié laerskoolverlaters kon daarin slaag om sekondêre opleiding te ontvang.

Maar dit het ingrypend verander. Laerskool-inskrywings het van 1,2 miljoen in 1980 tot 2,2 miljoen in 1981 toegeneem, en daar word algemeen aanvaar dat Zimbabwe nou universele laerskool-inskrywing bereik het.

Sekondêre skoolinskrywings het nog indrukwekkender toegeneem, van 74 000 leerlinge in 1980 tot 671 000 in 1990.

Zanu (PF) het die nasie skool toe gestuur, maar nou lê die taak voor om onderwysers van verdere kwalifikasies te voorsien, en om die leerplanne op datum te kry.

Hoe vergelyk dit met Suid-Afrika? In 1990 was leerlinginskrywings as volg: Swart laerskool-inskrywings het met 2,6 persent per jaar toegeneem van 1985 tot 1990, en sekondêre skool-inskrywings met 8,9 persent per jaar in dieselfde tydperk. En dit het die burokrasie rondom swart onderwys so te sê lamgêlê. Ons kan duidelik iets uit Zimbabwe se jaarlikse toename van 28 persent leer.

Zimbabwe maak aanspraak daarop dat dié toename nêrens ter wêreld geëwenaar is nie, en ek glo dit. Zimbabwe het dié merkwaardige prestasie bereik met 'n onderwysbegroting van 23 persent van

Robert Mugabe

wat Suid-Afrika aan onderwys spandeer.

GESONDHEID

Die voorsiening van gesondheidsdienste het amper net so merkwaardig verbeter. Tussen 1980 en 1989 het die getal ten volle geïmmuniseerde kinders van 25 persent tot 86 persent gestyg; kindersterftes het van 86 tot 61 per duisend geboortes afgeneem; en die lewensverwachting het van 55 tot 59 jaar toegeneem.

Die lewensverwachting is naby aan dié van Suid-Afrika, en die sterftesyfer van kinders onder vyf is beter as Suid-Afrika s'n, ondanks dié regering se gesondheidsbesteding - 7,5 keer meer, per capita.

Zimbabwe het ook sy geboortesyfers laat daal - in die middel-tagtigerjare was die land se toename in bevolkingsgroei sowat 3,5 persent. Teen 1989 was dit 2,8 persent en dit neem steeds af.

Teen 36 persent het Zimbabwe die hoogste vlak in Afrika van vroue wat moderne voodbehoedmiddels gebruik. Dié welslae is bereik deur 'n parastatale Gesinsbeplanning Raad wat meer as 600 gemeenskapsverwante opvoeders en verspreiders in diens neem.

BOERDERY

Die kleinboere in Zimbabwe het hul aandeel in die mieliemark (Zimbabwe se stapelvoedsel) van 0 persent in 1980 tot meer as 70 persent in 1989 opgestoot. Dit was die gevolg van 'n reeks beleidrigtings - gekombineer met 'n meer markgerigte prysstruktuur - watten doel gehad het om krediet-toekennings en bemarkingsdienste in 'n ander rigting te stuur. (Die mielierys is toegelaat om met 80 persent te styg tussen 1979 en 1981.)

In 1985 het die regering sowat 53 miljoen dollar aan 90 000 kleinboere geleen, vergeleke met een miljoen dollar aan 4 500 kleinboere in 1979. Die gevolg? Tussen 1980 en 1985 het kleinboere se katoen- en mielieverkope van 17 miljoen dollar tot 218 miljoen toegeneem. Mielieoeste het verdubbel en 90 persent meer grond is bewerk as in 1980.

Ondanks die armoede in Zimbabwe, die gevolge van 'n uitgerekte bosoorlog, die verlies aan vaardighede wat saam met wit Rhodesiërs geëmigreer het en die destabiliserende rol wat Suid-Afrika in die tagtigerjare gespeel het, is dié suksesse merkwaardig.

...Maar nie alles vaar voor die wind nie

HOEWEL Zimbabwe merkwaardig gevorder het op die gebied van opvoeding, gesondheidsorg en landbou, is die land nie sonder probleme nie.

Robert Mugabe en sy regering se verbintenis tot die demokrasie en menseregte lyk ook nie te waffers nie. In die verlede is paspoorte van politieke teenstanders ingekort; daar was buiteregtelike moorde in Matabeleland; mense is gemartel; die doodstraf is toegepas en mense is sonder verhoor aangehou; die staat besit die media en hoogheilige aansprake dat onafhanklike beriggewing seëvier, blyk nie uit die werklikheid nie.

Meer onlangse politieke ontwikkelings stem 'n mens ook onrustig. Bedelaars is uit Harare se sakedistrik verwyder (die stadsklerk oor nasionale TV: "Die Raad is ongelukkig oor die bedelaars"), en groente wat inwoners op ongebruikte munisipale grond kweek, word deur die munisipaliteit afgesny.

Die talle gerugte van korrupsie deur ministers en staatsamptenare word nou erken, en baie ministers het aansienlike plasies.

En daar was 'n tyd toe die veelpartystelsel bedreig is deur 'n moontlike unifikasie in 'n eenpartystaat, maar openbare ontevredenheid en internasionale druk het dié moontlikheid afgeweer.

DIE GEVOLG was 'n afname in politieke betrokkenheid by die gewone burgers.

Daar is nie 'n geloofbare opposisieparty nie en burgers teken hul ontevredenheid aan deur hul aan die politieke lewe te onttrek. Die drie post-onafhanklikheidsverkiezings in 1980, 1985 en 1990 het die volgende stempersentasie opgelewer: 85 persent, 80 persent en, in 1990, 40 persent!

Die regering is egter stewig in die saal, al is dit net omdat daar nie 'n behoorlike opposisieparty is nie.

Maar dan moet dinge in perspektief geplaas word. Onafhanklike Zimbabwe is baie meer demokraties as Suid-Afrika en het ook 'n beter menseregte stand in die oë van die internasionale gemeenskap.

Mugabe se beleid van versoening was eerlik bedoel en hy het hom streng daarby gehou. Witmense is genooi om in die kabinet te dien, en al kan 'n mens hul loyaliteit jeens Zimbabwe soms in twyfel trek, is hul eiendom nie gekonfiskeer nie.

Die buitelandse skuld wat deur die Smith-regering aangegaan is, is terugbetaal en 'n vrye pers is stadig maar seker besig om gevestig te raak.

Met onafhanklikwording in 1980 het Mugabe se regering 'n na-oorlogse ekonomie geërf. Die ekonomie was meestal in buitelandse hande, industrie was gekonsentreer met min kompetisie, buitelandse beleggings het opgedroog en inflasie het 'n ongekende 12,5 persent bereik. Mugabe het 'n ekonomiese krisis geërf.

Soos in die meeste koloniale lande in Afrika was die vaardighede grotendeels in witmense se hande. Die wit bevolking van Zimbabwe het afgeneem van amper vier persent van die totale bevolking in die middel-UDI-jare tot vandag se tussen een en een en 'n half persent.

Eers het dit gelyk of alles gaan regkom. Buitelandse hulp het in 1980 en 1981 ingestroom, goeie reëns het geval en die Bruto Nasionale Produk het in elk van dié jare met 10 persent gegroei. Inflasie, teen agt tot twaalf persent, kon behartig word; daar was 'n enorme aanvraag na onderwysers en die dramatiese toename in regeringsposte.

Maar toe het die fonteintjie opgedroog. Die regering se wantroue in industrie het onbuigsame maatreëls op potensiële beleggers afgedwing, en buitelandse beleggers het verkwyd.

Inflasie het die hoogte ingeskiet en teen 1989 het regeringskulde 71 persent van die BNP bereik.

Alles is probeer, maar niks het gewerk nie.

In 1991 sê die regering: "Die belangrikste rede vir die swak ekonomiese groei was die lae vlak van beleggings in die produktiewe sektore van die ekonomie ... daar is nou 200 000 skoolverlaters elke jaar, maar slegs 20 000 tot 30 000 nuwe werke word geskep in die formele sektor."

ZIMBABWE HET NOU 'N RADIKALE ekonomiese program ingestel. Dit behels onder meer die uitkakeling van subsidies aan die spoorweë en die lugdiens en 'n besnoeiing van 25 persent van die staatsdiens. Dit is 'n ambisieuse herstrukturering wat pryse die hoogte in laat skiet het en die waarde van die Zimbabwiese dollar met die helfte verminder het. Daar lê 'n moeilike ekonomiese pad voor vir die land.

In die twaalf jaar ná onafhanklikwording was regeringsbesluite nêrens rampspoedig nie. In sommige gevalle was dit dramaties suksesvol, en Suid-Afrika kan baie leer by dié jong land.

(Met erkenning aan die Eastern Province Herald)

dukuduku - 'n bedreigde paradys

Die Dukuduku-staatsbos in Zoeloeland is die grootste en besbewaarde voorbeeld van 'n kuslaaglandwoud in suidelike Afrika. Die afgelope paar jaar het etlike duisende plakkers hulle in die woud gevestig en hul teenwoordigheid daar het 'n nou tot groot omstredenheid gelei. JOHN YELD, in samewerking met Toy Bodbijl en Keith Cooper, doen verslag

DIE MEESTE mense sal die Tsitsikamma-woude of die St Lucia-meer in Zoeloeland uitsonder as dié ongerepte deel van Suid-Afrika, maar hulle moenie vergeet van die magiese Dukuduku-staatsbos in Zoeloeland nie.

Inheemse woude beslaan slegs 0,3 persent van die totale grondoppervlakte van die Suider-Afrikaanse sub-streek, en die Dukuduku-woud (wat deels uit uitheemse denne- en bloekombome bestaan) het 'n inheemse komponent van 3 500 hektaar - 40 persent van die totale kuslaaglandwoude in dié sub-streek.

Die afgelope paar jaar het duisende plakkers hulle in die woude gevestig en volgens waarnemers is die omstredenheid rondom dié mense se teenwoordigheid in die bos simptomaties van die groter bewaringskonflik in die pynlike totstandkoming van die nuwe Suid-Afrika.

Die bevredigende oplossing van die probleem kan egter as rigsnoer dien in Suid-Afrika, waar die botsende belange van die miskende deel van die gemeenskap opgeweeg word teen die lewensnoodsaaklike ekologiese beskerming van die krimpande natuurlike bronne.

Die Dukuduku-geval is dringend, die Natuurlewe Vereniging - wat aanvanklik by mediasiepogings betrokke was - glo 'n ooreenkoms glo lankal bereik gewees het as die regering meer buigbaar was en 'n gewilligheid getoon het om korttermynwinste uit 'n paar honderd hektaar uitheemse bome op te offer vir 'n voorgestelde grondgebiedruiling. Maar na meer as twee jaar het die regering nog nie die omgewingsensitiwiteit en politieke wil aan die dag gelê om dié probleem op te los nie.

DIE WAARDE VAN DIE DUKUDUKU-WOUD is onberekenbaar. Dit is die habitat van 'n hele aantal skaars en bedreigde spesies fauna en flora, onder meer die rooi duiker, gaboenadder, groen vleiloerie, koekoekvalk, gevlekte lyster, Natalse neuthout, om maar net 'n paar te noem. Verder is die Dukuduku-woud ook 'n belangrike bron van plant- en diermateriaal vir kruidokters en tradisionele genesers.

Die woud grens aan die St Lucia Natuurreservaat en dra by tot die instandhouding van dié meer-ekosistiem. Verskeie varswaterstrome het hul oorsprong in die Dukuduku-woud en vloei deur uitgebreide stukke moeraswoudgebied - van die skaarsste en mees bedreigde woudsoorte in suidelike Afrika - voor dit in die St Lucia-meer uitmond.

Vandag word die Dukuduku-woud omring deur staatsplantasies in die noorde, die St Lucia Wildreservaat in die ooste, die Mfolozi-moerasse en private plase in die suide, en private plase en plantasies in die weste.

Ongeveer 1 000 hektaar van die Dukuduku-woud word deur bosboutak van die Departement van Omgewingsake beheer en deur die wet beskerm. Die oorblywende deel van die woud het in Julie 1990 onder beheer van die Natalse Provinsiale Administrasie gekom en daar is beoog om dit onder beheer van die Natalse Parkeraad te plaas. Dié plan is egter noodgedwonge uitgestel deur die aankoms van meer as 3 000 setlaars - hulle het hulself in 'n gebied bekend as "New Town" gevestig en bedryf boerdery volgens die kap-en-brand-metode. Hul teenwoordigheid het noodwendig tot die grootskaalse vernietiging van dié deel van die woud gelei.

VOOR DIE AANKOMS VAN DIE WITMENSE het 'n klein groepie Ncube-mense in die omgewing van die Dukuduku-woud gewoon. Hulle het hulle beeste op die kaal kolle in die bos laat wei. Wit setlaars het in 1913 daarheen begin trek en begin om suikerriet in die Umfolozi-vloedvlakte en delta-gebied aan te plant. Die Departement van Bosbou het sistematies eksotiese denne- en bloekomplantasies op die kaal kolle begin aanplant. In 1963 het die staat 'n gebied van 600 hektaar aan 'n wit immigrant uit die destydse Tanganjika verhuur om sisal op te verbou. Dié gebied beslaan 'n groot stuk van die Dukuduku-binnewoud, sowel as 'n groot oop stuk

waarop 'n klein groepie van die oorspronklike Ncube-mense gewoon het. Die Natuurlewe Vereniging het beswaar aangeteken teen dié huurkontrak en die huurder se ontbossing van die woud, en die staat het 'n gedeelte daarvan teruggekry en aan die Departement Bosbou oorhandig vir insluiting by die hoof deel van die Dukuduku-woud.

Dit beteken die oorspronklike Dukuduku-mense het die meeste van hul weiveld verloor en die laaste stukkie van hul woongebied is aan 'n wit immigrant verhuur. Hulle is in kleiner en kleiner gebiede ingedruk en moes noodgedwonge die woud as woongebied gebruik.

Vanuit 'n bewaringsoogpunt was dit 'n ramp. Baie van die mense het die ondoeltreffende en vernietigende kap-en-brand-metode gevolg, wat tot die vernietiging van groot getalle inheemse bome gelei het. Dan was daar ook probleme soos wilddiefstal, strikke, basstroping en rommelstrooiing.

Die Departement van Bosbou het 'n saak van onwettige bewoning aanhangig gemaak, en in Julie 1990 het die hof bevind dat dié mense onwettig plak, maar geen poging is aangewend om die hofbevinding af te dwing nie.

DIE DIREKTEUR VAN DIE NATUURLEWE VERENIGING, Keith Cooper, het die hof enersyds op die biotiese belang van die woud gewys, en andersyds het hy begrip getoon vir die menslike element betrokke by die konflik. Hy het aangebied om as medeederder in die saak op te tree en die Dukuduku-mense het dié aanbod aanvaar.

Die Vereniging het ses gebiede uitgewys wat as moontlike hervestigingsgebied kan dien. Een van die mees lewensvatbare gebiede - en wat deur die plakkers aanvaar is - sou 'n ruiling van grond behels waarvolgens die mense na 'n bestaande eksotiese bos van 500 hektaar, wat deur die Departement Bosbou beheer word, verskuif sou word. Die Departement Bosbou het egter geweier.

Die Natuurlewe Vereniging is op 30 Julie 1991 unilateraal deur die Natalse provinsiale owerhede van verdere onderhandelings uitgesluit.

Alles is egter nie verlore nie.

Tydens die eerste ontmoeting tussen die Natuurlewe Vereniging en die mense van Dukuduku, het die Vereniging gevra dat hulle nie meer groot bome beskadig nie - volgens raming is meer as een miljoen bome reeds vernietig. Dit wil voorkom of die Dukuduku-mense gehoor gegee het. Cooper het die woud in Februarie 1991 besoek en gevind talle mense het die woud verlaat en daar was nie verdere skade aangerig nie.

"Hoewel daar groot oop kolle in die woud is waar die vegetasie vernietig is, is daar ook tekens van nuwe groei. Dit gee ons hoop en dui op 'n bereidwilligheid om saam te werk aan die kant van die Dukuduku-mense," sê hy.

"In die talle samesprekings met dié mense is dit duidelik dat hulle wel die belang en relevansie van bewaring besef, maar 'n mens moet nie dié mense se belange uit die oog verloor nie."

"Ons stryd is nie teen die Dukuduku-mense nie, ons stryd is teen die staat wat die mense van hulle tradisionele grond beroof het. Die mense het ons volle simpatie en ons het hulle gehelp - in so 'n mate dat ons erg gekritiseer is deur sekere staatsamptenare en die plaaslike LP vir Zoeloeland.

Wat ons wil hê, is beter gebiede vir die mense en ons glo daar is maniere om die probleem op te los. Daar is genoeg grond vir kos en bewaring - 'n goeie balans moet gevind word.

"DIE KULTUS VAN GEHEIMHOUDING en politieke arrogansie wat die onlangse verlede van apartheid kenmerk, is nie so maklik om te oorkom nie, maar as 'n ware demokrasie in Suid-Afrika tot stand kom - wat 'n regverdige grond-ooreenkoms vir al die inwoners van die land insluit - en as 'n betekenisvolle bewaringsetiek onder almal aangemoedig word, sal gevalle soos die Dukuduku openlik en vinnig opgelos word. Dit is tyd dat die

Meer as 'n miljoen bome is reeds vernietig. Dié een sal na die onnadenkende basstroping ook doodgaan. (Foto: African Wildlife)

regering, in volle samewerking met alle betrokkenes by die saak, optree - regverdig, doelgerig en onmiddellik. Die land se toekoms vereis dit.

(Die berig is 'n verwerking van 'n artikel wat verskyn het in African Wildlife/Afrika-natuurlewe, Vol 46 No 1 Januarie/Februarie 1992.)

Sokker moet sokkies optrek

DIE laaste paar wedstryde van die Suid-Afrikaanse krieketspan het bewys wat ons almal vermoed het, maar nie wou glo nie. Die span is nie die sluimerende reus wat ons heimlik gehoop het hy is nie. Die talent is daar, die vaardighede is daar, die veggees is daar, maar ervaring en 'n sekere afronding kom kort. Een ding is seker: hulle is nie besig om naam weg te gooi nie. Dieselfde sal ongelukkig nie van ons nasionale sokkerspan gesê kan word wanneer hulle eendag weer die internasionale arena betree nie. Ek het Saterdag voor die televisie stelling ingeneem met die doel om na die twee BP Top Eight semi-finaalwedstryde te kyk.

Ongelukkig is die wedstryd tussen Swallows en Chiefs uitgesaai net ná die opsomming van die week se Europese sokkeraksie. Die insetsel is afgesluit deur die doel van die week: Juventus se Roberto Baggio wat 'n goedbeplande aanval skitterend afsluit met 'n akkuraatheid en vaardigheid wat die wette van swaartekrag en aerodinamika te bowe gaan.

Nie net dié breukdeel van 'n sekonde nie, maar ook die algehele standaard van spel was 'n ideaal waarvan ons Suid-Afrikaanse spelers maar net kon droom. Die wedstryd was 'n relaas van skouspelagtige foute en misverstande. Ek het telling gehou van die aantal kere wat drie spelers van dieselfde span die bal agtereenvolgend hanteer het. Tot en met Shane McGregor se doel ongeveer halfpad deur die wedstryd het my telling op vyf gestaan. Daarna kon ek nie meer kyk nie.

Van posisionele spel was daar nie sprake nie. Spelers van albei spanne begin verwoede en opspraakwekkende solo-aanvalle, net om binne trefafstand van die doelhok oorrumpel te word of om die bal regstreeks na 'n teenstander te skop. Delikate voetwerk en fyn uitgewerkte, gedrilde kombinasies bestaan eenvoudig nie. Trouens, daar is 'n tekort aan baie basiese vaardighede.

Moontlik is dit 'n onregverdige vergelyking. Alle Europese spanne is nie so goed soos Juventus nie - maar alle SA spanne is ook nie so goed soos Chiefs nie.

Die kêrels het egter die vermoë om van die oorsese spelers te leer. Die liggaamstaal wanneer 'n doel aangeteken word of wanneer vuilspel gepleeg word, is onderskeibaar van hulle Europese ewe-knieë.

Saterdag was die pawiljoene nie naastenby vol nie en sokkerbase is oor die algemeen bekommerd oor die klein skares wat wedstryde bywoon. Myns insiens is daar twee redes hiervoor: die swak gehalte van die sokker (wie wil vir Chiefs en Swallows ondersteun as Juventus op TV is?); en die nimmereindigende sokkerseisoen (wie wil in Januarie en Februarie deur die son uitgebak word terwyl hy na 'n wintersport sit en kyk?)

Le Coq Passif?

Môre se rugby-kragmeting tussen Frankryk en Engeland is méér as net nog 'n Vyfnasie-reeks wedstryd. Frankryk het die laaste drie botsings tussen die twee lande in dié reeks verloor. Boonop het Engeland ook met Frankryk in die Wêreldbeker semi-finaal afgereken.

Hoewel Frankryk 'n span is wat aanskoulike hardloop-rugby speel en soms deur middel van waansinnige en onortodokse metodes dit regkry om wedstryde te wen, lyk dit nie of hulle Engeland gaan stuit nie. Engeland se rugby is miskien minder aanskoulik as dié van die Franse, maar dit is doeltreffend. Hulle het Ierland afgeransel op die goeie ou manier; deur hard te skrum, goeie lynstaanballe te bemeester en hard te werk in die losskrums. Die agterlyn het die afrondingswerk gedoen.

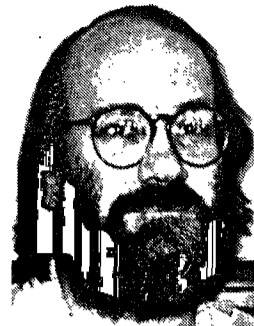
Sella en Berbizier, Frankryk se nuwe kaptein en afrigter, het rede tot kommer ná hulle naelskraap oorwinning oor Wallis. Die Hane het vreeslik mak gelyk. Dit terwyl Walliese rugby geen teken toon van ontwaking uit 'n laagtepunt wat nou al etlike jare duur nie.

Goed, maar waar is dit?

Die Johannesburgse stadsraad se aankondiging van die oprigting van 'n nasionale sportsentrum verdien die applous en ondersteuning van elke sportgeesdriftige in Suid-Afrika. Hoewel die beraamde koste van R400 miljoen (as die nuwe stadskouburg enige aanduiding is, kan dié syfer waarskynlik verdubbel voor die projek voltooi is) mens se asem wegslaan, is die projek in beginsel aanvaarbaar. Die Ellisparkse tennisstadion het al oor en oor bewys hoe nuttig so 'n gerief is.

Die SAUK se TV-berig oor die projek het die stuk grond waarop die sentrum operig gaan word, kunstenaars se voorstelle en argiteksmodelle aan die kykers gewys. Syfers en projeksies is rondgegooi, maar Steve Britten het nagelaat om te sê presies waar die sentrum geleë gaan wees.

Vir die rekord: dis by die FNB-stadion en Nasrec. Of is dit nou by Zevenfontein?

Waar is ons Groen Kodesa?

KODESA is nou die wagwoord. Eers het Kodesa vir my geklink na die naam van een of ander nuwe hoofpynpil - een van daardie nuwes sonder asperien. Ek sien klaar die reklame: "Kodesa! Neem twee van dié verbasende tablette met water - vir daai daaglikse katastrofes."

Later het ek agtergekom dat mense wat mekaar nie verstaan nie onder die vaandel van Kodesa bymekaarkom in 'n poging om mekaar te verstaan. Indien alles goed gaan, sal hulle dan aan die einde van alles na vore kom met 'n verbasende nuwe Suid-Afrika.

'n Goeie idee, nie waar nie?

Neil Curry, een van Suid-Afrika se beter vervaardigers van dokumentêre prente oor die ekologie (hy maak nie dramatiese prente oor "...THE LEOPARD - one of the most dangerous predators on the African continent..." nie) het onlangs die gesogte Silver Hugo-prys van die Chicago Film Festival ontvang vir sy *Knysna - The Embattled Estuary*. In 'n koerantonderhoud ná die ontvangs van die prys het Curry gesê Suid-Afrika benodig in dié stadium dringend 'n Groen Kodesa.

'n Ekologiese Kodesa is ook 'n goeie idee, nie waar nie? Miskien moes die Groen Kodesa eerste plaasgevind het. Soos Neil Curry dit stel: "I know the land issue is a political issue. But let's save the land first, then we can decide who owns it."

Maar ons moet miskien aanvaar dat die establishment ons weer voorgespring het. Soos dit nou gaan, sal ons later sê: "Dié stukkie windverwaaide en steriele grond behoort aan dié man, en daardie stukkie woestyn behoort aan daardie vrou." Dan sal dit nie meer veel saak maak indien ons dit reggekry het om duisend swart renosters en een honderd duisend Weskus-robbe te red nie. Ons sit dan saam met duisende dankbare robbe en renosters (en al die ondankbare mense in Suid-Afrika) in groot moeilikheid.

IN 'N LAND SOOS SUID-AFRIKA sou dit egter feitlik onmoontlik wees om "politiek" uit die gesprek oor 'n groen strategie te hou. Gevolglik kon die verteenwoordigers by so 'n Groen Kodesa miskien baie lyk soos die huidige Kodesa-deelnemers. Op sigself 'n tereerderdrukkende gedagte. Nee wat, kom ons nooi 'n "ander" constituency uit.

Die doel sou steeds wees om mense bymekaar te bring wat mekaar nog nie verstaan nie. Ons oproep gaan dus uit na natuur-wetenskaplikes en direkteure van huidige staatsinstansies; diesulkes by universiteite en teknikons; navorsers en beamptes vanuit alle bewaringsorganisasies; groen aktiviste en die "ag-shames" wat dakmossies red; alle civic grassroots organisasies; ontwikkelers en tegnoloë vanuit die groot sake-bestel in Suid-Afrika; Pick-n-Pay, Checkers, Eskom en BP (onlangs groen gevef); ontluikende burokrate en "kundiges" vanuit die NGO's; grootkoppe by die Reserwebank; lede van soortgelyke instansies en forums - amptelik en nie-amptelik - in buurstate ('n Groen Kodesa durf nie tot die politieke grense van Suid-Afrika beperk word nie, maar moet die ekologiese probleme van die gehele substreek aanspreek); afgevaardigdes van die georganiseerde landbou en sommer ander landbouers ook, veral Robert Mazibuko, die boom-man van Edendale, Pietermaritzburg; pro-lifers en hul teenstanders; alle kerke en lede van religieë - spesifiek dié gekant teen kondome en ander voorbehoedmiddels; belangstellendes vanuit die krimpde SAW en die ECC, Jay Naidoo en vriende by Cosatu; beplanners van stede en plakkerskampe; Mr Clean van Soweto; jagters en gewermanne van enige aard en almal wat oorgeby het ná die groot besnoeiing by Kentron (Krygkor se reuse-missielafabriek langs Verwoerdburg), maar ook almal wat onlangs hier en op ander plekke hul jobs verloor het (soos die mense by Fedfood ná die oornam deur Malbak). Ook die hele RGN - iemand moet notule hou.

DIT KAN 'N BABELSE VERWARRING veroorsaak. Moet jou nie bekommer nie. Dit is nie dat daar nie al 'n presedent bestaan nie, nê? Ons kan ook 'n stuk of vyf of selfs meer "eco-working groups" in die lewe roep indien daar meer "sterre" is as wat die platform kan dra.

Ek vermoed dat die eco-fasiste hulself baie gou sal marginaliseer en dus nie by die besprekings sal opdaag nie. So ook sou 'n mens waarskynlik nie vir Clem Sunter van Anglo en sy mede-gelowiges in "ontwikkeling en groei" by die byeenkoms verwag nie. Neem hulle wel aanvanklik sitplek in, sal die openingsbespreking onder die titel Small Is Beautiful: Groei - NEE - Balance - YES hulle waarskynlik sô ontsenu dat hulle die eerste BMW na Brenthurst sou neem.

Dit sal tot hul eie nadeel wees, want ek vermoed dat die daaropvolgende bespreking van verantwoordelike ontwikkeling (of eco-audit), gepaardgaande met die onvermydelike aanvaarding van "tegnologie" meer in hul smaak sou wees. 'n Kundige uiteensetting van metodes en tegnieke rondom die rekonsiliasiestaat ten opsigte van "tegnovoortgang" versus "eie vernietiging" sou selfs vir Anglo moed gee vir die toekoms. En daarna lê die hele program van dié Groen Kodesa nog voor!

Maar nou ja (soos Steve de Villiers sê op Radio Topsport se krieket-uitsending), die "radikale" sal nie belangstel in 'n redelike gesprek nie.

Luister, ons kan nog lank bespiegel oor 'n Groen Kodesa, maar daar is nie meer baie tyd oor nie. Ek laat weet verder sodra ek meer inligting van die organiseerders kry.

NS: Neil Curry se *Knysna - The Embattled Estuary* is verkrygbaar by die Nasionale Parkeraad, Pretoria.

three voices from the Cape Flats

Five years after its inception, the **Congress of South African Writers (Cosaw)** says it is coming of age. Founded originally to create opportunities for aspirant writers, it has been branded by the establishment as unprofessional and opportunistic. Now the original profile of protest literature and politicized poetry readings is giving way to one of serious professional writing. The organisation interacts with and is accepted by more 'established' writers' organisations like the Skrywersgilde.

The aims remain the same: To advance the struggle for the creation of a non-racial, united and democratic SA, to resist all forms of censorship, to encourage alternative media structures, to nurture new and emerging creative talent, to promote writing and publishing in all the languages of SA, to establish libraries and a research unit for all aspects of writing, publishing and distribution

of written and oral material, amongst others. **CHRISTELLE TERREBLANCHE** spoke to three Cape Flats writers who feel that the organisation has helped them on the long road to acknowledgement.

Joan Baker (Foto: Mark Oostendorp)

Leonard Koza (Foto: Eddie Adams)

Sandile Dikeni (Foto: Rashid Lombard)

of written and oral material, amongst others. **CHRISTELLE TERREBLANCHE** spoke to three Cape Flats writers who feel that the organisation has helped them on the long road to acknowledgement.

the stranger inside

JOAN BAKER, 57, was a housewife for nearly a quarter of a century before she wrote her first poem.

Five years later she is a celebrated short story writer and poet who has published in many literary journals, magazines and newspapers. In Mitchells Plain her motherly stature is equated with her oral poetry performances. Two years ago she attended the Zabalala Cultural Confer-

ence in London as a delegate from Cosaw Western Cape Region. She writes in both Afrikaans and English.

"I find it scary sometimes - to meet this poet who was within me all along - but now writing is part of my life," Baker says in the tiny council house next to a wind-swept dune on the Cape Flats which she shares with her husband, Kenneth, a well-known artist.

Their four children have left home, and Baker now spends her days writing while drawing from her experience as a mother and an artist's wife facing up to forced removal and repression.

Two distinct experiences transformed her from that very ordinary person into a household name in the Western Cape - anger and a Cosaw meeting.

"You know what actually created this need to write? It was not what I suffered at the hands of Group Areas. It was the school riots," she explains, with anecdotes liberally sprinkled into the conversation.

She was staring from the window of her house. A group of pupils ran past, chased by the police. Teargas filled the air - "my first encounter with the stuff". The next day two little girls walked by peacefully, eating an iced lollie. The only reminder of

the previous days violence was a child's exercise book, stuck in the fence. Baker sat down to write a poem.

"I think I was angry. The poem focused on the elements - the wind, the dew and the sun. It was as though even God was on their (the oppressors') side. It was a very clumsy poem, but when I read it, it made quite an impact."

THIS READING BROUGHT her recognition as a writer. It happened at one of the first Cosaw meetings held in Athlone in 1987. "From then on I just wrote and wrote and wrote - and gradually with the help of Cosaw became more critical of what I was writing," Baker recalls.

"Then my friend Peter Clarke, the writer, said Joan, your poems are so dense, you say so much, why don't you write a short story? I said I know nothing about the science of writing stories, you see, but once I got going, I realized I could create my own stories, based on my experiences.

"You see the stories I write are about things right here on our doorsteps, about things that happened in our community. And there are hundreds of women my age, with my lack of academic skills, who have the same stories to tell."

She moved from angry protest poetry to the everyday situations of especially women. "It was almost as if I poured out all the bitterness, all that gore, and now eventually I can write about beautiful things, humorous things. I prefer short stories now - because I think one can be more explorative."

The desire to speak out was always there, Baker says, but it was joining Cosaw that made her strive for excellence. And she still talks with nostalgia about that first meeting.

"There was this 'mengelmoes' of people, a real 'losgemaal' of aspirant writers, you know. I immediately had a sense of belonging, and that is what made me grow so attached to this organisation.

"Later they started talking about me as though I was a poet, and I felt like a fraud..." She laughs. "In the workshops they taught me above all how to cut the crap, a lot of the little things they would not teach you at writing school." Today Baker presents Cosaw workshops at Rondebosch High and still recites her poetry at community centres, civic meetings and for trade unions. An autobiography is slowly taking shape - "I have done such a lot of living," she says.

DARK REFLECTIONS

Begone dark stranger
from my looking glass
from reflections in shop windows
that I pass
In my footsteps
walking beside me
In my shadow
haunting inside me
Be still, cynical stranger
uttering my thoughts
spiteful, and unkind
thoughts I hide, for shame
in the archives of my mind
You drag and wrestle
from the corridors of my soul
emotions that nestle
in my secret stronghold
Be merciful cruel stranger
when you flaunt my anger
my passions, my pain
I wish not to meet you
in my looking glass again

in 'n ander wêreld

LEONARD KOZA sê hy het sy debuut as skrywer "onbewus" gemaak toe hy in die vyftigerjare bydraes gelewer het vir "Gammetje and Abdoltjie", 'n grap-rubriek in die destydse *Golden City Post* in Distrik Ses. Hy was nog op skool.

"Ná die 1960-oproer het ek besef daar is ernstiger dinge om oor te skryf," sê hy. Sy skryfwerk sedertdien is hoofsaaklik beïnvloed deur apartheid en die onderdrukking wat daarmee gepaardgaan. Die verset het sy droom om onderwyser te word aan skerwe laat spat.

Meer as 30 jaar later is sy gedigte, dramas en kortverhale - in Engels en Afrikaans - wêreldwyd bekend. Twee bundels, *From the Heart of Apartheid* en *In and Out of the Townships*, het in Nieu-Seeland verskyn, en van sy Afrikaanse werk is opgeneem in 'n bloemlesing in België, *Skryf asseblief terug*.

"Die een ding wat seergemaak het, is dat ek nog nie hier kon publiseer nie," sê Koza in die vakbond-kantoor in Grassy Park waar hy as uitvoerende amptenaar werk. Die gevestigde Afrikaanse uitgewers het hom en talle skrywer-vriende male sonder tal meegedeel dat hul werk onpubliseerbaar is - weens die temas.

Nou het hy 'n Afrikaanse bundel, *Gister, vandag en môre*, vir publikasie voorgelê en rond hy 'n Engelse bundel af.

"Ek probeer nou wegbreek van protes - van haat ook. En ek sal nie sê ek is besig om te compromiseer nie. Nou probeer ek skryf wat ek graag verlang om te sien. Want kyk, jy kan nie vir altyd baklei nie."

NIETEMIN HET BAIE van sy werk deur die jare in die meeste literêre tydskrifte verskyn - onder meer *Contrast*, *Stet* en *Staffrider*. Ook oorsese literêre publikasies in onder meer Kanada het van sy gedigte aanvaar.

Koza het in 1973 'n prys vir die gedig "Salaam Abduraghman" ontvang en in 1986 'n International Writers' Programme Award gekry wat hom in staat gestel het

om na Amerika te reis vir 'n toer van voorlesings.

Vandag is hy meestal besig met kortverhale in Afrikaans - sy moedertaal - op advies van 'n skrywersvriend.

Koza was in 1987 'n stigterslid van Cosaw en is nou nog betrokke by die ontginning van potensiële talent waarop die organisasie hom toespits.

"Ons het baie groot begin," vertel hy. "Maar toe was daar nie so baie skrywers nie - meestal politieke comrades. Mens het die indruk gekry dit gaan meer oor die politiek. Ek dink met die jare het Cosaw nou eindelijk volwasse geword en besef jy kan nie net strydskree skree nie. Jy moet nou skryf man, meer skeppend wees. Nou tel standarde - en 'n mens kan nie net agter apartheid skuil en jou skryfwerk kuns noem as dit nie is nie.

"Vantevoren was daai skeppingsgees nie altyd daar nie. Maar 'n mens moet mos jou leser in 'n ander wêreld kan bring. Soos as jy vry na 'n girl man, en julle bring mekaar in 'n totale ander wêreld - jy weet, daai ding, skryf is ook mos so.

"Cosaw begin nou oopmaak ook. Eers het hulle gedink hulle sit met al die antwoorde en nou sien hulle jy moet kontak maak. Eers is neergesien op die Skrywersgilde. Maar nou behoort daai mense ook tot Cosaw en ons tot die gilde. Nou leer ons by mekaar.

"Die groot probleem is nog met die uitgewers. Geld is 'n probleem en as jy alternatiewe publikasies wil uitgee, moet jy ook maar jou kop ophou soos 'n Jood sy vel ken. Jy weet, jy kon daai man nooit met 'n vel vang nie..."

DIE JONGMAN

'n Jong man
ja 'n jongman
'n vreesbevange jongman
spartel oor draadheining.
Sy broek en baadjie hang in toiings en flenters
aan die hakiesdraad.
Sy kaal rug is versier met beklonte haalkorrels
wat soos die nagsterre skitter so ver hy nael.
In sy buurman se werf beswyk hy en rooi
druppels benat die sand,
oogdruppels van sy moeder
benat die grond as nog 'n skoot sy hart deurboor.
Wie is verantwoordelik? die man wat die skoot
gevier het of die geweer?
Die geweer kan nie praat nie,
maar 'n skoot is gevier.
'n Jongman is die ewigheid in (en niemand is
verantwoordelik volgens die hof)

RIOTING

Riot squads can riot.
Bullets can force people down.
Teargas can break a speeding smile
from reaching a
human face in time.
Batoned bullies can beat human limbs
into boneless
pulp.
Screeching tyres can sing emergency
songs on melting
tar
on their way to a blazing township
school of
burning frustrations.
Statutes can zip freedom's lips for years.
Terror acts can terrorize innocent hearts,
but torture can drain only the top of the
iceberg of
secrecy
because freedom must be free to free
the enslaved.

poetry on a charge sheet

"YOU want to know who I am? I have a long history." Sandile Dikeni is 25 and he is not being arrogant.

He has accumulated experience most people don't acquire in a lifetime. A recent poem for his father that starts: "Father; my young days are old / the age of a boabab", says exactly that.

Dikeni, now a well-known and popular "people's poet" from the Cape Flats, wrote his first serious poem on a charge sheet while in detention in the Macassar Police Station in 1986. His first oral poetry performance was to his inmates - "a bunch of common crooks" - and "they loved it". He is sentimental about these memories.

But his mood shifts to anger. "OK, I'll give it to you, I'm going to rave."

Dikeni grew up in Victoria-West ("die Hondenes"), with what he calls a "shadow over my family". His father, George Dikeni, was involved in the Treason Trial, which led to the entire community being detained in 1968. People were never the same again.

He attended high school in the Ciskei where he won an essay competition and was involved in plays and poetry recitals as well as youth organizing. After school he left to study law at Wits University, but by 1985 "I had not passed a single course". This he attributes to his involvement in student politics.

IN THE SAME YEAR "the comrades in Victoria-West burned my grandmother alive", he states matter of factly. His grandmother apparently sided with his uncle, a councillor.

"It left a bad taste, and the family moved to Cape Town." Dikeni dropped out of university and decided to leave the country. When that became too risky he hitched back to Langa, but even there the Youth Congress went underground.

He went to the Strand to stay with a brother who lived in a hostel and started to organize the workers. Soon he was detained for three months - one in solitary confinement - where he wrote the first poem: "Guava Juice".

In 1987 he resumed his law studies, this time at the UWC and was elected a SRC member. Eventually he abandoned law, but he is still studying - languages and literature, which has since become his big love.

In 1989 he joined Cosaw.
"It was very helpful in facilitating the shift from activism to creative writing. Cosaw understood that the writing process is not an easy one and that there are people out there who need to write their first poem. They emphasized that that person need not be Breyten Breytenbach and doesn't need to attempt the Groot Afrikaanse Roman. It took people through a critical phase - dit was baie seer - and although the quality wasn't always the best, a lot of the people could eventually stand on their own feet".

Dikeni was vice-chairman of Cosaw: Western Cape Region from 1990 tot 1991. "We had a lot of problems. We tried to

work with workers, like Cosaw elsewhere in the country. But labour practices here are different and it didn't work. Also there were a lot of frustrating conditions, like certain cultural structures here, which made co-ordination difficult."

DIKENI RESIGNED his post and joined Caset, an organisation that produces cultural and educational audiocassettes. He is still a member of its board of trustees and now also helps with the Bush Radio Initiative, a community radio initiative run jointly by Caset and the UWC. He also works as a trainee journalist at *Die Suid-Afrikaan*, while still being involved in Cosaw workshops and talks.

"After going through a 'droë wit seisoen', I am now writing a lot again," Dikeni says. "I am working on a novel based on my grandmother's story."

He has "stacks of poetry" that hasn't been published. "I am sceptical of publishers. There was a time you could only get published as a black or a revolutionary. I first wanted to become sure that I am comfortable with my material, because there is lots of scope for patronizing.

"And I prefer oral poetry. It makes you merge with your audience."

Dikeni has just translated some of Antjie Krog's poetry in Xhosa and wrote a short story for a Cosaw anthology. His poetry has been published in many literary magazines.

SURRENDER

When children dance in the streets of dust
When wegkruipertjie is forgotten
And blok-blok my patille is something of the past
And when the little ones instead play comrade and boere soldier
And when all of them want to play the comrade part
Then I know, you shall surrender

When canes disappear from the staffroom
And students listen to Dialectical Materialism attentively
When messages about the afternoon's meeting fly around the classroom
And all the students want to host the checkpoint and rendezvous eagerly
I then know, you shall surrender

When guava juice flows all around the country
Its flavour making the Fascist jittery
When all shebeens are filled with new editions of Sechaba
Filled with youthful discussions on Sechaba - 'Inkulu Lendaba' Mayi Bo
I know, you shall surrender

When women mourn no more for their dead
You must acknowledge it is bad
When fashion gets out of fashion
And talks of evolution turn into those of revolution
I visualize your surrender

When the church congregation forgets to sing about the Heavenly Kingdom
And the preacher with not much choice declares Jesus a revolutionary
And the Bible becomes a potential bomb
And arms cache is synonymous with monastery
Hear my prophecy "Thou Shall Surrender"

When workers' arms start to fold
And the roar of machinery begins to fade
As the mode of exploitation in their eyes starts to unfold
Then my people's day will be made
And I can only strongly suggest, Surrender!!

kleinadvertensies

PERSOONLIK/PERSONAL

Die Takhare vir Vrede sê die waarheid is uit die mode

Riaan: moerse musiek, moerse dankie ...-.-. (morse kode)

Aandag manne: Vergeet van Koekie Zuurvogel en stuur jul pennevrug aan: Doos, Bus 370, Stellenbosch, 7600

Aan Tahier: I want to fall from the stars straight into your arms - liefde Christo. Jy weet honestly.

Baba-duiweltjie: I love you but don't worry... This is probably just a lifetime thing. Fun Wolle.

Horakus en Luitenant. Die Blougatte is regse kalante.

Slow dancing gay man, 37, soek vriende. Lesbiërs en oopkop heteroseksuele welkom vir vriendskap. Skryf aan: Bus 6230, Bloemfontein, 9300.

Models needed for Painting Department, Technikon Witwatersrand - 8am to 3pm. Phone 615-3454

DIENSTE/SERVICES

Afrikaanssprekende Rus bied klasse aan in Russies - skakel Albert (011) 482-3838

Take A Japanese Ofuro
Intensive weekend of Japanese language, culture & education. Enroll for March & April. Tel: (011) 393-1020 code 64861 (24 hrs.)

Redigering, proeflees, vertaal- & tikwerk op rekenaar - Bel Nico Roos by (021) 948-8456.

Let us help you with your washing & ironing. See Ethel, 7A Hendon Street, Yeoville (just after the Harrow Rd intersection). We are open 7 days a week, 7am to 7pm. Our prices are reasonable, our service is excellent - especially for single people.

FLOTATION TANK: relax body and mind in a warm peaceful zero-gravity environment. SHIATSU THERAPY - Japanese therapeutic system - Improves health, by removing fatigue causing elements and stimulating the body's innate recuperative powers. Tel Jen (011) 435-7721

Translations done in Afrikaans, English, French, Spanish & German. Tel: (012) 546-1925

ACUPUNCTURE: Calms, strengthens & stops pain. It can treat or prevent many illnesses by addressing their root causes. Tel: (011) 643-4418 Sarah Hewland, Dip.Ac (UK), Clin, Cert (Nanjing)

TIK- EN VERTAALWERK
Bel Louise by (012) 46-6577

DIENSPLIG ADVIESDIENS
Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor diensplig, skakel:

Durban - (031) 301-5663 Richard (w)
Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h)
Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
Grahamstad - (0461) 26067 Rudi (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkragte vroue. Ons bied ook werkwinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES
Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

EVENTS/GEBEURE

IRENE VILLAGE MARK - 08/02/92, Smuts Huis-museum, Irene. Is jy op soek na iets anders of voel jy lus om net in 'n rustige atmosfeer te kuier. Besoek ons die tweede Saterdag van elke maand

vanaf 9vm - 2nm. Vir verdere besonderhede skakel (021) 667-1659

UBUNTU COUNTRY MARKET
Every Saturday 9am - 3pm. Bio-dynamic & organic farm produce, as well as leading craftsmen exhibiting & selling wares. Live entertainment and good food - take the N4 Highway to Witbank and the Boschkop/Donkerhoek turnoff, or phone (012) 802-0733 for more information.

MARK/MARKET

STET STET STET
Die jongste Stet (7.1) is uit/in. Dit hou min verband met die konsensus-werklikheid. Dis 'n crack-up-uitgawe. Kry dit in die hande.

PHAMBILI BOOKS:
Huge selection of Academic Titles
22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED: Second-hand, Left Wing Books in good condition.
Phambili is buying
Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

Om 'n advertensie op dié bladsy te plaas, bel vir **Louwrins Potgieter** by (011) 836 2151, stuur 'n faks na 838 5901 of skryf aan **Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113**. Dit kos R15 vir 25 woorde of 'n gedeelte daarvan. Persoonlike advertensies korter as 25 woorde sal gratis geplaas word.

Die spertyd is Dinsdagmiddag 12 uur voor publikasie

Ons tyd het aangebreek

Die jaar 1988 was 'n donker een vir Suid-Afrika: vasgevang in die brutale bewind van PW Botha en 'n streng Noodtoestand. Op 4 November dié jaar het 'n nuwe publikasie die lig gesien wat dié nasionale swartgalligheid uitgelag en uitgedaag het: Vrye Weekblad, die eerste Afrikaanse koerant wat hom vir 'n volwaardige demokrasie en 'n oop, nie-rassige gemeenskap beywer het. ("Die Nuwe Stem vir 'n Nuwe Suid-Afrika", het ons onself toe al genoem - meer as twee jaar voor die FW de Klerk-weergawe daarvan populêr geword het.)

Miskien was ons ons tyd 'n bietjie vooruit. Maar ons het bly vaskleef aan ons beginsels en ons reguit styl, en vandag kan ons met trots en met reg sê: Ons tyd het aangebreek.

Geen denkende Afrikaanssprekende - regs, links of op die draad - kan regtig meer sonder die prikkeling, inligting en vermaak van die nuwe Vrye Weekblad klaarkom nie.

En hier is nou 'n laaste geleentheid om dit goedkoop in die hande te kry, want ons verkoopprijs styg baie binnekort.

Teken in op Vrye Weekblad vir net R110 per jaar, of probeer dit net vir ses maande teen R60 (BTW en aflewering ingesluit). Vul dié vorm vandag nog in en stuur met 'n tjek of poswissel aan:

VWB Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113

Naam.....

Adres.....

.....

.....Poskode.....

NP naby skitter-sege?

DIE wenkbroue - en 'n paar mondhoeke - het Maandag gelig toe *Die Burger* in 'n vet opskrif op die voorblad aankondig: "SA kom naby skittersege."

En eintlik het die berig gegaan oor die Suid-Afrikaanse krieketspan se nederlaag teen Wes-Australië in Perth. (*Die Burger* noem hulle sommer Springbokke, en so ook *Beeld*, wie se hoofopskrif op dieselfde berig gelui het "Mooi so, Springbokke!")

Politieke kenners voorspel nou dat die KP die Potchefstroomse tussenverkiesing met hier by 'n duisend stemme kan wen. As die NP met minder as duisend stemme verloor, gaan die opskrif in *Die Burger* van 20 Februarie seker lees: "NP kom naby skittersege". En *Beeld*'s'n: "Mooi so, Nattes!"

Wenland

Dié storie laat Brolloks dink aan 'n storie wat 'n oud-redakteur van 'n bekende Afrikaanse oggendblad, deesdae hoogleraar in Joernalistiek aan 'n ewe bekende Afrikaanse universiteit, graag vertel.

Tydens 'n studiereis in Amerika vra 'n media-akademikus aan hom: "Waarom wil julle nog joernaliste oplei, Suid-Afrika is dan besig om in duie te stort?"

Die oud-redakteur vertel dikwels met groot bravade dat hy toe as volg geantwoord het: "As Suid-Afrika wel in duie gaan stort, is daar soveel te meer 'n behoefte aan goed-opgeleide joernaliste om die indiestorting te beskryf."

Dan sou *Die Burger* se opskrif bo-aan sy storie oor hoe Suid-Afrika in duie gestort het, seker lui: "Suid-Afrika was byna 'n skitterende wenland."

Wat het van Lothar geword?

As Bittergal 'n generaal of 'n senior offisier was, sou hy baie paranoïes gewees het. Want deesdae word sulke mense darem maklik sommerso vir die wolwe gegooi.

Vat nou maar vir Lothar Neethling, hy van die Doepa-hofsaak. Tot onlangs was dié adjunk-kommissaris van polisie en doktor in aptekerswese die trots van die volk en die blue eyed boy van die regering en die polisiemag. Spesiale helde-vererende artikels is kort-kort oor hom geskryf en dokumentêre oor hom gemaak.

Toe doen hy net wat van hom verwag word en raak in 'n hofsaak met *Vrye Weekblad* betrokke, en verloor die saak. Volgens die regering kon hy niks verkeerd gedoen het nie, want die regter het bevind hy het gif aan die polisie se moordbendes gegee en tot vandag toe sê die regering en regter Louis Harms sulke goed het nooit bestaan nie.

Maar toe is daar skielik laat laasjaar 'n omsendbrief deur die kommissaris van polisie dat Lothar nie meer hoof van die forensiese afdeling is nie, maar dat hy 'n konsultant geword het. En die ink op dié brief was skaars droog, toe tree arme Lothar heeltemal af as "medies ongeskik".

Vir hom was dit 'n skop in die tande, want daar was geen behoorlike aankondiging nie en geen afskeidspartytjie nie. Dié is gebruiklik vir enige aftredende generaal, wat nog te sê 'n beroemde een soos Lothar.

Maar moenie heeltemal jammer wees vir hom nie. Sy mediese ongeskiktheid beteken 'n groter pensioen en belastingvrye gratifikasie.

Bittergal hoor hy gaan 'n goue handdruk van by die driekwartmiljoen rand en 'n maandelikse pensioen van om en by R8 000 'n maand kry.

Miskien staan *Vrye Weekblad* nou tóg 'n kans om 'n deel van sy R1 miljoen regskostes terug te kry.

En Bittergal wonder waar o waar gaan Klaus Peter Constantin Otto von Lieres und Wilkau die geld kry om sy regskostes te betaal?

Niks nuuts nie

"The economic crisis exacerbates strains. And the Old Guard is taking advantage. The bureaucracy remains permeated by Nationalists. Former apparatchiks are now in the enviable position of being able to sabotage the government's policies from within while their ideological leaders criticise them from without. These frustrations make nationalism a convenient rallying cry..."

Ja, dis hoogs waarskynlik dat 'n politieke ontleder oor 'n jaar of drie dit oor Suid-Afrika gaan skryf.

Maar eintlik is dit Henry Kissinger se woorde in 'n artikel oor Rusland en die omliggende republieke se huidige probleme - vervang net "Nationalist" met "Communist".

Daar is ook niks nuuts onder die son nie.

Nog een

Dis nogal 'n lekker spelletjie. Wie het die volgende gesê: "None of this will happen with a snap of the fingers - but it will happen. And the test of a plan isn't whether it's called new or dazzling. The people aren't impressed by gimmicks; they're smarter on this score than all of us in this room. The only test of a plan is: Is it sound and will it work?"

Is dit 'n wyse kommentator oor Kodesa en die planne vir 'n tussentydse ANC/NP-regering? Kon net sowel gewees het. Eintlik was dit George Bush in sy State of the Union-toespraak.

Die dag in Oos-Berlyn

deur **PETRA MÜLLER**

DIT het kate-en-honne gereën die dag in Oos-Berlyn. Ek is in 'n dik reënjas en onder 'n dik reënjas by Checkpoint Charlie deur, en dit het in my mond ingereën toe ek vir die stroewe Volkspolizisten vertel wie en wat ek is; en die reën het van hul blou pette afgeval soos van 'n geut.

Ek was te nat om vir hulle bang te wees, en buitendien, Gott-O-Gott was my metgesel. Dit was wat Tante Martha, my gasvrou in Wes-Berlyn, gesê het toe ek haar vertel het ek gaan op my eie vandag deur Oos-Berlyn toe. En sy het haar hande gewring.

Maar ek moes gaan, want ek had 'n sending. Skoonma in Suid-Afrika het my gevra om te gaan kyk na Potsdam, wat deel is van Oos-Berlyn, en waar sy grootgeword het.

Ek moet gaan kyk hoe lyk die mooi Potsdam, van waar sy in 1933 vir Hitler weggevlug het - want Skoonma is 'n half-Jodin.

En dit gaan ek doen, want sulke sendings kom 'n mens na.

Maar toe ek daar op my eie in die gietreën in Oos-Berlyn staan, besef ek Potsdam is te ver vir hierdie dagbesoek. En nou dat die aarde voor my wegspoel, sou ek ook nie in die Potsdampaleis se beroemde tuine kon rondloop nie.

Ek bring die dag deur in die ou kunsmuseum waar 'n groot deel van die skatte wat koloniaal-Duitsland geroof het, te sien is in 'n troebel, grou lig wat hoog bo uit verwasemde vensters val. Die Ishtar-poort is hier, en die Pargamon-friese. Ag, Babilonië, jou goud en blou glasuur.

EN DAAR OORVAL 'N VREESLIKE verlange my na my land en sy mense van wie ek toe reeds twee maande weg is. Ek eet 'n droewe broodjie in die droewe kafeteria, en kyk na die mense in hul jaste, wat almal soos nat hoenders lyk, nes ek. En ek hardloop die middag oor die plein voor die reën uit tot by die halte waar ek die bus moet haal wat my terugbring na Charlie.

En daar staan die vroultjie, waterdruppelend soos ek.

"O Gott O Gott", jammer sy, "wie kommen wir bloss dahin?"

En sy wys met haar sambreelpunt na die oorkant van die straat, wat nou soos 'n rivierrand rustig kabbel. Die bus gaan ons dáár in die ooste optel, nie hier by die halte nie.

Moedertjie, sê ek vir haar, ek help jou oor. "Aber ich bin lahm!" roep sy.

Mank. En sy wys na die een voet, wat hoog opgebou is. Baie mank. En sy vertel my dat dit die oorblyfsel is van polio én 'n ski-ongeluk... ja, sy was waagsaam in haar jeug. Ek kyk af in haar

gesiggie. Sy is een van die stad se grys vroultjies, toegebind en opgebondel in 'n kopdoek, twee jaste, lang kouse, sokkies, stewels... die wysvingerpunt van die regterhand se handskoen makeer, en die vingermat wat daar uitsteek, is vuil. Met dié handjie klou sy aan my arm.

Daar kom reeds die bus! jammer sy.

En ek gryp haar hele lyf vas en roei haar oor die straat dat die water van ons wegspat, en toe ons saam-saam in die bus neersy, gee die ander gyses van ons pad.

NOU GRYP SY MY MET ALBEI hande vas. Wie is ek, en waar kom ek vandaan? 'n Reisiger uit Suid-Afrika, vertel ek.

Suid-Afrika? Ook die gyses rondom ons draai hulle koppe na ons. Aan die vroultjie se gesig sien ek my land is vir haar so bekend soos die swartkant van die maan. Süd Aafrika, kry sy dit uit. Gott O Gott, wie weit ist das van hier?

Daar sit ek toe sonder woorde. Hoe ver is dit hiervandaan?

'n Mens vlieg, sê ek vir haar, hiervandaan af suid oor die Alpe, die Mediterreense See, die Sahara, die woude van midde-Afrika, die savannas, oor die ganse Afrika tot by die onderste punt, waar daar 'n groot plat berg uit die see opstaan. Teen dié berg woon ek; dis die end van Afrika.

Ek kyk rond. Die burgers van Oos-Berlyn sit roerloos en luister.

Sonne, sê een man.

Ja, sê ek, immer Sonne.

Skryf dadelik, sê die vroultjie, vir my jou adres neer. Wanneer kom jy weer daar? Oor 'n maand of wat, sê ek. Ek skryf vir jou, sê sy, en sy bêre daardie stukkie papier in een van haar binnesakke.

En waar kom u vandaan? vra ek. Königsberg, roep sy, Königsberg am Baltikum! En sy vertel my van die wonderskone Königsberg. En wanneer gaan u daarheen terug, vra ek.

Maar die vroultjie antwoord nie. Sy kom kruip nader aan my tot ek elke geurtjie van haar ou jaste in my neus het. En toe niemand meer na ons kyk nie, fluister sy reg teen my oor: "Dahin geh' ich nie wieder. Der Rus hat sich das genommen."

Daar kom ek nooit weer nie. Die Rus het dit vir hom gevat.

En toe ek afklim, nog haar laaste woorde: kom tog veilig by jôu huis.

EK HET. EN EK HET NIEGEDINK dat ek ooit weer van haar sou hoor nie. Dit was maar net een van daardie stadsontmoetings wat met stormwater wegwas.

Maar toe ek my houpie pos deurwerk wat in my afwesigheid gekom het - lê daar 'n poskaart van haar! In 'n spinnekopskriffie stuur sy weer haar goeie wense, bedank vir die hulp en voeg daarby: Sie haben mir doch so gut gefallen, an dem Tag in Ost-Berlin...

Ek het tog só van jou gehou die dag in Oos-Berlyn.

TOE EK 'N WEEK OF WAT DIE kaartjie soek om vir haar te skryf, is dit weg. Dit maak my seer om daarvan te praat. Ek het die hu is omgekeer, dit was wêg. En dit het weg gebly.

Ek het van week tot week aan haar gedink: hoe sy sit en wag vir my antwoord. Miskien sou sy weer skryf, het ek gehoop. Maar sy het nie. Sy het seker gedink dit is - Gott-O-Gott - te ver vir 'n poskaart om te reis na daardie onvoorstelbare stad by die plat blou berg.

Op dié manier het sy by my gebly, terwyl sy ouer geword het en mens in die ruim begin te reis. Ouer en ouer in Oos-Berlyn. En toe die ware onvoorstelbare ding gebeur, en die mure val, het sy al hoe nader aan my gekom. Königsberg, sê sy vir my.

Ek sit dikwels met my voorvinger op die atlas. En dan vat ek die grootspoorlyn Noord-oos uit Berlyn, deur Landsberg, Schneidemühl, en Ebling na Königsberg, wat destyds Kaliningrad was, en miskien nou reeds weer Königsberg is. En ek wonder of sy ooit weer daar gekom het.

Maar ek dink nie so nie.

televisieprogr

Vrydag 14

TV1

- 5.55 Morning Message
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 No Jacket Required (repeat)
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.00 Telerama
- 3.30 Denver The Last Dinosaur
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Captain Power and the Soldiers of the Future
- 4.35 Another Life
- 5.00 Baby Talk
- 5.30 Fast Forward
- 5.57 Compass
- 6.00 News
- 6.15 Topspot
- 6.30 Gillette Sport

- 7.00 Tropical Heat - Action series
- 8.00 Die Nuus
- 8.30 Alabama Revue '91
- 9.00 Die Laaste Uitweg: Speurreeks
- 10.00 Diepwaters - Pillerreeks
- 11.35 Borg, Christian Borg - Avontuurreeks
- 12.25 Forever - St Valentine's Day movie: Romance between two young lovers starring Stephanie Zimbalist, Dean Butler, Beth Raines and John Frederick

CCV

- 11.00 Footsteps
- 12.00 Telerama
- 12.30 Who Needs Computers?
- 12.50 Front Runners
- 1.00 Tsa Sechaba (Sotho)
- 1.30 New Times (Nguni)
- 2.00 Ezodumo
- 2.30 Need to Know
- 3.00 School Talk
- 3.45 Duckland
- 3.55 Who Saw That?
- 4.00 Ezoxoshi Idada, Imibala (Nguni); Lefasa La Rena (Sotho)
- 4.30 Days of Our Lives
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Shell Road to Fame
- 6.30 Imalini
- 7.00 News
- 7.30 Sport
- 8.00 Gabriel's Fire - Police Drama Series
- 8.55 News Update
- 9.00 Film: Hatari - Action adventure set in Tanganyika, starring John Wayne (1962)
- 11.38 Long Live Love - St Valentine's Day music special with SA artists
- 12.38 CNN International

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 White of the Eye
- 3.00 The Smurfs
- 3.30 Dennis the Menace
- 4.00 Scooby Doo, Where Are You?
- 4.30 Mac and Mutley
- OOPTYD
- 5.00 Amen
- 5.29 Hyperama Pricebusters
- 5.30 Loving
- 6.00 Step by Step
- 6.30 The Simpsons
- INTEKENARE
- 7.00 The Haunting Passion
- 9.00 Shirley Valentine
- 10.50 Richard Claydeman
- 11.50 Everytime We Say Goodbye
- 1.20 The Fabulous Baker Boys
- 3.15 I Want To Live
- 4.45 An Unremarkable Life

Saterdag 15

TV1

- 6.25 Oggendboodskap
- 6.30 Agriforum
- 7.00 GMSA
- 9.00 TV-Tuis kombuis
- 9.20 A New Vision
- 9.30 Training and Development
- 10.00 Scuba Diving
- 10.05 Youth Scene
- 10.35 Onderste Bodem
- 10.45 Duckland
- 11.00 Robbie
- 11.10 Biekie in Speelgoedland
- 11.30 Ter Wille van Oorlewing
- 12.00 Tekkies
- 12.30 Yogi's Geat Escape
- 2.00 Topspot
- 6.00 Nuus
- 6.15 Kompas
- 6.20 Op Versoek - Musiekvideo's
- 7.00 Operasie Kobra - Aksiereeks
- 8.00 News
- 8.30 Seinfeld
- 9.00 Film: Rockabye - A mother's child is stolen while she's shopping. Starring Valerie Bertinelli and Rachel Ticotin.
- 10.35 Aaron's Way - An Amish family adapts to California

CCV

- 9.00 Disney Educational Series
- 9.35 Educational Rendezvous
- 10.30 Eduspectrum
- 11.00 Mazondi's Shop
- 11.10 World of Tomorrow
- 11.30 The Great Outdoors
- 11.35 DIY Building
- 11.40 Bona Celebrity Cooks
- 11.45 Living and Loving Baby Series
- 11.50 SOS
- 12.10 Just for You
- 12.55 Agriforum
- 1.25 Road to Health
- 1.35 Cross Over
- 2.00 Sport
- 5.57 Devotion
- 6.00 Family Matters - Sitcom
- 6.33 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
- 7.00 News
- 7.30 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
- 8.00 Film: Murder Times Seven - Richard Crenna stars as New York detective Frank Janek (1990)
- 9.40 Knightwatch - Drama series about a group of youths, founded by an ex-gang member, who fight crime
- 10.26 Pick a Tune
- 11.26 Sport

M-NET

- INTEKENARE
- 6.40 Parade Ring
- 7.00 Mousercise
- 7.30 Wake Rattle And Roll
- 7.55 The Little Flying Bears
- 8.20 Captain Zed and the Zee Zone
- 8.45 Alf Tales
- 9.15 Teenage Mutant Hero Turtles
- 9.40 Tiny Toon Adventures
- 10.05 The New Archies
- 10.30 The New Generation
- 11.00 He's Not Your Son
- 12.30 Bon Voyage
- 1.00 Throw Momma From the Train
- 2.30 African Wave
- 3.00 Supersport
- OOPTYD
- 5.00 Supersport
- INTEKENARE
- 7.00 Blind Justice
- 9.00 Family Business
- 11.00 It's My Turn
- 12.35 Red Heat
- 2.15 Blood Money
- 3.45 The Naked Sun
- 5.15 Jean-Michel Jarre: A City in Concert

Sondag 16

TV1

- 8.00 CTV
- 10.00 University of the Air
- 11.00 Music and the Spoken Word
- 11.30 Pumpkin Patch
- 11.40 Welie Walie
- 11.50 Zet
- 12.00 Zapmag
- 12.30 An Enemy Among Us
- 1.30 Flemi
- 2.00 Swerwerskos
- 2.30 C'mon Geese
- 3.00 Ambraal
- 3.30 Ride the Wild Surf

- 5.00 Beyond 2000
- 5.45 Streetwise
- 6.00 Lifestyle
- 6.30 Face to Face
- 6.40 Thy Kingdom Come
- 7.00 50/50
- 8.00 Nuus
- 8.15 Agenda
- 9.00 Uitdraai - 'n Liefdesdriehoek op die platteland met Anna-Mart van der Merwe
- 10.30 Sounds Country
- 11.00 Topspot: Springbok Cricket Saga

CCV

- 10.00 Impressions
- 12.00 Magnificat - Classical music
- 12.30 Gospel Gold
- 1.00 Emmanuel - Church service (Sotho)
- 6.00 Masakhane, Masidumise (Nguni); Tumelo, Ichtus (Sotho)
- 7.00 News
- 7.30 In Depth
- 8.00 Giant Nile (Final)
- 8.30 A Man in the Family - Sitcom
- 9.00 Booker - Action series
- 9.53 Jazz Jazz Jazz
- 10.53 Knightwatch (Repeat in Xhosa)

M-NET

- INTEKENARE
- 7.00 East-Net open
- 7.01 Swarg Yahan Narak Yahan
- 9.30 Essence
- 10.00 Selected Tamil Music Hits
- 10.30 Canal Português
- 1.30 The Campbells
- 2.00 Treasure Seekers
- 3.00 Everytime We Say Goodbye
- 4.35 Miss SA in the USA
- OOPTYD
- 5.00 Supersport: Sokker, Rugby
- INTEKENARE
- 7.00 Carte Blanche
- 8.00 The Verdict
- 8.30 Rocky II
- 10.30 The Phil Donahue Show
- 11.30 Supersport: Tennis

Maandag 17

TV1

- 5.55 Morning Message
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.00 Telerama
- 2.30 I Need To Know
- 3.00 Youth Scene
- 3.30 Barney
- 3.40 Tiny Tales
- 3.45 Pumpkin Patch
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Bravestarr
- 4.30 The Mysterious Cities of Gold
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose Jare
- 5.57 Compass
- 6.00 6 on 1
- 6.30 Katsand Dog
- 7.00 Murder, She Wrote
- 8.00 Die Nuus
- 8.30 Agenda
- 9.00 Die Guldenburgs - Duitse strooisage
- 10.00 Nuus
- 10.05 Topspot
- 11.00 Eureka (3) - Avontuurreeks van 7 episodes oor 'n Europese ruimteprojek.

CCV

- 11.00 Footsteps
- 12.00 Telerama
- 12.30 Dealing with Dogs
- 12.40 The Art of Retail Selling
- 12.50 Succedd, Success
- 1.00 Toyota Top 20
- 2.00 Movie Focus
- 2.30 Need to Know

- 3.00 School Talk
- 3.45 Stress - Are You Coping?
- 4.00 Smoggies
- 4.30 Days of Our Lives
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Crime Watch
- 6.30 In Depth
- 7.00 News
- 7.30 ZD - Music videos
- 8.25 Murphy Brown
- 8.55 News Update
- 9.00 Head of the Class - School sitcom
- 9.27 Knots Landing
- 10.20 Wise Guy - Action Series
- 11.15 Dancin' to the Hits

11.40 CNN International News

M-NET

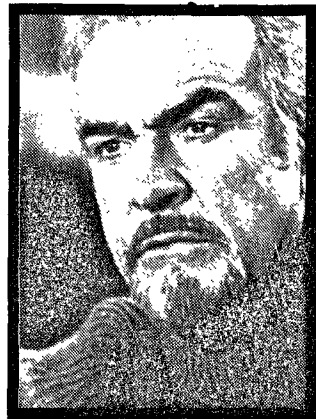
- INTEKENARE
- 10.30 Death Wish IV: Crackdown
- 12.05 Videofashion
- 3.00 Tiny Toon Adventure
- 3.30 Slimer
- 4.00 Scooby Doo, Where Are You?
- 4.30 Talespin
- OOPTYD
- 5.00 Drexell's Class
- 5.30 Loving
- 6.00 Fresh Prince Of Bel Air
- 6.30 Duet
- INTEKENARE
- 7.00 Black Widow
- 8.40 Dairybelle Health Club Challenge
- 9.00 The Civil War
- 11.00 Haunting Passion
- 12.35 Madame Rosa

Dinsdag 18

TV1

- 5.55 Oggendboodskap
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.03 Telerama
- 2.30 Psychology of the Air
- 3.00 Disney
- 3.30 Tamboeroekieman
- 3.35 Dr Kleiman se Kaskenades
- 3.45 Welie Walie
- 4.00 Dis Waar
- 4.05 Die Ander Ek

- 4.30 Tekkies
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose Jare
- 5.57 Kompas
- 6.00 6 op 1
- 6.30 Legkaarbonansa
- 7.00 Agter Elke Man
- 8.00 News
- 8.30 Agenda
- 9.00 Rescue 911
- 10.00 News
- 10.05 Film: Anzio - War drama centering on the battle of Anzio, based on the book Anzio by Wynford Vaughan-Thomas. With Robert Mitchum, Peter Falk, Arthur Kennedy, Earl Hilliman, Robert Ryan, Wolfgang Preiss and others. Director: Edward

- Dmytryk.
- 12.05 Sex Talk - Virginity Today

CCV

- 11.00 Footsteps
- 12.00 Telerama
- 12.30 Cross Over
- 12.55 Educational Programme
- 1.00 Pick a Tune
- 2.00 After 8 (Magazine)
- 2.30 Need to Know
- 3.00 School Talk
- 3.45 Use or Abuse? Drugs and alcohol in SA
- 4.00 Tom & Jerry
- 4.40 Days of Our Lives
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Siyaphi (Nguni); Madireng II (Sotho)
- 6.30 New Times (Nguni); Ntome Tsebe (Sotho)
- 7.00 News
- 7.30 526 (Nguni); Di Wele Makgolela (Sotho)
- 8.00 Velaphi II (Nguni); Tsa Sechaba (Sotho)
- 8.30 Regional Magazine
- 8.55 News Update
- 9.00 Cheers - Comedy series
- 9.28 Film: Broken Angel - A mother and father hear their daughter has been killed in a street gang shoot-out. (1988)
- 11.02 Dagnet - Detective series
- 11.26 CNN International

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 Red Heat
- 12.10 60 Minutes: The Flying Fruit Flies
- 3.00 Tiny Toon Adventures
- 3.30 Slimer
- 4.00 Scooby Doo
- 4.30 Talespin
- OOPTYD
- 5.00 Blossom
- 5.30 Loving
- 6.00 Midnight Caller
- INTEKENARE
- 7.00 Ski Patrol
- 8.35 Box Office America
- 9.00 Supersport: Best of English Soccer
- 11.00 He's Not Your Son
- 12.35 Camorra

Swak lokprent doen meer skade as goed

Woensdag 19

TV1

- 5.55 Morning Message
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.00 Telerama
- 2.30 Need to Know
- 3.00 Educational Rendezvous
- 3.30 Winnie the Pooh
- 4.00 Bible Story
- 4.05 Zorro: The Legend Continues
- 4.30 Zapmag
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose Jare
- 5.57 Compass
- 6.00 6 on 1
- 6.30 The Family Man - Widowed fireman Captain Jack Taylor (Gregory Taylor) copes with four kids
- 7.00 Timber - Drama series about South African lumberjacks
- 8.00 Nuus
- 8.30 Agenda
- 9.00 St Eligius - Hospitaal Dramas
- 10.00 Nuus
- 10.05 Kuns op Een/ Arts on One

CCV

- 11.00 Footsteps
- 12.00 Telerama
- 12.30 Sharp - Educational series
- 1.00 Ngomgqibelo/KaMokebelo
- 2.00 526
- 2.30 Need to Know
- 3.00 School Talk
- 3.45 Dealing with Dogs
- 3.55 Allied World of Money
- 4.00 C.O.P.S.
- 4.40 Days of Our Lives - Soap opera
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Ripley's Believe It or Not
- 6.30 Drive-O-Mania - Game show
- 7.00 News
- 7.30 In Depth
- 8.00 Alien Nation - Futuristic action series by Kenneth Johnson, creator of 'V'
- 8.55 News Update
- 9.00 Evita Peron (3) - The life, loves and rise to power of the legendary Evita Peron, with Faye Dunaway as Evita.
- 9.52 Cop Rock - Police dramas with music, a new genre
- 10.44 CNN International News

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 Catch Me If You Can
- 12.10 Dairybelle Health Club Challenge
- 3.00 Tiny Toon Adventures
- 3.30 Slimer
- 4.00 Scooby Doo
- 4.30 Talespin
- OOPTYD
- 5.00 Three's Company
- 5.30 Loving
- 6.00 Get A Life
- 6.30 Designing Women
- INTEKENARE
- 7.00 Rent-a-Cop
- 8.40 60 Minutes: Saddam's Secrets
- 9.00 Supersport: Sokker
- 11.00 Family Business
- 12.50 Words and Music

Donderdag 20

TV1

- 5.55 Oggendboodschap
- 6.00 GMSA
- 9.00 CTV
- 11.30 Santa Barbara
- 12.00 Larry King
- 1.00 Headline News
- 1.30 Business Day
- 2.03 Telerama
- 2.30 Psychology of the Air
- 3.00 Eduspektrum
- 3.30 Walter, die Wasbeer
- 4.00 Dis Waar
- 4.05 Die Tweede Vrou
- 5.00 Santa Barbara
- 5.30 Rustelose Jare
- 5.57 Kompas
- 6.00 6 op 1
- 6.35 Brakanjan en die Drie Muskietiers
- 7.00 Arende II
- 8.00 News
- 8.30 Agenda
- 9.00 The Golden Girls - Sitcom series with Beatrice Arthur, Rue McClanahan, Betty White and Estelle Getty
- 9.30 FBI: The Untold Story - Series based on actual FBI cases
- 10 News
- 10.05 Diagonal Street
- 10.30 Melba
- 11.20 Atlantic Realm (Final)

CCV

- 11.00 Footsteps
- 12.00 Telerama
- 12.30 Moving On - The Right Career
- 12.50 Road to Health
- 1.00 ZD - Music videos
- 2.00 Ntome Tsebe
- 2.30 Need to Know
- 3.00 School Talk
- 3.45 Mazondi's Shop

- 3.55 Living & Loving
- 4.00 Mon Pe
- 4.40 Days of Our Lives
- 5.30 The Bold & The Beautiful
- 5.57 Devotion
- 6.00 Toyota Top 20
- 7.00 News
- 7.30 KeNyalang - Sotho drama series; Ezodumo (Nguni)
- 7.45 Hlala Kwafafileyo (Nguni)
- 8.00 After 8
- 8.25 Royal Family - Sitcom
- 8.55 News Update
- 9.01 Evita Peron - Final
- 9.54 Siedgehammer - Detective comedy
- 10.20 Movie Focus
- 10.50 CNN International

M-NET

- INTEKENARE
- 10.30 The Fabulous Baker Boys
- 3.00 Tiny Toon Adventures
- 3.30 Dennis The Menace
- 4.00 Scooby Doo
- 4.30 The Wide World Of Kids
- OOPTYD
- 5.00 Charles In Charge
- 5.30 Loving
- 6.00 The World of Panasonic
- INTEKENARE
- 7.00 Mass Appeal
- 8.40 60 Minutes: Cassandra
- 9.00 Camera 7
- 10.00 WIOU
- 11.00 Shirley Valentine
- 12.45 When Father Was Away On Business

WANNEER gaan die SAUK en in besonder TV1 besef dat die "mode" om sogenaamde lokprente ("Die maak van ...") te wys voordat 'n nuwe TV-reeks begin sleg kan boemerang as daardie dokumentêre program nie só beplan is dat dit genoeg sê om te prikkel sonder om die reeks se geheime te verklap nie en steeds genoeg hê om te sê sodat dit 'n uur se spits-kyktyd regverdig?

Arende II: 'n Spesiale voorskou was 'n baie goeie voorbeeld van hoe so 'n "lokprent" op die ou end teen-produktief kan werk deur kykers in groot mate hul geesdrif vir die nuwe reeks te laat verloor. Die program was swak beplan met dikwels ongemotiveerde spronge van akteurs wat oor hulle karakters praat na tegniese kunstenaars wat iets van hulle kuns vertel (met SWAK beplanning deur Eindbeheer, neem ek aan, die betrokke aand, wat net vóór die slot van die kunstregisseur se demonstrasie 'n spul advertensies inprop). Boeiende brokkies inligting, soos die klein vertoning deur die klankingenieur oor die "skedulering" van byklanke, is afgewissel met frustrerend inligtinglose vertellings deur onder andere die grimeerkunstenaar. Wát is die "sweet" wat sy gesê het sy op die akteurs gespuit het in die Sederberge? Was dit net water, of is dit 'n spesiale vloeistofmengsel? Dit is wat die leek se aandag sal trek. Nie hoe die kykers gegril het vir die gespuit nie.

En die gederms-uitryg van die onderskeie akteurs oor hoe hulle hulle besondere karakters sien, is onnodig, vervelig en dien geen doel voordat die reeks begin nie. Dit is tog deel van die pret van so 'n TV-reeks om die karakters geleidelik te "ontdek", om te begin wonder oor die beweegredes vir onder andere die Jana Cilliers-karakter se optrede. Dit is nie nodig dat alles vir die kyker voor die tyd met 'n lepel ingegee word nie.

Paul C Venter se draaiboek is ook heeltemal sterk genoeg om die kyker van meet af aan te laat besef: hier het ons 'n spanningselement, 'n raaisel rondom 'n onaangename geheim. Die onderskeie karakters, uittreksels en ongelukkig Venter self het nou met die lokprent dié geheim vir die intelligente kyker bederf.

Nic de Jager se jovialiteit as verteller het ook algaande al meer irriterend geword, soos die "Ja, die wedloop tussen Sloet en kapt Kerwin (in die eerste *Arende*) is simbolies...", en 'n bietjie later: "Ja, die stryd tussen Mees en Sloet is 'n lank nie verby nie..."

Soms is stellings ook gemaak soos luit Granger kan die "doodsengel" van die reeks genoem word, of *Arende II* is 'n "spanningsdrama uit die boonste rakke". Dit skep verwagtings by die kyker. Wanneer die akteur wat Granger speel die rol dan nie so onheilspellend speel nie, maar bloot gemeen, gaan selfs die bietjie slaankrag wat hy andersins sou gehad het verlore. En die stadige eerste episode was nog lank nie die begin van 'n "spanningsdrama uit die boonste rakke" nie deels omdat die dramatiese hoogtepunt deur swak spel en slordige regie verlore gegaan het.

Miskien moet die TV1-base 'n oomblik gaan nadink oor dié nuwe mode wat hulle begin het met Afrikaanse reekse. *The Big Time* het geen vooraf-lokprent gehad nie. En ek kan my indink dat die spul Suid-Afrikaners wat skielik Grieks moes speel waarskynlik heelwat bitterlik snaakse oomblikke opgelewer het. Maar Chris Karedes en Kie het hulleself verkoop: in die reeks en in karakter en met 'n wonderlike storie. Miskien sou *Arende II* dit ook sonder "hulp" reggekry het. Nou sal ons nie weet nie...

Die waarheid bietjie opge-"drama"

Praat van modes: iets waarvan Amerikaanse TV-kykers kennelik baie hou (en ons, te oordeel na die gewildheidsyfers) is TV-opnames van sogenaamde "ware gebeure". Dit kan heldedade wees, polisie-optredes, of net toonbeelde van die mens se waagmoed onder onnatuurlike omstandighede. Die noodsaaklike element is egter dit moes rêrig gebeur het.

Dié stukkies outentieke film word dan netjies verpak en vir die kyker as 'n TV-reeks aangebied deur iemand wat duidelik gekies is omdat hy die vermoë het om gesag in te boesem en sodoende die nodige dramatiese atmosfeer kan skep. Kyk maar na *Rescue 911*, met William Shatner wat skaars 'n ooglid knip, of *FBI: The untold stories*, met Pernell Roberts wat vryelik omgaan met frases soos "The FBI's worst nightmare".

Maar die beste nog is *The Spectacular World of Guinness Records*, wat volgende Woensdagaand 26 Februarie om 6nm op CCV-TV begin. Miskien is dié reeks veral so vermaaklik omdat die aanbieder, David Frost, met heelwat ironie en selfs 'n tikkie spot met die verstommende feite omgaan. Soos iemand tereg opgemerk het: voorheen is van mense soos Columbus gesê: "He was a man with a mission", of na Galileo verwys as "Dreamer and doer". Hier verwys laasgenoemde na Lorenzo Amato, wat nogal 'n Suid-Afrikaner uitgestof het deur die wêreld se grootste peperoni-pizza te maak, terwyl "die man met die roeping" die rekord wou opstel vir die langste sprong wat nóg van een toringgebou se dak na 'n ander onderneem is per motorfiets...

Dilemma met audio 1 en 2

Dit is seker nou al drie jaar dat ons probeer om die Franse flik *Paroles et Musiques* met Catherine Deneuve en Christopher Lambert te sien te kry. Die eerste keer was by 'n Franse rolprentfees, waar die film halfpad gebreek het. Groot was ons blydschap toe ons so anderhalf jaar gelede sien die flik word op M-Net vertoon. Met die stel van die video-opnemer is die rooi knoppie pligsgetrou gedruk sodat die Engelse klankbaan opgeneem kon word. Maar met die terugspeel het die Engels so twee sinne gehou toe daar skielik 'n effense tegniese steurnis is en net daar praat almal Frans. Ons probleem was nie uniek nie, het ons later by 'n hele paar mense gehoor, wat almal soortgelyke "onaangename" ervarings met video-opnames van M-Net-fliks gehad het.

Nou, amper twee jaar later, word *Words and Music* weer op M-Net vertoon, Woensdagaand om 00:50vm in die nag, wêér met Frans op audio 1. By navraag het 'n woordvoerder by die tegniese afdeling van M-Net gesê ouer dekodeerders het die probleem dat hulle outomaties oorskakel na audio 1 as daar 'n tegniese probleem is of swaar weer die ontvangs vertroebel. Die nuwe dekodeerders sal egter op die rooi liggie bly as dit van die begin van die opname so gestel is. Hy het bygevoeg M-Net-kykers met ou dekodeerders kan net hulle dekodeerders na hulle naaste M-Net-kantoor neem, waar dit opnuut gekodeer sal word.

Foto: ANDREA VINASSA

uitgeweke monoloog

Die akteur en musikant Russell Copley (bo) bied Sondagaand 'n "hartstogtelike monoloog" by die Theatre Voltaire aan. Die stuk, *Vox - The Son of Man*, is deur 'n Suid-Afrikaanse uitgewekende in Amsterdam geskryf. Alan Bell het so sestig jaar gelede politieke asiel in Holland ontvang en staan bekend as 'n soort William Blake onder die uitgeweke-gemeenskap. Copley sê die monoloog is in die Duitse ekspressionistiese tradisie en is 'n soldaat se konfrontasie met "sosiale en morele issues in 'n hedendaagse Utopia". Theatre Voltaire begin om 8nm by die Black Sun in Rokeystraat, Yeoville. Warren Remington voer sy eie gedigte, *Pirate Love*, op.

market
theatre

832-1641

Internatoinal Jazz pianist
ABDULLAH IBRAHIM
in concert with Ekaya - Basil Mannenburg Coetzee
Mon - Fri 8pm, Sat 6 - 9pm

UPSTAIRS AT THE MARKET
The Market Theatre and Mouthpeace present
Andrew Buckland's **BLOODSTREAM**
Directed by Janet Buckland
Starring Andrew Buckland and Li Newman
Mon - Fri 8.15pm, Sat 6.15pm and 9.15pm

THE LAAGER
THE MEETING
By Jeff Stetson
Directed by John Kani
Starring Sydney Chama, Louis Seboko and Seputla Sebogodi
Mon - Fri 8.15pm, 6.15pm and 9.15pm

Kippies at the MARKET
Rene McLean Quintet

MARKET GALLERIES
Peter Ntobeni - eclectic utilitarian objects

Absent fathers, lost sons

BOYZ 'N THE HOOD

With Ice Cube, Cuba Gooding, Morris Chestnut, Larry Fishburne
Director: John Singleton

ANDREA VINASSA

YOU know it's a black movie when there's a message at the beginning or the end about how to do the right thing, how evil drugs are and how many black men die violent deaths in the streets.

Much has been made of Spike Lee's insistence on portraying black people in "normal" situations, not just as villains and clowns as mainstream Hollywood is wont. But Lee's obsession with race, class and colour, with difference, prevents him from exploring black society on its own terms. I'm not knocking his oppositional stance, his expression of rage against inequality, for much of black life is indeed lived in the shadow of white life. It's just gratifying to see a "black film" which does not look like a "black film".

The 24-year-old John Singleton takes a more pro-active stance. Without constantly reminding us of differences, the them-and-us syndrome, he talks candidly about the precariousness of life as a black male in the 90s.

This is no jazzy-snazzy *To Live and Die* in LA in which ever more imaginative camera angles take precedence over human life, but a straight-forward look violence in American inner cities.

SUPERBLY STRUCTURED and paced, Single-

ton's autobiographical account is unflinching in its portrayal of alienation, sexism and loss of purpose in a world in which the protestant work ethic no longer provides redemption.

His is an assured and modest debut into the Hollywood maelstrom and his achievement is monumental: he does not pander to expectations, instead he explodes the tough guy myth created by Stallone and Schwarzenegger and John Wayne before them. This is the very Hollywood which has conditioned us to believe that machomen are invincible and omnipotent. He eschews stereotypes, moralism and judgmentalism, and above, all, is an excellent story-teller.

Unlike his white counterparts, the Scorsese's and the De Palma's, who portray a violent macho world without the desire to reform and uplift, Singleton is something of a social crusader. But he's not one of those defensive, finger-wagging types. He gives us compassion without sentimentality, attributing the crisis of masculinity to the absence of strong male role models.

Boyz 'n The Hood is emotionally charged without being manipulative, and shot without fancy camera angles and unrealistic lighting. It is a moving modern-day Greek tragedy, replete with female chorus to weep and wail at the climax.

And the best thing about John Singleton is that he's not scared of crying in front of girls.

'n Triomf vir Marita Napier

HENNING VILJOEN bespreek Kruik se aanbieding van Wagner se opera *Tristan und Isolde*

KRUIK se aanbieding van Wagner se *Tristan und Isolde* het my weer laat besef dat enige opvoering van hierdie opera altyd 'n uitsonderlike gebeurlikheid is wat die bywoning daarvan oral ter wêreld altyd iets spesiaals maak. Die opera se trefkrag is te danke aan die buitengewone eise wat aan die dirigent, die orkes en die hoofkarakters Tristan en Isolde gestel word, en ook die aard van die universele tema, wat gegrond is op passiewolle liefde wat geen konvensies of moraliteit ken nie en dus tot die dood gedoem is.

Musikaal gesproke kan die hoofsangere en die dirigent van Kruik se aanbieding vergelyk word met die beste wat vandag op die wêreld se groot operaverhoë gehoor kan word.

Ek het nie Kruik se oorspronklike, veel geroemde produksie deur Gunther Schneider-Siemens gesien nie en is baie teleurgestel deur die verblykte opwarming daarvan deur David Matheson. Daar was niks van die asemrowende gechoreografeerde beglitting wat almal tevore in ekstase gehad het nie, en Matheson se persoonsregie het gewissel van funksioneel tot lomp. Ek het ook nie gehou van die ongemotiveerde opstaan en gaan lê van Tristan in die derde bedryf nie, om van die armswaaiende Isolde in die liefdesdood nie eens te praat nie. Die rede vir die verwaterde produksie is blykbaar dat daar ná twee dekades van Kruik se bestaan nog nie tegnici is wat in staat is om Schneider-Siemens se produksie sonder sy leiding weer op te voer nie.

REINHARD SCHWARZ se benadering het die lirisisme van die opera onderstreep en daardeur verseker dat die sangers byna nooit verswelg word deur die klankgewelf

van die orkes nie. Met dié opera is hy is 'n sanger se droomdirigent en hy het ook skitterende spel uit die Kruik-orkes ontlok.

Openingsaand se vertolking van *Isolde* was 'n triomf vir Marita Napier. Nog nooit het ek haar in beter stem gehoor nie. Sy het die veeleisende rol met duidelike teksbegrip en musikaliteit vergestalt. Met haar stralende hoë register en die lae register wat baie aan warmte gewen het, stem ek saam met 'n lid van die gehoor wat ná die opvoering gesê het: "Ná vanaand se opvoering het ons ons eie Birgit Nilsson as 'n *Isolde*." Truk behoort *Tristan und Isolde* of *Elektra* vir Marita Napier terug te bring noudat sy gekontrakteer is om twee operas per jaar vir Truk te sing.

Die Finse tenor Heikki Siukola is 'n heldetenoor na die Melchior-tradisie met 'n welluidende stem wat met die grootste gemak geprojekteer word. Openingsaand het sy vertolking mank gegaan aan intonasieprobleme, maar in die tweede opvoering het hy 'n vertolking gelewer wat 'n mens weer hoop moet gee dat die rare spesie groot Wagnertenore nog nie uitgesteef het nie.

Hans van Heerden as Kurwenal en Don Garrard as Marke het onderskeidelik stylgetroue en musikaal verantwoorde vertolkings gelewer, terwyl Craig Downes as die Skaapwagter verras het met uitstekende sang. Minder suksesvol is Sally Presant as Brangane. Haar sang word gekortwiek deur 'n skrilheid en 'n vokaalomvorming wat haar tekstduiding totaal onverstaanbaar maak.

Te oordeel na die baie Transvalers wat die pad Kaap toe gekies het om die opera by te woon sien ons hopelik gou weer. Truk se opvoering van *Tristan und Isolde*, voordat die "hogere kuns" in die nuwe Suid-Afrika dalk verdwyn soos sekere doemprefete voorspel.

Nomisa Nene
in Homeland

bird of freedom isn't soaring yet

HOMELAND

By Salaelo Maredi and Steve Friedman
With Nomisa Nene, Sandy Mokwena, David
Clatworthy, Megan Willson and others
Director: Salaelo Maredi
Adcock-Ingram, Windybrow

MATTHEW KROUSE

IN the satire, *Homeland*, a domestic servant called Keentseng Monaheng (Nomisa Nene) finds herself going to America with her Master and Madam and their little daughter. There she meets Mrs Green, a black "household worker" for a General Motors big-wig. The two women get along like a house on fire while their masters' and madams' lives flounder around them. In the end, Keentseng decides to stay in America, and to not return home to apartheid and servitude. It's set in the past. The time is July 1979.

In producing *Homeland*, Pact Drama takes certain relevant, bold strides in the direction of social justice. If theatre was a bird of freedom, then this one would heroically get an inch off the ground, then crash to the floor. In other words, noble intentions are not in question here. Maybe change is a slow process, and it is good that Pact is at least confronting the exile issue. The Market Theatre, for example, has yet to do its great Exile Play, using all the local heroes.

So, local heroes abound in this drama of two halves, of two acts, set in South Africa and America respectively. The play is written by the accomplished Salaelo Maredi and American Steve Friedman of New York's Modern Times Theatre. And the first thing that comes to mind is its very American form. It's a grande situational comedy, like all those you see eight days a week on television. It almost salutes all mediocre American forms.

Homeland was written while Maredi was exiled in America. Obviously, when

he was writing the play, America was very much on his mind. But the the swift, easy, obliging American humour seems to blunt the cutting edge which the play intends.

When *Homeland* was first staged abroad, in England and America, it appears to have been quite effective - in those contexts, that is - in airing the apartheid issue. As a result, the American productions won critical acclaim as well as some awards. Its past success abroad is understandable, but then so are its problems today at home.

BEARING IN MIND that Maredi went to America as an exile in 1977, I felt that the play undermines the real agony he and others must have suffered as alienated South Africans abroad. Very little real agony is manifested in his writing and direction. It's almost as if the situation is seen through white eyes. The lives of whites dominate the play. The hilarious ups and downs of the master-servant relationship give rise to the inevitable jokes about how whites have otherized and ogreized blacks. And then there's the reiteration of old values, the stock characterisations. Nomisa Nene plays Keentseng as if she has an intelligence problem, and that's a problem in itself.

If it's political satire then it's weak and too subdued. It isn't a confrontation, protest or rebellion.

The white actors do a regular job of acting the masters and madams, and the black actors do a regular job of acting the servants. Only Nomhle Nkonyeni does the American, Francis Green, with the requisite amount of sugar and spice.

Some slightly radical things are said about the pass laws and workers' rights. Take the statement, "A worker without a union is like a soldier without a gun"... - that's rich, coming from Pact, an organisation which has achieved notoriety for its union debacles.

'Hollywood is killing Polish films'

Freedom has brought the Polish film industry face to face with harsh economic realities, director Andrej Wajda says in an interview with MICHEL LECLERCQ

WARSAW - Polish cinema, once a beacon of light in grim communist Europe, may not survive the realities of free market economics, says the celebrated director Andrej Wajda.

The award-winning director says Polish cinema is in danger of being crushed by the Hollywood juggernaut at a time when its own state subsidies are drying up.

Wajda says the Polish film industry faces "unprecedented domination" from US movie-makers. That, coupled with a lack of funding, is pushing Polish cinema towards a "critical situation".

But the 65-year-old maker of such films as *Man of Marble*, *Ashes and Diamonds* and *The Promised Land* - which laid bare the absurdity and cruelty of the Stalinist system - says Polish directors will have to use "more imagination and energy" to face new problems.

Wajda himself is preparing the filming of a new work based on a book by Aleksander Scibor-Rylski, who wrote the script for *Man of Marble*. The book, which recounts the communist takeover in 1945, was banned for 25 years.

Wajda is seeking French financial support for his film and says that half the Polish films being produced this year are co-productions with groups from other countries, including France, Germany and Russia.

Last year, he says, only 25 feature-length films were made in Poland - down from 40 the previous year.

NINE OUT OF TEN films shown in Poland are from the United States, says Wajda.

"The Polish spirit is expressed through its film. We have things to tell other people," he warns. "We cannot let the

commercialization of the industry exterminate our films."

To counter the growing importance of commercial distributors, Wajda says he is seeking to create a network of art film theatres in Poland.

"It is false to say there is no public (for art films)," he insists. "What is lacking is the means to reach this public."

Another project of Wajda's is to propose that quotas be imposed on the number of Western films shown on Polish television, in order to protect the Polish industry.

Polish cinema has especially been affected by budget cuts in the culture ministry. "Unfortunately, here in Poland there are no other sources of financing," says Wajda.

Freedom has brought a whole new series of difficulties, he stresses. "For 40 years, we took the money we were given without worrying about how we spent it. Today we are going to have to learn how to make low-budget films."

Meanwhile, Wajda continues to work with his customary zeal and devotion.

One of his current passions is Japan and Japanese culture. He recently exhibited in Warsaw a series of drawings he had during various trips to Japan, a country for which he confesses "an interest bordering on mania".

One Wajda project in the works is the construction of a centre for Japanese culture in the southern city of Cracow.

The centre, designed by Japanese architect Arata Isozaki, will display 15 000 Japanese art objects from a 19th century collection. It will also show works of modern Japanese artists. - AFP

paroxysms of sincerity

A TALK IN THE PARK

With Zane Maes and Martin Le Maitre
Director: Ian Fraser
Black Sun, Rocky Street, Yeoville

ANDREA VINASSA

"IT'S so hard to have good time," says one of the characters in Ian Fraser's *A Talk in the Park*. Yeah, well. With playwrights like this, who needs boredom.

Aging enfant terrible Ian Fraser is good when he's scathing, sharp, twisted and vile, but when he's vaguely philosophical, he's awful.

The sketch - it can hardly be called a play - seems to have derived its name and *raison d'être* from a play staged by the Market Theatre, about the ending of the Cold War, entitled *A Walk in the Woods*. That's where the similarity ends, for if it were a satirical send-up of urbane conversations between warring heads

of state, we might have been in for a treat. BUT, listen to this, it's about two manic depressive (ie normal) drama students sitting in Parliament Street (you know, Michaelis, squirrels, policemen, birdshit) talking about Life, the Universe and Everything.

Fraser has his unfortunate actors stare longingly into the spots, fix their gaze desperately on the black floor of the Black Sun and rave on about the terrible life of a drama student... as if the middle-class wankers don't have a choice.

It's all so embarrassingly sincere. Convulsions of sincerity. Paroxysms of genuineness. (Oh, how I love the smell of venom...)

Possibly this bag of recycled gags is some sort of strategy to prepare us for his Amstel Award winning play... this one is so bad, that when we see the Big One, we'll be relieved to have something nice to say. He's letting us get our rocks off before he hits us with a good one... let's hope so.

These days, at Pact, the odd Amanda gets a hearty applause. And even some of the famous, more conservative Pact actors are finally getting the chance to come out to say far-reaching things about how bad it was. Pardon my cynicism, but one wants to ask the question, "Where were they when all the bad things were happening?" They certainly weren't doing plays about how terrible the system was. But that's all in the past, one supposes. Or is it?

The need for social redress is ongoing... and if not redress, at least, we could tear

down those stuffy Victorian curtains in the Windybrow complex and let the reality of the streets of Hillbrow filter through.

This reaction is in response to this rather too gentle comedy about the pampering of white South Africans in a pampered colonial venue. Regardless of the shoddy, shaky set and the problematic production, *Homeland* reminds us that when you go to the theatre, you don't only watch the play, you watch your society at work.

JOHANNESBURG.

MINI CINE - Pretoriastraat 49, Hillbrow. (011) 642-8915

Monty Python and the Holy Grail

Vanaf 21 Feb - Kultus-filmfees met onder meer The Doors, Wizards, Wilt, Brazil, Fantasia, Hair, Heavy Metal, Last Exit to Brooklyn, Blue Velvet, Lenny, Wings of Desire, Angel Heart ens.

CINE CORLETT - Bramley. (011) 786-0324

Tye: Weekdae: 8nm; Saterdag 2.30, 6 en 9nm.

SEVEN ARTS - Grant Ave, Norwood. (011) 483-1680

Istvan Szabo se Colonel Redl

THEATRE VOLTAIRE (Black Sun) - Rockeystraat, Yeoville - Plaaslike avant-garde-rolprente elke Sondagaand

KAAPSTAD:

LABIA - Oranjestraat 68. (021) 24-5927 'n Keur van rolprente. Bel gerus.

STER-KINEKOR-KAAPSTAD

NU METRO-KAAPSTAD

14-20 FEBRUARY
BOOK AT COMPUTICKET

ALL SHOWS R7,00
EXCEPT MAIN EVE PERFORMANCE

NU METRO 1-10 VILLAGE WALK 883-9558 DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-7 HILLBROW 725-1095 BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
PRINCE OF THIEVES Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45	DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	PRINCE OF THIEVES Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45
BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DOC HOLLYWOOD Michael J. Fox, Julie Warner (2-13) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DOC HOLLYWOOD Michael J. Fox, Julie Warner (2-13) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
PROBLEM CHILD 2 John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-2 BALFOUR PARK 887-8548 JFK Kevin Costner, Sissy Spacek (2-16) DAILY: 9.30, 1.30, 5.15, 9.00
OTHER PEOPLE'S MONEY Danny DeVito, Penelope Ann Miller (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
EMINENT DOMAIN Donald Sutherland, Anne Archer (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-6 BEDFORDVIEW 616-6828 HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-6 HYDE PARK 447-3091 FRANKIE & JOHNNY Al Pacino, Michelle Pfeiffer (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ROBIN HOOD Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45	PRINCE OF THIEVES Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45
BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO CITY 1-8 Cnr. CLAIM/PLEIN ST. 337-3033 SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO CITY 1-8 Cnr. CLAIM/PLEIN ST. 337-3033 SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ROBIN HOOD Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45
OTHER PEOPLE'S MONEY Danny DeVito, Penelope Ann Miller (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-2 ALBERTON 907-2362 SHOUT John Travolta, Jamie Walters (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DOUBLE IMPACT Jean-Claude Van Damme (2-16) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BILLY BATHGATE Dustin Hoffman, Nicole Kidman (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO RANDBURG 787-0340 SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ZANDALEE Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	COLONEL REDL Klaus Maria Brandauer (2-16) DAILY: 12.00, 2.45, 5.30, 8.15
NEW JACK CITY Ice T, Judd Nelson (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	LEBA KLERKSDOOR (018) 462-4564 SHOWDOWN IN LITTLE TOKYO Dolph Lundgren, Brandon Lee (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
MEGACITY NU METRO MMABATHO (0140) 2-3553 MON-SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SUN: 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.00	VAAL VEREENIGING (016) 21-1339 SHOUT John Travolta, Jamie Walters (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DOC HOLLYWOOD Michael J. Fox, Julie Warner (2-13) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	LAST TANGO IN PARIS Marlon Brando, Maria Schneider (2-21) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ROBIN HOOD Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45	MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266 DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
BLOODFIST Don Wilson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	MEETING VENUS Glen Close, Niels Arestrup (A) MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
NOT WITHOUT MY DAUGHTER Sally Field, Alfred Molina (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	MEETING VENUS Glen Close, Niels Arestrup (A) MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00
CINE MMABATHO SUN HOTEL (0140) 2-1144 EXT. 2330 CLOSED FOR RENOVATIONS	FISHER KING Comedy (2-14)

GOLDEN ACRE 25-2720 * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm BOYZ 'N THE HOOD A film of enormous relevance and impact - NOT TO BE MISSED (2-18) DAILY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm OLIVERSTONE AWARD WINNING DRAMA J.F.K. Kevin Costner and all star cast (2-16)	BLUE ROUTE 75-3030 * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm BOYZ 'N THE HOOD A film of enormous relevance and impact - NOT TO BE MISSED (2-18) DAILY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm OLIVERSTONE AWARD WINNING DRAMA J.F.K. Kevin Costner and all star cast (2-16)	PAROW 92-5126 * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRU/SAT: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm MON-THURS: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm AMY IRWING • LOU DIAMOND PHILIPS • ANDY GARCIA A SHOW OF FORCE (2-16) Challenging, at times terrifying political drama FRIDAY: 12.00, 5.15, 10.15 pm SATURDAY: 12.00, 5.15, 10.00 pm MONDAY-THURSDAY: 5.15, 8.00 pm • DENZIL WASHINGTON • RICOCCHET TOUGH ACTION PACKED THRILLER (2-19) FRIDAY: 9.45 am, 2.30 pm SATURDAY: 9.45 am, 2.30, 7.45 pm MONDAY-THURSDAY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm • MACAULY (Home Alone) KULKIN • JAMIE LEE CURTIS • DAN AYKROYD MY GIRL (ALL) SK STELLENBOSCH (022) 31-4434 MONDAY-FRIDAY: 1.30, 5.15, 9.00 pm SATURDAY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm OLIVERSTONE AWARD WINNING DRAMA J.F.K. Kevin Costner and all star cast (2-16) MON-FRI: 2.00, 4.15, 6.30, 8.45 pm SAT: 10.30 am, 2.00, 4.15, 6.30, 8.45 pm • DIE STORIE VAN • KLARA VILJEE (ALL) ANNA-MARI vd MERWE • REGARDI vd BERG SATURDAY: 10.30 am, 2.00, 4.15, 6.30, 8.45 pm • DENZIL WASHINGTON • RICOCCHET TOUGH ACTION PACKED THRILLER (2-19) SATURDAY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm • MACAULY (Home Alone) KULKIN • JAMIE LEE CURTIS • DAN AYKROYD MY GIRL (ALL) SATURDAY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm OLIVER & CO (ALL)
MONTE CARLO 25-3052 DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm JOHN MALKOVICH • ANDIE MACDOWELL OBJECT OF BEAUTY ROMANTIC COMEDY (2-16) DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm • DIE STORIE VAN • KLARA VILJEE ANNA-MARI vd MERWE • REGARDI vd BERG (ALL) • SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 10.30 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.15 pm JOHN MALKOVICH • ANDIE MACDOWELL OBJECT OF BEAUTY ROMANTIC COMEDY (2-16) DAILY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm OLIVERSTONE AWARD WINNING DRAMA J.F.K. Kevin Costner and all star cast (2-16) SAT ONLY at 9.45 am, 12.00, 2.30 am DRIVING ME CRAZY (ALL)	SK KENILWORTH CENTRE 683-1209 * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm AMY IRWING • LOU DIAMOND PHILIPS • ANDY GARCIA A SHOW OF FORCE (2-16) Challenging, at times terrifying political drama DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm ETHAN HAWKE • TERI POLO MYSTERY DATE COMEDY THRILLER (ALL) MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 10.15 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm BOYZ 'N THE HOOD A film of enormous relevance and impact - NOT TO BE MISSED (2-18) DAILY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm • DENZIL WASHINGTON • RICOCCHET TOUGH ACTION PACKED THRILLER (2-19) SAT ONLY at 9.45 am, 12.00 noon, 2.30 pm NEVER ENDING STORY!! (ALL) * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 7.45 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-SAT 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm Also SUNDAY: 3.00, 5.00 pm MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 10.15 pm SAT: 5.15, 7.45, 10.00 pm MICHAEL CAINE • SHOCK TO THE SYSTEM THRILLER (2-16) MON-FRI 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm SATURDAY: 5.15, 7.45, 10.00 pm RICOCCHET TOUGH ACTION PACKED THRILLER (2-19) SATURDAY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm BILL AND TED'S BOGUS JOURNEY FILLERED COMEDY (ALL) SATURDAY: 9.45 am, 12.00, 2.30 pm • MACAULY (Home Alone) KULKIN • JAMIE LEE CURTIS • DAN AYKROYD MY GIRL (ALL) SK ROSEBANK 680-3649 DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 pm SISSY SPACEK • WHOPI GOLDBERG THE LONG WALK HOME A film of deep power and conviction (ALL) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 pm • GLENN CLOSE • MEETING VENUS (ALL) DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm	SK SOMERSET WEST (024) 51-5581 * SNEAK PREVIEW - TONIGHT AT 9.30 pm * THE PRINCE OF TIDES DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-THURS: 1.15, 4.00, 6.45, 9.30 pm FRI: 1.15, 4.00, 6.45, 9.30 pm SATURDAY: 1.15, 4.00, 6.45, 9.30 pm • KEVIN COSTNER • ROBIN HOOD PRINCE OF THIEVES (P G. 2-10) SATURDAY: 10.00, 11.45 am NUTCRACKER PRINCE (ALL) SK WESTGATE MALL VANGUARD EXPRESSWAY 31-3130 DAILY: 9.45 am, 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.15 pm Also SUNDAY: 3.00, 5.00 pm AL PACINO • MICHELLE PFEIFFER FRANKIE & JOHNNY SPARKLING ROMANTIC COMEDY (2-16) MON-SAT 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm Also SUNDAY: 3.00, 5.00 pm MON-THURS 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 pm FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 10.15 pm SAT: 5.15, 7.45, 10.00 pm ETHAN HAWKE • TERI POLO MYSTERY DATE COMEDY THRILLER (ALL) DAILY: 9.45 am, 1.30, 5.15, 9.00 pm OLIVERSTONE AWARD WINNING DRAMA J.F.K. Kevin Costner and all star cast (2-16) DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm • DIE STORIE VAN • KLARA VILJEE ANNA-MARI vd MERWE • REGARDI vd BERG (ALL)

NU METRO THEATRES

14-20 FEBRUARY
BOOK AT COMPUTICKET
(EXCEPT MITCHELL'S PLAIN)

ALL SHOWS R7,00
EXCEPT MAIN EVE PERFORMANCE

NU METRO CLAREMONT 1-6 THE ATRIUM 683-1123 DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO STUTTAFORDS 1-3 TOWN SQUARE 26-1818 DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ROBIN HOOD Kevin Costner, Morgan Freeman (2-10PG) DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45	NU METRO FISH HOEK 1-3 TOWN SQUARE 782-2404 HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO SEA POINT 1-4 MAIN ROAD 434-7951 FRANKIE & JOHNNY Al Pacino, Michelle Pfeiffer (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO BRACKENFELL 1-4 CHECKERS CENTRE 981-8100 HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
JFK Kevin Costner, Sissy Spacek (2-16) DAILY: 9.30, 1.30, 5.15, 9.00	DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DECEIVED Goldie Hawn, John Heard (2-14) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	SWEET & SHORT Leon Schuster (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO OSCAR ADDERLEY STREET 45-2585 SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	STARNET 1-7 NI CITY GOODWOOD 595-1820 SHATTERED Tom Berenger, Greta Scacchi (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DADDY NOSTALGIE Dirk Bogarde, Jane Birkin (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN Mickey Rourke, Don Johnson (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO RONDEBOSCH MAIN ROAD 685-4569 THE MUSIC TEACHER Jose Van Dam (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	V.I. WARSHAWSKI Kathleen Turner, Charles Durning (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-2 MITCHELL'S PLAIN 32-2040 A KISS BEFORE DYING Matt Dillon, Sean Young (2-18) PLUS SHOUT John Travolta, Jamie Walters (A) MON-FRI 9.30, 2.00, 7.30 SAT: 11.00, 3.30, 8.00 SUN: 2.00, 6.00	PROBLEM CHILD 2 John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NIGHT OF THE WARRIOR PLUS FREE FIGHTERS MON-FRI: 9.30, 2.00, 7.30 SAT: 11.00, 3.30, 8.00 SUN: 2.00, 6.00	BODY PARTS Jeff Fahey, James Moxley (2-19) DAILY:

NU METRO THEATRES PRETORIA
14-20 February (BOOK AT COMPUTICKET)

ALL SHOWS R7,00
EXCEPT MAIN EVENING PERFORMANCE R11,00 (Between 7.30 and 8.30 p.m.)

NU METRO OSCAR
Jeppie Street, Sunnyside 341-7682

DECEIVED
Suspense Thriller (2-14)
Goldie Hawn, John Heard
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO SUNNYSIDE
Esselen Street 44-9367

Frankie & Johnny
Romantic Comedy (2-16)
Al Pacino, Michelle Pfeiffer
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO VILLAGE 1-2
Sunnyside 44-6096

HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN
Action (2-16)
Mickey Rourke, Don Johnson
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

SHATTERED
Erotic Suspense Thriller (2-18)
Tom Berenger, Greta Scacchi
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
Menlyn Park 348-8611

Frankie & Johnny
Romantic Comedy (2-16)
Al Pacino, Michelle Pfeiffer
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

JFK
Kevin Costner, Sissy Spacek (2-16)
DAILY: 9.30, 1.30, 5.15, 9.00

BODY PARTS
Suspense Thriller (2-19)
Jeff Fahey, Jakee McKee
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HARLEY DAVIDSON & THE MARLBORO MAN
Action (2-16)
Mickey Rourke, Don Johnson
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ROBIN HOOD PRINCE OF THIEVES
The Action Adventure of the Year (2-10 PG)
Kevin Costner, Morgan Freeman
DAILY: 9.15, 12.15, 2.45, 5.45, 8.45

SHATTERED
Erotic Suspense Thriller (2-18)
Tom Berenger, Greta Scacchi
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

DECEIVED
Suspense Thriller (2-14)
Goldie Hawn, John Heard
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266
400

DECEIVED
Suspense Thriller (2-14)
Goldie Hawn, John Heard
MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00

150 MEETING VENUS
Romantic Drama (A)
Glen Close, Niels Arstrup
MON-FRI: 7.00, 9.00 SAT: 5.00, 7.00, 9.00

NU METRO NELSPRUIT 1-3
The Promenade (01311) 25767

Regarding Henry
Warm Human Drama (2-10)
Harrison Ford, Annette Bening
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Billy Bathgate
(2-16)
Dustin Hoffman, Nicole Kidman
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

DOC HOLLYWOOD
Action Comedy (2-13)
Michael J. Fox, Julie Warner
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ROLPRENTGIDS VIR DIE GROOT SKERM
KREDIETKAARTE AANVAAR

STER-KINEKOR
14 FEB - 20 FEB

TOEGANGSPRYSSE
R7,00 ALLE VERTONINGS BEHALWE
R11,00 VIR HOOF-AANDVERTONING
(TUSSEN 19H30 & 20H30)
R2,50 VIR PENSJONARISSE (4 DAG VERTONINGS MAAN-DON)

SENTRAAL

KINE ENT CENTRE
1-10 331-3841/2/3
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

A SHOW OF FORCE (2-16)

BOYZ N THE HOOD (2-18)

MYSTERY DATE (A)

RICOCHET (2-19)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

HARLEY DAVIDSON AND THE MARLBORO MAN (2-16)

DECEIVED (2-14)

NEW JACK CITY (2-19)

DOUBLE IMPACT (2-16)
Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

VOLGENDE AANBIEDINGS
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)
28 Feb - SHINING THROUGH (2-16)
28 Feb - MARTIAL LAW (2-16)

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR
BY VOORSTE INGANG NA KINE CENTRE
NA 4 NM MAAN-VRY, SAT, HELE DAG

CARLTON
1-5 331-2332
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
THE LONG WALK HOME (A)

MY GIRL (A)

SWEET 'N SHORT (A)

THE KING'S WHORE (2-16)

WILD AT HEART (2-19)

VOLGENDE AANBIEDINGS
21 Feb - SHAKING THE TREE (2-16)
28 Feb - QUEENS LOGIC (2-16)

HILLBROW
1-3 725-3134/725-2061
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

RICOCHET (2-19)
Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDINGS
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)
28 Feb - SHINING THROUGH

SUID

SOUTHGATE MALL
1-7 942-2036/7
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

THE LONG WALK HOME (A)

BOYZ N THE HOOD (2-18)

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

MYSTERY DATE (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
RICOCHET (2-19)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-19)
Streeks Saterdag - 9.30, 11.30 nm

AMERICAN TAIL 2 - FIEVEL GOES WEST (A)

VOLGENDE AANBIEDINGS
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)
21 Feb - SHAKING THE TREE (2-16)

VOOREE BESPREKINGS BY COMPUTICKET - NAVRAE
JHB (011) 331-9991 PTA (012) 322-7460

NOORD

SANDTON CITY
1-9 783-4430/1
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

THE LONG WALK HOME (A)

JFK (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

MYSTERY DATE (A)

A SHOCK TO THE SYSTEM (2-16)
Streeks Saterdag - 10.00, 12.15, 2.30

MY GIRL (A)

VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

RICOCHET (2-19)
Streeks Saterdag - 10.00, 12.15

CINDERELLA (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
BOYZ N THE HOOD (2-18)
Streeks Saterdag - 10.00, 12.15

THE NUTCRACKER PRINCE (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE ADDAMS FAMILY (VV2-10)
VRY 14 FEB - 7.45 VM UITVERKOOP!

Daaglik: 9.30, 12.00, 5.20, 7.50, 10.30 nm

THE FISHER KING (2-14)

CRESTA RANDBURG
1-3 476-3802
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

WHERE THE HEART IS (2-10)
Streeks Saterdag - 10.00, 12.15, 2.30 nm

MY GIRL (A)

RANDBURG
1-2 787-5446
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

Maan-Don: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm
Vrydag: 9.30, 1.30 nm
Saterdag: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm
JFK (2-16)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR

NORTHCLIFF
1-2 782-6816
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
THE LONG WALK HOME (A)

Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

THE MALL ROSEBANK
STER-KINEKOR'S WORLD OF DIFFERENCE
1-10 880-2866/7
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE LONG WALK HOME (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE OBJECT OF BEAUTY (2-16)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm (2-10)

WHERE THE HEART IS (2-10)

THE KING'S WHORE (2-16)

MEETING VENUS (A)

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

VOICE OF THE MOON (A)
(ITALIAANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIJF)

THE COMMITMENTS (2-16)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
Vry-Sat: 9.20, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00 nm
Vry-Sat: 9.20, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.45 nm
FOR THE BOYS (2-14)

ALLE ONDERDAK PARKERING NOU BESKIKBAAR -

CONSTANTIA ROSEBANK
1-2 788-4300
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
BOYZ N THE HOOD (2-18)

Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

OOS

GOLDEN WALK
1-4 GERMISTON 825-8326
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE!

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
A SHOW OF FORCE (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

MYSTERY DATE (A)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

DOUBLE IMPACT (2-16)

EASTGATE
1-6 622-3617/8
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE MET MICHELLE PFEIFFER EN AL PACINO!

THE LONG WALK HOME (A)

BOYZ N THE HOOD (2-18)
"THE PRINCE OF TIDES"

RICOCHET (2-19)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

Daaglik: 10.00 nm

MY GIRL (A)

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

KEMPTON PARK
1-2 975-5023
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
RICOCHET (2-19)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

CONSTANTIA BENONI
422-3305
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE MET MICHELLE PFEIFFER EN AL PACINO!

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

PALM SPRINGS
1-2 56-3223
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

MYSTERY DATE (A)

POTCH

POTCHEFSTROOM
1-5 930378
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.30, 9.45 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE MET MICHELLE PFEIFFER EN AL PACINO!

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

TAXI TO SOWETO (VV2-10)

SWEET 'N SHORT (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.30, 9.45 nm
Vrydag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.30, 9.45 nm
RICOCHET (2-19)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

WES

WESTGATE
1-6 764-2530
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE MET MICHELLE PFEIFFER EN AL PACINO!

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

RICOCHET (2-19)

MY GIRL (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 10.30 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
MYSTERY DATE (A)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

FLORA
1-2 472-1658
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
A SHOW OF FORCE (2-16)

Maan-Don: 9.20, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00 nm
Vry-Sat: 9.20, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.45 nm
ROBIN HOOD - PRINCE OF THIEVES (VV2-10)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 8.00 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

HIGHGATE
1-5 474-2013
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE!

A SHOW OF FORCE (2-16)
'N AKSIE RILLER!

BOYZ N THE HOOD (2-18)

RICOCHET (2-19)

NEW JACK CITY (2-19)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

KRUGERSDORP
1-2 665-5330
Alle kaerijtjies R6,50 elk

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
VI WARSHAWSKI (2-16)

BILLY BATHGATE (2-18)
Streeks Saterdag - 10.00, 12.15

AN AMERICAN TAIL 2 - FIEVEL GOES WEST (A)

VAAL

RIVERSQUARE VERENIGING
1-2 016-540210
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Saterdag: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

Daaglik: 9.30, 1.30, 5.00, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

VANDERBIJLPARK
1-2 016-330072
Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)
'N ROMANTIESE KOMEDIE MET MICHELLE PFEIFFER EN AL PACINO!

A SHOW OF FORCE (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
28 Feb - SHINING THROUGH

STER-KINEKOR PRETORIA
STERLAND
1-13 341-7568/9

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

A SHOW OF FORCE (2-16)

BOYZ N THE HOOD (2-18)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

RICOCHET (2-19)

DECEIVED (2-14)

PUMP UP THE VOLUME (2-16)

MY GIRL (A)

THE ADDAMS FAMILY (VV2-10)

SWEET 'N SHORT (A)

HOT SHOTS (2-12)
Daaglik: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30 nm

ROBIN HOOD - PRINCE OF THIEVES (VV2-10)
Daaglik: 10.00, 1.45, 5.15, 8.45 nm

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

SUNNYPARK
1-3 44-4069
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
THE LONG WALK HOME (A)

MYSTERY DATE (A)
Daaglik: 10.00, 1.45, 5.15, 8.45 nm

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - SHAKING THE TREE (2-16)

BROOKLYN
1-5 346-3435
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

THE LONG WALK HOME (A)

THE KING'S WHORE (2-16)

MY GIRL (A)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

Daaglik: 10.00, 1.45, 5.15, 8.45 nm (2-16)

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

VERWOERBURGSTAD
1-4 663-2034
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FRANKIE & JOHNNY (2-16)

MYSTERY DATE (A)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

MY GIRL (A)
Daaglik: 5.15, 8.45 nm

JFK (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
21 Feb - THE PRINCE OF TIDES (2-16)

DIE TREMLOODS
320-4300/1
Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
WHERE THE HEART IS (2-10)
VOORSKOU - VRY 14 FEB OM 7.45 VM - "THE PRINCE OF TIDES"

THE OBJECT OF BEAUTY (2-16)

DIE STORIE VAN KLARA VILJEE (A)

MEETING VENUS (A)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.40 nm

FOR THE BOYS (2-14)

Daaglik: 10.00, 2.15, 5.15, 7.45, 10.15 nm

THE FISHER KING (2-14)

Altyd beter op die groot skerm! SK

vryekeuse films

Whoopi Goldberg en Sissy Spacek in *The Long Walk Home*

**** VOORTREFLIK
**** STERK AANBEVEEL
*** SIEN GERUS
** SO-SO
* VERMY AS JY NUGTER IS

ROLPRENTE SONDER STERRE IS NOG NIE BEOORDEEL NIE
HIERDIE IS NIE 'N VERGELYKENDE SKAAL NIE; DIT IS ONMOONTLIK OM ROLPRENTE IN VERSKILLENDE GENRES MET MEKAAR TE VERGELYK

**** THE LONG WALK HOME

Groot omwentelinge begin dikwels met beuselagtige gebeure: die Burgerregte-beweging had sy begin met die Montgomery-busboikot in die Alabama van 1955. Dis 'n ragfyn uitbeelding van rassisme en hoe dit in die alledaagse lewe daar uitsien. Die onsigbare, beleefde dade van rassisme wat in die prent verbeeld word, vertel meer daaroor as enige protest-statement of ideologiese traktaat. Hierdie is sonder twyfel Whoopi Goldberg se beste rol en haar treffendste prent sedert *The Color Purple* - dis nou die soort boeiende, minimalistiese spel (en dié van Michelle Pfeiffer in *Frankie and Johnny*) wat ek vir 'n Oscar sou benoem. Die ragfyn prent draai eintlik om 'n deftige Southern lady (gespeel deur Sissy Spacek) en die pad wat sy as onigeligte wit huisvrou tot huiweringe aktivis loop. Goldberg speel haar huisbediende wat gedwing word om tydens die boikot elke dag werk toe te loop. Die verhaal word deur middel van die kontras tussen die kleinighede van die twee vrouens se lewens vertel. Wat my veral geïmponeer het, is dat die draaiboekskrywer nie toegelaat het dat die vrouens ooit 'n geromantiseerde vriendskap aangeknoop het, soos met *Driving Miss Daisy* nie. Trouens, die prent se spanning lê in die erkenning dat die vrouens op die vlak van menseregte mekaar sou kon vind, maar dat hulle moeilik hul klas-verskille sou oorkom. ANDREA VINASSA

A SHOW OF FORCE

Dit klink soos 'n Ninja-prent, maar is nie. Amy Irving, Andy Garcia, Lou Diamond Phillips en Robert Duvall is die imposante spelers in dié prent wat in Puerto Rico aspeel en is gegrond op die boek *Murder Under Two Flags*. Dit handel oor 'n televisie-verslaggewer se ondersoek van polisie-moord. Dis die eerste Amerikaanse prent wat in Puerto Rico verfilm is. Die regie is behartig deur die Brasiliaanse

regisseur Bruno Barreto - hy het die gewildste Brasiliaanse prent ooit, *Dona Flor and her Two Husbands*, gemaak.

**** BOYZ 'N THE HOOD

Die 24-jarige John Singleton is meer van 'n formule-filmmaker as grootboetie Spike Lee, maar dit doen geensins afbreuk aan die emosionele krag van dié "cautionary tale" oor die sinloosheid van geweld nie. Dié prent is 'n eerlike ontleding van die etiologie van geweld in verarmde swart gemeenskappe in Los Angeles. Die onderwerp van manlikheid, verloopte vaders en verlore seuns word openhartig aangepak en beeld 'n swart gemeenskap in sy eie terme uit - en nie in vergelyking met die wit gemeenskap nie. 'n Seldsame prent. AV

MYSTERY DATE

Die Suid-Afrikaanse vervaardiger van *Repo Man* het die regie van dié tienerliefdesverhaal en komiese riller... the date from hell. Met *Dead Poet's Society* se Ethan Hawke en die nuweling, BD Wong.

WHERE THE HEART IS

'n Komiese klug oor 'n pa wat sy oor-bevoorregte kinders 'n les wil leer. Hy skop hulle uit die nes uit en hulle moet sien en kom klaar in 'n bouvallige gebou in Brooklyn, New York. Regie is deur die Brit John Boorman. Hy het die draaiboek saam met sy dogter Tesche geskryf. Met Uma Thurman, Dabney Coleman, Joanna Cassidy, Crispin Glover en Christopher Plummer.

HARLEY DAVIDSON AND THE MARLBOROMAN

Mickey Rourke met sy nuwe tande. Nog 'n ondersoek van die siel van die cowboy waarvan Rourke so baie hou. Sy smaak raak egter al hoe erger.

BODY PARTS

Klink nogal dicey. Dis 'n psigoriller deur ene Eric Red en handel oor die psigiese oorsprong van geweld.

*** MAPANTSULA

Dié Suid-Afrikaanse prent is nou in die Mini Cine, Hillbrow te sien. Dit is waarskynlik die belangrikse SA prent van die laaste tyd en handel oor die wel en wee van 'n pantsula, sy jollery in die sjebiens, sy inhegtenisneming en sy uiteindelijke politisering. Oliver Schmitz is die regisseur en mede-draaiboekskrywer saam met Thomas Mogotlane, wat ook die hoofrol speel. Marcel van Heerden se vertolking van die polisieman wat Mogotlane ondervra, is skitterend. AV

*** DIE STORIE VAN KLARA VILJEE

Katinka Heyns is sonder twyfel 'n goeie filmmaker, maar sy het 'n swaakheid vir blonde dogtertjies in wit rokkies... dws sy pak 'n gewichtige saak aan en dat oorromantiseer sy hom. Die hooftemas en gebruik van simboliek stem nogal ooreen met 'n prent soos *Babette's Feast* - 'n vrou se soeke na persoonlike vervulling en haar morele oorwinning. Hierdie is 'n kitsch, soetsappige prent met talle ongelooftwaardige onderdele. Daar word deurgaans gepoog om die insinkings in die draaiboek met moeie kamerawerk te verdoesel. Die toneelspel - veral van Regardt van den Berg en Anna-Mart van der Merwe - is egter uit die boonste rakke. AV

JFK

Oliver Stone se omstrede prent oor die sluipmoord op die president van Amerika. Amerikaanse resensente het die prent as louter fiksie afgemaak en gesê Stone skryf die geskiedenis sommer self oor - maar niemand sê dis 'n slegte prent nie.

*** OBJECT OF BEAUTY

Slim, snaaks en vol ironiese kwinkslae oor twee verlore yuppies wie se lewens in duie stort wanneer hul Henry Moore-

bronsbeeld gesteel word. *Object of Beauty* is 'n lekker klug. Jake (John Malkovich) en Tina (Andie McDowell) is gestrand in 'n duur Londense hotel, Jake se sake-ondernemings het lelik skeefgeloop. Dit is vir hulle ondenkbaar dat hulle vir die eerste keer in hul verhouding sonder 'n American Express card moet klaarkom. Met tong-in-die-kies moralisme preek die prent teen leë waardestelsels en hoe reddeloos die bevoorregtes is. Dit is Malkovich se volmaakte rol. AV

A SHOCK TO THE SYSTEM

Dis 'n komedie met tande oor hoe die Amerikaanse droom skeefgeloop het: Michael Caine speel 'n korporatiewe baas wat glo hy is die reïnkarnasie van die toewenaar Merlin. Sy vrou is 'n materialistiese klakous. New York is 'n gru-hel van armoede en geldgierigheid. Hy is effens gek. Hy maak per ongeluk iemand dood en besef hoe maklik dit is om moord te pleeg. Ook met Elizabeth McGovern.

DECEIVED

Hemel, die yuppies kry swaar. Goldie Hawn speel 'n vrou met 'n liefdevolle man, 'n suksesvolle werk in die kunstewêreld en 'n pragtige dogter. Skielik besef sy iets skort - wanneer haar man vermoor word, ontdek sy 'n klomp skokkende waarhede. 'n Psigo-riller.

RICOCHET

Die rap-kunstenaar Ice T is oral. Hy is ook in dié psigo-riller waarin Denzel Washington die suksesvolle advokaat Nick Styles speel. Hy word vervolg deur 'n misdadiger met 'n obsessie om Styles se volmaakte lewe te verwoes. Die regisseur is Joel Silver van 48 Hrs-, *Lethal Weapon*- en *Die Hard*-faam. Hy noem die prent 'n "anti-buddy"-prent.

THE VOICE OF THE MOON

Vaag en baie Fellini-esque. Die meester van die Italiaanse filmbedryf het 'n prent oor landelike Italië en die verbokkeling van ou waardes gemaak. Hy het dit sonder 'n draaiboek gemaak (hy het elke aand die volgende dag se draaiboek geskryf.)

THE KING'S WHORE

Die enigste rede waarom ek dié prent wil gaan kyk (ek het ongelukkig die voorprent gesien) is om my roots te sien. Die Vinassa-familie woon in Piedmont, die distrik in Noord-Italië waar die prent hom afspeel en waar in die 17e eeu konings en dinge geheers het.

** SHATTERED

Greta Scacchi voeg nog 'n villain by haar versameling karakters. *Shattered* is 'n taamlik spanningsvolle ontvlugtingsprent oor 'n man wat aan geheueverlies ly ná 'n byna noodlottige ongeluk. Dis in die klas van 'n prent soos *Jagged Edge* en *A Kiss Before Dying*, 'n middelmatige riller waarvan die sukses afhang van die gehoor se vermoë om enigiets te glo wat die regisseur en die draaiboekskrywer opdis. AV

BILL AND TED'S BOGUS JOURNEY

Bill en Ted het hul eie taal: Napoleon is "the Short Dead Dude", Caesar is "the Salad Dressing", Freud is "the Flood Dude" en Marco Polo is "the Pool Game". Middeljarige vriendinne is "Princess babes" en Washington is "the Dude on the Dollar Bill". Nou ja. Net as jy gerook is.

** ISABELLE EBERHART

Hierdie is 'n "ennui"-prent" soos *The Sheltering Sky* waarin depressiewe Westeringe hul siele gaan soek in die Sahara-woestyn, maar eintlik wil hulle net selfmoord pleeg... soos Isabelle Eberhart en haar man. Dit speel in die tydperk van 1900 tot 1904 en veral die historiese konteks is interessant. Die regisseur probeer die kolonialisering van Noord-Afrika en die toe-eiening van die Noord-Afrikaanse kultuurvorms deur die Europeërs krities deur Eberhardt se oë uitbeeld sonder om te didakties te wees. Dit is 'n romantiese prent in die ware sin van die woord, maar gaan gebuk onder te veel melankolie en te min spanning. Die prent draai in die Mall in Rosebank, Johannesburg. AV

*** MEETING VENUS

Betowerende spel deur 'n voorheen onbekende Hongaarse akteur en die teenwoordigheid van Glenn Close, wat

weer haar man kwyt is, red dié prent. Die liefdesverhouding tussen 'n getroude opera-dirigent en 'n diva tydens 'n multinasionale opera-produksie is die sentrale verhaal. Politiek word aan die hare bygesleep in die vorm van vakbonde, groen-fanatici en teater-bestuurders wat hul ideologie werk toe bring. Te veel opera-stereotipes belemmer 'n liriese prent. AV

**** COLONEL REDL

Istvan Szabo se beste prent draai nou by die Seven Arts in Norwood, Johannesburg. As *Meeting Venus* jou dwars in die krop gestee het, gaan kyk hoe die regisseur van *Mephisto* en *Hanussen* gevaar het voor hy met die Weste en David Puttnam se klomp geld deurmekaar geraak het. Hier is nou vir jou Westerse korrupsie! Dié subtiele prent handel oor die tragedie van 'n Hongaarse soldaat wie se ambisie en seksualiteit onversoenbaar is. Klaus Maria Brandauer se spel is uit die boonste rakke. AV

** BILLY BATHGATE

Dustin Hoffman vertolk die hoofrol, Tom Stoppard het die draaiboek geskryf, Nestor Almendros is die kameraman, Robert Benton is die regisseur en EL Doctorow het die boek geskryf. Dit lyk na 'n wenner, maar ongelukkig is die eindprodukt van Billy Bathgate nie gelyk aan die som van sy onderdele nie. Dit is die nuweling Loren Dean, wat die fiktiewe verteller Billy speel, wat trouens die imposantste inset lewer. Hoffman se Dutch Schultz is tereg 'n bitter, koue man wat, namate sy koninkryk verbreek, waansinniger word. Ná 'n skitterende prent soos *Martin Scorsese se GoodFellas*, is Billy Bathgate oppervlakkig en eentonig. Daar is niks wat dit onderskei van tientalle ander rampokkerprente nie. AV

VI WARSHAWSKI

Kathleen Turner is 'n PI wat sex appeal gebruik om allerlei moorde en komplete op te los. Dis 'n slick aksie-prent.

FOR THE BOYS

Wees gewaarsku: Die regisseur van die prent is Mark Rydell, die regisseur van *On Golden Pond*. Maar Bette Midler red dié uitbundige, dawerende, feministiese prent met haar vuil grappe en sintiese houding jeens mans. Dis 'n vreemdeprent omdat dit soos 'n patriotiese All-American epic lyk, tot jy dit begin ontlee. Jy kan nie eintlik fout vind met die ideologiese uitgangspunt nie: die egosentriese sanger Eddie Sparks (James Caan) verteenwoordig naïewe manlikheid wat oorlog as romanties en heldhaftig beskou, terwyl Dixie Leonard (Midler) die universele vrou en na verteenwoordig. AV

*** PUMP UP THE VOLUME

Só behoort 'n DJ op te tree... nie soos die vervelike goodie-goodie in *The Fisher King* nie. Talk dirty, sê ek, moenie vir my preek nie. Christian Slater se spel as die eensame, skaam skolier wat uiting gee aan sy bedenkinge oor die volwasse wêreld. Slater se pa en ma het hul sixties-drome uitverkoop en yuppies geword en sy skoolhoof is korrup. As *Hard Harry* voor Slater deur middel van 'n kortgolfradio uit oor seksuele identiteit, dwelms, selfmoord en tienerswangerskap. AV

* OTHER PEOPLE'S MONEY

Ná *Throw Momma from the Train* en *The War of the Roses* verwag 'n mens baie méér van Danny de Vito. A nee a, dit is 'n powere poging. Lawrence Garfield het 'n voorliefde vir donuts, die viool, 'n rekenaar en Penelope Ann Miller. Hy is 'n tipiese Wall Street-skurk in 'n snyerspak. Maar De Vito is heeltemal te oulik om ons enigsins te oortuig dat die karakter 'n skurk is. Daarom val die humor plat. Die kamera konsentreer voyeuristies op Miller se bene en agterstewe: as filmmakers dan nou seksisties wil wees, moet hulle ten minste vroue met mooi bene en agterstewe aanstel. AV

** DOC HOLLYWOOD

Hierdie is een van 'n reeks anti-yuppieprente... (sticks and stones may break your bones...) waarin die plastiese snykundige Michael J Fox op pad Hollywood toe 'n ongeluk maak. Die prent probeer ons wysmaak dat hy uiteindelik liefs aspirien wil voorskryf aan ou tannies as baie geld maak in Hollywood. Give me a break. AV

The processing of consciousness: On the eclectic path to a viable South African art

HUFF PRYCE visits the Newton Galleries' latest exhibition,
The Processed Image

THERE is an art world truism which holds - in a peculiarly late twentieth century kind of way - that good art does not make a good exhibition.

It is true enough, but like many provocative throw-aways of its kind it tends to be truer - and certainly more interesting - when you stand it on its head to suggest that you can make a good exhibition using at least some mediocre or even downright bad artwork.

The owners of Newtown Galleries should get some suitably epigrammatic formulation of this proposition cast in bronze and set into the wall as a motto - just below the dung beetle on their logo, probably.

And they should polish it with pride every day: because it is precisely this (not uncritical) commitment to the imperfect, the unresolved, the not-so-great which has made it emerge during the few short months of its existence as probably the most exhilarating art venue in the country.

Partly, of course, the broad eclectic mix that has characterised the venue's shows thus far is the result of hard practicalities. With around 2 000 square metres of floor space, the gallery is a nightmare of potential horror vacui and the simple fact is that you are going to be pushed to fill the walls with works of impeccable, seamless quality. You also need to sell a lot of art to make it pay and that means catering to a lot of different tastes.

But there is more to it than simply that. When you speak to Ricky Burnett, more than ever the creative driving force behind the project now that business partner Mary Slack has taken up the running of the Market Theatre complex, he is more likely to invoke the metaphor of the market or of the street when talking about his curating than he is to talk in terms of more rarified environments like museums.

If you really push him he is likely to admit that he is less interested in finding "quality" than he is in zeitgeist, less concerned with purveying the fine arts than he is in making interventions in the cultural and historical moment.

This kind of talk of course sounds more convincing over bottles of wine at the end of a long indulgent evening than it does in a Friday morning newspaper, but the effects of the thinking are immediate enough in the latest Newtown exhibition titled *The Processed Image*.

LOOSELY GROUPED AROUND the use of mechanical process as a means to realising images the exhibition is mainly a show of prints, graphics and various other reproducible media including film and photography.

But interspersed with the kind of work which would be predicted by the title, there is another group of pieces, not reproducible at all, which have been included more because their subject matter relates to the theme of the show than for any technical reasons.

One of these is a sculptural piece by Joachim Schönfeldt of a two-headed cow executed in heavily varnished wood and enamel and framed by a complex industrial metal collar. While the object itself is an ambiguously unique one, the urban, industrial materials and finishes used do relate to the overarching theme of twentieth century mechanisation.

In a different and more provocative way, the exhibition also includes pieces by recent Wits art graduate CJ Morkel which echo mechanical styles, but in fact have little of the literally processed image about them. In one he uses a kind of he-man comic book style to depict a female muscleperson in aggressive mood. "Pygmalion 2", the legend reads, "This time its personal" and on a piece of glass is appended "rubber dicks for horny chicks". The point here - and the point in including the work in the exhibition - has more to do with a processing of consciousness through style and cliché and media projections of sexuality in the post Marshall McLuhan world than it does with any formal considerations.

This kind of play-off between literal process and process as subject matter is carried through as a subtext in much of the best work on show. Although it is unfair to single out any particular work in a show of this magnitude - the works are piled three high for most of the vast wall space of the gallery - one of the most striking examples of this play-off is provided by Cape Town artist and theorist Malcolm Payne, who has taken a series of first-aid illustrations and printed them as a kind of somatic backdrop to his ranges of imagery.

But the principle of maximal eclecticism and suspension of narrow judgement also work in more easily accessible ways. Included in the total exhibition package is a collection of nine avant garde films compiled by Robert Weinek and made by local film makers. Most are frankly awful, the kind of thing that happens when you mix cameras with angst and dagga in equal proportions.

But they are no less fascinating for that. Like the show as a whole, like Newtown Galleries' wildly eclectic curatorial policy, they are part of a process of finding and creating a viable South African art after all the false starts of the recent past.

Film industry looking up

THE tentative lifting of the cultural boycott is luring ex-South Africans back to shoot films on home soil. For the first time, producers seem keen to make local stories and not just to exploit the country's natural resources. Despite the depression in the film industry, South Africa is still provides attractive locations for filming.

- South African-born producer John Blair is filming JM Coetzee's latest novel, *Age of Iron*, based on a script by Christopher Hope and starring Janet Suzman.
- Elaine Proctor, writer-director of *On the Wire*, is due to start shooting her latest project under the auspices of Working Title, the British producers of Shawn Slovo's *A World Apart*.
- Foremost African director Suleiman Cisse is due to shoot part of his latest film, the story of a South African youth who travels to West Africa to study, here.
- Neal Sündstrom's *Sonja and Johnny*, concerning the relationship between a white girl from an AWB family and a black man, starts pre-production next month.
- The production co-operative, Free Film-Makers, have announced their new management which includes American distribution expert Jonathan Miller. The co-operative has just completed a documentary on Paul Simon's SA tour, directed by Harriet Gavshon, while a feature film, a mini-series and a documentary series on the history of Soweto is in production. - ANDREA VINASSA

fynproe

NETTIE PIKEUR

SOP TEEN UITPUTTING

en hoe om die kind groot te kry

DIS elegant wanneer kokke aanvaar dat sommige mense moeg word en spesiale kos teen tamheid benodig. Die wonderlike kosskrywer MFK Fisher is een wat oortuig is dat half opgeskote meisiekinders gereeld rapies toast gesmeer met rou eiergeel en suiker moet eet. Dis omdat grootword harde werk is.

Ek stem nogal. Dit WAS moeilik om groot te word. Dis seker dié dat Mies Pikeur nou nog, op pad na 40 jaar, soms floutes kry en met 'n asynlappie gelawe moet word. (Dis ook daarom dat ek my 40e verjaardag in September gaan vier by die Afrikaanse boere in Malaga - dis in Spanje, dominee, waar hulle seker sal maak ek kry genoeg om te eet.)

Deesdae is dit mos mode om elke uur wat die Here gemaak het, te werk, en dan vrolik die volgende dag op 'n halwe spanspek en slukkies jogurt voort te weskaf.

DIT WAS GOED EN WEL toe ons studente was, het kollega Sybelle destyds al by die Pretoria News gekla. Jy kuier nagdeur op Tassies en saamoesas en wanneer dit lig word, gaan stort jy, trek 'n skoon rok aan, en gaan klas toe.

Probeer dit helaas vandag, en sien vir wie die einde salig syn. Ons Pikeurs het al self deumag gewerk om 'n job klaar te kry, maar hygend hert, die volgende môre is jy mos geregtig op 'n eier op roosterbrood of so - nie 'n Bloody Mary en vier Guronsans nie.

Nou die middag egter, ná twee dae en 'n nag se uitputtende werk aan 'n vervelige resepteboek, is ons almal honger en wil nooit weer 'n volgraanbroodjie of 'n korrel muesli sien nie. Ons drentel terug huis toe na Bantrybaai, wonder oor pasta of pizza, maar ek soek na Elizabeth David, want ek weet die antwoord lê by Liz.

Indertyd. In haar lieflike French Provincial Cooking, voos gelees, kry ek uiesop. Ryk, dun, geurige uiesop teen die moegheid. Dis 'n sop vir afgematte, finished mense - maklik om te maak, en jy kan dit nogal kierang ook.

UIESOP

Skil 6 uie, of koop 20 klein uitjies reeds afgeskil by Woolworths. Kap fyn, of grof, nes jy lus het, en braai die lot in 'n diep swaarboompot met twee groot klonte botter.

Roer en roer oor lae hitte tot die uie net-net verkleur. Meanwhile het jy 2 blokkies hoender- of biefstock in 'n groot beker kookwater opgelos. Gooi 3 lepels meel by die uie, roer tot dik, en gooi een glas Tassies of Roodeberg of so iets by die sop. Roer tot die meel dik word, en voeg dan jou stock koppie vir koppie by die sop.

As al die stock in is, roer goed, proe vir sout en peper, voeg by 'n knypie tiemie (botteltjie-tiemie is OK, jy is te moeg om te gaan kruie uitpluk), en laat die spul nog 10 minute prut.

Skep die uieringe en sop op in groot bekere, plus 'n lepelvol jogurt, of as jy het, suurroom.

Nog 'n gereg wat ons nou die oggend letterlik om halfses gemaak het, was ham, aartappels en eiers. Die son was nog nie op nie, ons het deumag gewerk en die manne was honger. Hulde aan die liewe dr Seuss, ook nou saliger.

GREEN EGGS AND HAM

Maak 'n groot pan warm en braai blokkies ham daarin, met olie, of botter, maak nie saak nie. Voeg dan by blokkies gekookte aartappel, geskil of te not. Hulle moet bruinerig word.

Geur met sout, peper, en 'n halwe koppie gekapte pietersielie. Wanneer dit alles gaar en bruin (en groen) lyk, klits 4-8 eiers, gooi 'n skeut room by (nie jogurt nie, dit sal skif), en gooi oor die mengsel in die pan.

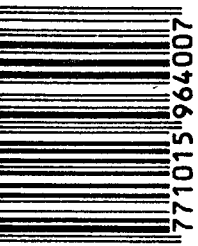
Nou kan jy of roer, of die lot laat stol, of scrams maak, of in die oond sit teen 180 grade C, nes jy wil.

Maak baie snytjies toast, sit voor met botter, Marmite, vyekonfy uit Montagu, en skep die ham-en-eiers op die roosterbrood.

Hierby het ons tamatiesap gedrink. En ons vang die fotograaf Johannes waar hy 'n doppie wodka ingooi, sesuur in die oggend. Skande, dominee, ek weet, maar moegword kry sy eie koers.

**Let all
know peace**

9 771015 964007